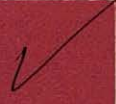

390

SBORNÍK

ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE ZEMĚDĚLSKÝCH VĚD

Zemědělská ekonomika

2

ROČNÍK XXVIII — PRAHA, DUBEN 1955

CENA 10 Kčs

Předseda redakční rady:

Председатель редакционной коллегии:

Head of the Editing Circle:

Dopisující člen ČSAZV prof. Dr Ing. Jiří Kořátko

Redakční rada:

Редакционная коллегия:

Editing Circle:

Ing. Andrej Červený, dopisující člen ČSAZV Dr Ing. Alois Hrubeš, dopisující člen ČSAZV doc. Dr Ing. Jan Krblich, dopisující člen ČSAZV Ing. Ladislav Sobotka, Karel Svoboda, Dr Martin Ostrovský

Sborník ČSAZV, řada Zemědělská ekonomika vychází 6krát v roce. Přináší zprávy o vyřešených úkolech a dílčích výsledcích výzkumu v oboru zemědělské ekonomiky, organizace socialistických zemědělských závodů a plánování zemědělské výroby; obsahuje ekonomické studie a rozborů hospodářské činnosti socialistických zemědělských závodů a zabývá se i ekonomikou závodů jednotlivě hospodařících rolníků. Celoroční předplatné 60 Kčs. Vydavatel: Československá akademie zemědělských věd. Redakce a administrace: Praha XII, Slezská 7, telefon 57541, 57751-5. Expedice: Praha II, Václavské nám. 47, telefon 235341-9.

Сборник ЧСАСХН, «Экономика сельского хозяйства», выходит шесть раз в год. Публикует сообщения о результатах научно-исследовательской работы в области экономики сельского хозяйства, организации социалистических сельскохозяйственных предприятий и планирования сельскохозяйственного производства. Годовая подписка 60 крон, цена отдельного номера 10 крон. Издатель: Чехословацкая академия сельскохозяйственных наук. Редакция и администрация: Прага XII, Слезска 7; телефон 575-41, 577-51—5. Экспедиция: Прага II, Вацлавская площадь 47; телефон 235-341—9.

The Annals of the CAAS the Series Agricultural Economics appear six times in a year. They publish the results about problems solved and partial results of research in the field of agricultural economics, organization of socialist agricultural enterprises and planning of agricultural production. The annual subscription rate 60 Kčs. Publisher: The Czechoslovak Academy of Agricultural Sciences. Editorial and executive offices: Praha XII, Slezská 7, tel. num. 57541, 57751-5. Expedition: Praha II, Václavské nám. 47, tel. num. 235341-9.

Ekonomické zhodnocení sklizně kombajny S-4 a S-6 v roce 1954 v STS Březno

Экономическая оценка уборки комбайнами С-4 и С-6 в 1954 году в МТС Бржезно

The Economic Evaluation of the Harvester Combines S-4 and S-6 for the Year 1954
on the State Tractor Station in Březno

Ökonomische Bewertung der mittels Mähdrescher S-4 und S-6 im Jahre 1954
in STS Březno durchgeführten Ernte

Ing. OLDŘICH MALÝ

Úvod

Podle plánu rozvoje národního hospodářství se našemu zemědělství dostává stále více dokonalých a výkonných strojů, takže mechanisace je v neustálém růstu. Obilní kombajny jsou dokladem, jak je možno práci lidem ulehčit, vykonat ji v kratší době a při minimálních nákladech.

V STS Březno na mladoboleslavském okrese bylo sledováno během žni v r. 1954 9 sovětských kombajnů, z toho 5 S-4 a 4 S-6, jejich výkony evidenčně podchyceny a na jejich základě provedeno zhodnocení. Účelem bylo porovnat sovětské kombajny S-6 se záběrem 488 cm a S-4 se záběrem 400 cm v jejich výkonech i nákladech a časové údaje promítnout na finanční stránku kombajnové sklizně. Roztřídění zachycené evidence bylo prováděno podle jednotlivých druhů obilovin, aby se zjistila obtížnost, s jakou se kombajnisté setkávali při sečení, a v případech, kde nebylo možno údaje převést na druhy obilovin (na příklad náklady na opravy, údržby, režijní mzdy), byly přepočítány na jednotlivé kombajny.

Plánování

Kombajnový plán jako součást žňového plánu byl velmi podrobně rozpracován úsekovými agronomy s vedoucími polních skupin a předsedy JZD do zvláštních formulářů, kde se pojednávalo nejen o velikosti ve smlouvě uvedených ploch, časovém zvládnutí, o spotřebě pohonných hmot a množství vymláčeného obilí, ale i o odvozu zrna, slámy, o kapacitě čistícího mlatu a o místě, kde bude rozřezaná sláma uskladněna. Takto provedený plán — i když se potom poněkud lišil od skutečnosti — seznámil družstevníky s možnostmi sklizně a v některých případech pomohl odstranit vzniklé organizační nedostatky, jako na příklad rozmístění pracovních sil, uskladnění slámy a pod.

Pracovní obvod kombajnů

Ve žních 1954 se přesvědčili družstevníci z 19 JZD (to jest 28 % všech JZD v okrese) o výhodách mechanisované sklizně kombajny. Přitom ještě agronomická služba STS třem JZD odmítla sklízet kombajny, protože plochy, ve smlouvě uvedené, neodpovídaly základním podmínkám kombajnového provozu. Se základními údaji, týkajícími se celkové plochy obilovin, plochy určené plánem pro kombajnovou sklizeň, plochy skutečně posečené a konečně poměru mezi těmito ukazateli, seznamuje nás tabulka čis. 1.

Družstva, která si smluvně zajistila účast kombajnů na žně, měla celkovou plochu obilovin 2.649,1 ha. Z toho víc než jednu třetinu (35,4 %) podložila smlouvami. Mezi plodinami byla na prvním místě pšenice s výměrou 611,4 ha. Největší plochu na kombajnovou sklizeň si vyjednalo JZD v Bezně (83,1 %), dále družstva Kosmonosy, Sovinky, Bukovno a Březno, všechna s víc než 40 % obilní plochy. Během žní bylo sekáno ještě v dalších pěti družstvech, se kterými smlouvy nebyly uzavřeny. V předposledním sloupci jsou výměry kombajny skutečně posekané. Jim odpovídá procento, ukazující podle jednotlivých JZD, jak byl stanici plněn plán. Kromě dvou družstev, Vince a Kosmonos, nebyla plocha ve smlouvách uvedená stanici splněna. Celkové plnění je na 80,7 %. Jako důvod tohoto nesplnění lze uvést skutečnost, že počet kombajnů, který byl na okrese Mladá Boleslav, nestačil, přes důkladné plány přejezdů, na všechny obiloviny ve stejném dni dozrávající. Stalo se několikrát během žní, že některý kombajn byl agronomem odvolán z obvodu družstva na jiné plochy, kde přezrálé zrna hrozilo vypadáním. Dále velkou roli zde hrála větší či menší zaplevelenost porostů, prostoje na polích pro organizační závady a v neposlední řadě

Tab. 1. Základní údaje

JZD	Celková plocha obilovin v JZD v ha					
	pšenice	žito	ječmen	oves	Celkem	
Luštěnice	86,3	64,5	40,0	25,4	216,2	
Voděrády	46,5	6,2	37,6	11,5	101,8	
Vinec	65,1	13,7	54,7	24,2	157,7	
Kosmonosy	98,5	45,9	71,0	35,1	250,5	
Chotětov	77,7	9,9	60,7	10,7	159,0	
Sušno	80,0	6,0	56,0	15,0	157,0	
Plazy	35,9	42,0	45,5	11,0	134,4	
Dolní Stakory	53,0	26,0	35,0	17,0	131,0	
Bezná	81,7	10,0	52,9	11,2	155,8	
Sovinky	65,2	5,5	35,1	9,5	115,3	
Zamachy	75,9	13,1	57,0	15,6	161,6	
Kosořice	100,0	14,6	67,0	15,0	196,6	
Jabkenice	59,8	13,8	43,0	15,0	131,6	
Bukovno	60,0	11,0	35,4	13,0	119,4	
Hrdlořezy	44,1	20,3	32,9	10,9	108,2	
Židněves	92,0	22,0	62,0	23,0	199,0	
Březno	63,0	20,0	54,0	17,0	154,0	
Kolomuty						
Dalovice						
Krnsko						
Hrušov						
Brodce						
Celkem	1184,7	344,5	839,8	280,1	2649,1	

i částečná nezkušenost kombajnistů, z nichž někteří pracují se sovětskými stroji druhou a někteří teprve první sezónu.

Charakteristika kombajnistů a pomocníků

Kombajnisté a pomocníci březenské STS se každoročně zúčastňují kursů pro kombajnisty se závěrečnými zkouškami. Tím se zajistí odbornost obsluhujícího personálu, který je schopen odstraňovat menší závady. Pět kombajnistů z devíti sledovaných pracovalo letos již druhou sezónu na kombajnu. Praxe je nejlepší školou a také výkony těchto pracovníků jsou lepší než začátečnicků. Všichni však mají několikaletou zkušenost s traktory, od kterých se vybírali jen ti nejzkušenější a nejschopnější. Právě tak pomocníci.

Nasazení kombajnů

Evidence, kterou bylo možno na STS Březno získat, dává tento přehled o délce pracovního nasazení a poměrů mezi dny, kdy byly kombajny v poli a v opravě nebo z povětrnostních důvodů nesevaly. Čas potřebný na přejíždění nebyl vykazován zvlášť.

Nejpříznivější procento v poli má S-4 s pořadovým číslem 1 a nejhorší S-6 v pořadí 26. Z průměru obou skupin je vidět, že doba, podchycená v evidenci, byla využita ze dvou třetin. Z obou kombajnů dovedl čas lépe využít kombajn S-4.

pracovního obvodu.

	Plochy plánované pro kombajny v ha					% plánova- né plochy	Posečeno ha	% z plánu
	pšenice	žito	ječmen	oves	Celkem			
—	—	64,4	—	—	64,4	29,8	5,5	8,5
23,6	—	6,2	—	—	29,8	29,3	18,5	62,1
40,0	—	—	20,0	—	60,0	38,1	100,0	166,7
74,0	—	32,3	—	9,0	115,3	46,0	174,8	151,6
40,0	—	—	—	—	40,0	25,2	30,4	76,0
30,0	—	—	—	—	30,0	19,1	23,4	78,0
—	—	—	20,0	—	20,0	14,9	18,0	90,0
20,0	—	—	—	—	20,0	15,3	—	—
82,0	—	—	47,5	—	129,5	83,1	106,9	82,5
52,5	—	—	—	—	52,5	45,5	29,2	55,6
50,8	—	—	—	—	50,8	31,4	—	—
15,5	—	12,0	29,2	—	56,7	28,8	54,0	95,2
40,0	—	—	—	—	40,0	30,4	39,3	98,3
50,0	—	—	—	—	50,0	41,9	4,0	8,0
—	—	—	30,0	—	30,0	27,7	—	—
30,0	—	—	—	—	30,0	15,1	11,9	39,7
63,0	—	6,0	50,0	—	119,0	77,3	74,7	62,8
							3,0	
							25,9	
							6,0	
							10,3	
							27,5	
	611,4	120,9	196,7	9,0	938,0	35,4	757,8	80,7

Tab. 2. Přehledová tabulka o nasazení strojů.

Kombajn	Pořad. číslo	Datum nasazení	Celkem dnů	z toho			
				absolutně		%	
				pole	oprava a nepříznivé počasí	pole	oprava a nepříznivé počasí
S-4	1	21. VII. — 22. VIII.	33	24	9	72,7	27,3
	2	10. VIII. — 16. VIII.	7	5	2	71,4	28,6
	3	21. VII. — 15. VIII.	26	11	15	42,3	57,7
	4	21. VII. — 20. VIII.	31	18	13	58,1	41,9
	5	21. VII. — 18. VIII.	29	21	8	72,4	27,6
S-4		Celkem	126	79	47	62,7	37,3
S-6	21	21. VII. — 31. VIII.	42	30	12	71,4	28,6
	22	21. VII. — 28. VIII.	39	27	12	69,2	30,8
	23	21. VII. — 22. VIII.	33	21	12	63,6	36,4
	24	21. VII. — 17. VIII.	28	7	21	25,0	75,0
S-6		Celkem	142	85	57	59,9	40,1
S-4							
S-6		Celkem	268	164	104	61,2	38,8

V ý r o b n í u k a z a t e l e

Pro posouzení výhodnosti použití kombajnů při sklizni různých druhů obilí a při daných výnosech byly evidenční podklady rozděleny, jak ukazuje tab. 3, podle obilovin do dvou skupin.

Ve sloupci prvním je u každé plodiny součet denních norem v ha a jím odpovídající výkon ve sloupci druhém. Z procentického porovnání je vidět,

Tab. 3. Přehled o výkonech a spotřebě pohonných hmot.

	norma ha	výkon ha	%	index	norma spotřeby PH	spotřeba PH	%	počet směn
	1	2	3	4	5	6	7	8
S-4								
pšenice	136,6	103,9	76,1	20,0	2499	2240	89,6	29
žito	30,2	34,9	115,6	6,7	1152	1050	91,1	14
ječmen	91,5	64,3	70,3	12,4	1665	1697	101,9	20
oves	64,0	55,6	86,9	10,7	1667	1255	75,3	16
S-4 Celkem	322,3	258,7	80,3	—	6983	6242	89,4	79
S-6								
pšenice	209,0	153,4	73,4	29,5	3529	3580	101,4	42
žito	40,7	31,1	76,4	6,0	1084	948	87,5	15
ječmen	117,0	68,1	58,2	13,0	1709	1912	111,9	25
oves	13,5	9,0	66,7	1,7	225	235	104,4	3
S-6 Celkem	380,2	261,6	68,8	—	6547	6675	102,0	85
S-4 + S-6	702,5	520,3	74,1	100,0	13530	12917	95,5	164

Tab. 4. Přehled o výnosech a časových údajích.

	výkon ha	výmlat tun	výnos q/ha	index	potřeba hodin	odprac. směn. norem
	1	2	3	4	5	6
S-4						
pšenice	103,9	199,0	19,2	99,0	204	23,12
žito	34,9	55,8	16,0	82,5	87	10,03
ječmen	64,3	132,8	20,7	106,7	157	13,65
oves	55,6	115,4	20,8	107,2	125	13,91
Celkem	258,7	503,0	19,4	100,0 91,5	573	60,71
S-6						
pšenice	153,4	350,4	22,8	99,6	347	30,68
žito	31,1	48,9	15,7	68,6	97	14,30
ječmen	68,1	182,1	26,7	116,6	226	14,53
oves	9,0	16,6	18,4	80,3	16	1,98
Celkem	261,6	598,0	22,9	100,0 108,1	686	61,49
S-4 + S-6	520,3	1101,0	21,2	100,0	1259	122,20

že jen kombajn S-4 plnil své denní normy u žita na 115,6 %. Nejmenší plnění bylo u ječmene (58,2 %).

Poněkud lepších výsledků bylo dosaženo ve spotřebě pohonných hmot, kde u kombajnu S-4 pouze u ječmene byla spotřeba větší, než jak připouštěla průměrná denní norma, kdežto u S-6 přestoupila spotřeba pohonných látek všude (vyjma žito) denní normu. V celkovém průměru se jeví úspora 4,5 %. V posledním sloupci je vepsán počet směn, který se ztotožňuje s počtem dnů, odpracovaných na dané plodině. Nízké zastoupení u ovsa ve druhé skupině nedává údajům charakter průměru a nezabráňuje skreslení výsledků podle příznivých či nepříznivých okolností, za jakých kombajn S-6 právě v těchto případech pracoval.

V následující tabulce je vyčíslen v celkových hodnotách výmlat, potřeba hodin a počet odpracovaných směnových norem.

Na hektarových výnosech je vidět, že družstevníci nechávali pro kombajny pouze plochy s průměrnými výnosy. U S-4 má nejvyšší výnos oves, zatím co u S-6 ječmen. Údaje ve sloupcích 5 a 6 budou uvedeny v souvislost v dalších tabulkách.

Mezi nejdůležitější ekonomické ukazatele patří časové záznamy, promítnuté do výkonů a výsledky navzájem porovnané. Všimněme si v tab. 5 prvního sloupce, kde je zaznamenána posekaná plocha za jednu hodinu, a následujícího sloupce s příslušnými indexy, posuzujícími jednotlivé obiloviny podle průměru celé skupiny. Největší plochu posekal kombajn S-4 při pšenici, kdežto u ostatních obilovin měl výkon poměrně vyrovnaný. Nejnížší index je u žita, což je v důsledku délky stébla a tím i nutnosti pomalejší jízdy. U S-6 nízký výkon (0,30 ha za hodinu) u ječmene je odůvodněn vysokým hektarovým výnosem (26,7 q) a vysoký výkon u ovsa řídkým porostem. Porovnáme-li oba kombajny, je vidět, že S-4 je výkonnější v ukadateli posekané plochy za hodinu než S-6 a plodina, na níž bylo

Tab. 5. Spotřeba času v přepočtu na jednotlivé ukazatele.

	výkon za 1 hod.			spotřeba hodin na						
	ha		q	1 ha		1 tunu vymlác. obilí	1 směnu		1 směn.	
	index			index			poř.		normu	poř.
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
S-4										
pšenice	0,51	113,3	9,8	1,96	88,7	1,03	7,03	3	8,82	3
žito	0,40	88,9	6,4	2,49	112,7	1,56	6,21	4	8,67	4
ječmen	0,41	91,1	8,5	2,44	110,4	1,18	7,85	1	11,50	1
oves	0,44	97,8	9,2	2,25	101,8	1,08	7,81	2	8,99	2
Celkem	0,45	100,0 109,8	8,8	2,21	100,0 91,3	1,14	7,25		9,44	
S-6										
pšenice	0,44	115,8	10,1	2,26	86,3	0,99	8,26	2	11,31	2
žito	0,32	84,2	5,0	3,12	119,1	1,98	6,47	3	6,78	4
ječmen	0,30	78,9	8,1	3,32	126,7	1,24	9,04	1	15,55	1
oves	0,56	147,4	10,4	1,78	67,9	0,96	5,33	4	8,08	3
Celkem	0,38	100,0 92,7	8,7	2,62	100,0 108,3	1,15	8,07		11,16	
S-4 + S-6										
Celkem	0,41	100,0	8,7	2,42	100,0	1,14	7,68		10,30	

dosaženo nejlepších výsledků oběma stroji, je pšenice. Právě tak výmlatem přepočteným na 1 hodinu se řadí pšenice na první místo.

Sloupce čís. 4 a 6 ukazují předešlá data v obráceném poměru, totiž kolik hodin bylo nutno vynaložit na posečení 1 ha příslušné obiloviny a vymlácení 1 tuny zrna. Výsledky i jejich příčiny jsou analogické s výsledky a příčinami uvedenými dříve. Všechny hodinové zlomky jsou udávány v desetině soustavě.

V údajích spotřeby hodin na jednu směnu je vyjádřen čistý čas, po který kombajnisté průměrně denně pracovali. I když denní směna při sečení ječmene je nejdelsí u obou skupin, přece výkony tomu nenasvědčují. Důvodem jsou vysoké výnosy. Téměř stejné pořadí má ukazatel spotřeby hodin na jednu směnovou normu. Z něho je patrné, že k splnění směnové normy u ječmene by potřebovali březenští kombajnisté při sledovaných výkonech 11,50 a 15,55 hod. To svědčí o několika nedostacích: plochy nejsou před zasetím dostatečně srovnány pro kombajnovou sklizeň, nadprůměrná zaplevelenost a konečně u pivovarského ječmene, kde je klásek ohnutý, jsou nuceni kombajnisté — aby je nepřesekávali — pouštět žací lištu velmi nízkou a pracovat pomaleji s větší opatrností. Skutečnost, že ve druhé skupině na splnění směnové normy sečení žita bylo třeba jen 6,78 hodin, je odůvodněna snižováním denní normy na 1,80 ha se souhlasem vedení STS, a to pro množství hmoty, která musí strojem proběhnout, pro časté navijení slámy a její odstraňování na nechráněných soukolích. Podle průměru počtu vynaložených hodin na jednu směnu a jednu směnovou normu je v obou případech úspěšnější S-4. Data, týkající se výkonu, výmlatu,

spotřeby pohonných hmot, byla přepočítána na kombajnovou jednotku. S-4 se záběrem žací lišty 400 cm má koeficient při převádění na KJ 0,83 a S-6 se záběrem 488 cm má koeficient 1,046.

Tab. 6. Výkony v přepočtu na kombajnovou jednotku.

Plodina		výkon v ha	výmlat tun	spotřeba PH	výkon v ha		
					za 1 hodinu	za 1 směnu	za 1 směn. normu
		1	2	3	4	5	6
pšenice	S-4	125,2	239,8	2 699	0,61	4,31	5,41
	S-6	146,7	335,0	3 423	0,42	3,49	4,78
	S-4 = 100 %	117,2	—	126,8	68,9	81,0	88,4
žito	S-4	42,0	67,2	1 265	0,48	3,00	4,19
	S-6	29,7	46,7	906	0,31	1,98	2,07
	S-4 = 100 %	70,7	—	71,6	64,6	66,0	49,4
ječmen	S-4	77,5	160,0	2 045	0,49	3,88	5,67
	S-6	65,1	174,1	1 828	0,29	2,60	4,48
	S-4 = 100 %	84,0	—	89,4	59,2	67,0	79,0
oves	S-4	67,0	139,0	1 512	0,53	4,19	4,82
	S-6	8,6	15,9	225	0,54	2,87	4,35
	S-4 = 100 %	12,8	—	14,9	101,9	68,5	90,2
Celkem	S-4	311,7	606,0	7 520	0,54	3,94	5,13
	S-6	250,1	571,7	6 381	0,36	2,94	4,06
	S-4 = 100 %	80,2	—	84,9	66,7	74,6	79,1

Ve sloupci 1 jsou porovnávány výkony kombajnů S-4 a S-6. Jen u pšenice posekaly S-6 větší plochu než S-4, a to proto, že porosty pšenice byly ve větších celcích a tudíž dávány strojům s větší kapacitou. Obdobně je tomu u spotřeby pohonných hmot. V hodinovém výkonu byl kombajn S-4 mnohem výhodnější u všech obilovin mimo oves, kde čísla u S-6 jsou skreslena malým počtem měření. V průměru dosahuje hodinový výkon S-6 dvou třetin výkonu S-4. Následkem vyššího hodinového výkonu jsou lepší i výsledky v jedné směně a za jednu směnovou normu u kombajnu S-4. Je to následkem menší pohyblivosti S-6, který ztrácí mnoho času při otáčkách, zvláště pak při dosekávání zbylých klínů a hlavně pro naprostý nedostatek tak velkých ploch, na něž jsou stavěny a na kterých může být stroj plně použit.

Na doplnění představy o výkonech a hospodárnosti je nutno předložit tabulku 7, pojednávající o spotřebě pohonných hmot v průmětu na 1 ha, q, hodinu, směnovou normu a směnu. I v tomto případě je S-4 hospodárnější (24,13 litru na 1 ha proti 25,52 litru u S-6), při čemž spotřeba u pšenice v obou skupinách je nejmenší. Na druhém místě je oves a největší spotřebu vykazuje žito, neboť zde délka slámy velmi zpomaluje a tím prodlužuje pracovní postup. Skutečnosti odpovídající je i spotřeba pohonných hmot na 1 q vymláčeného obilí, která je menší u S-6, protože jeho mlátičím ústrojím proběhne v časové jednotce více hmoty než u S-4. Nejméně po-

Tab. 7. Spotřeba pohonných hmot ve vztazích k jednotlivým ukazatelům.

	Spotřeba PH na					
	1 ha		1 q	1 hod.	1 směn. normu	1 směnu
		index				
	1	2	3	4	5	6
S-4						
pšenice	21,56	89,3	1,13	10,98	96,9	77,2
žito	30,09	124,7	1,88	12,07	104,7	75,0
ječmen	26,39	109,4	1,28	10,81	124,3	84,9
oves	22,57	93,5	1,09	10,04	90,2	78,4
S-4 Celkem	24,13	100,0 97,2	1,24	10,89	102,8	79,0
S-6						
pšenice	23,34	91,5	1,02	10,32	116,7	85,2
žito	30,48	119,4	1,94	9,77	66,3	63,2
ječmen	28,08	110,0	1,05	8,46	131,6	76,5
oves	26,11	102,3	1,42	14,69	118,7	78,3
S-6 Celkem	25,52	100,0 102,8	1,12	9,73	108,6	78,5
S-4 + S-6	24,83	100,0	1,17	10,26	105,7	78,8

honných hmot se spotřebuje ve druhé skupině na vymláčení pšenice a v první skupině na oves, za nímž následuje pšenice se spotřebou o 0,04 litru větší.

Hodinová spotřeba je v průměru obou skupin 10,26 litru. Je menší u S-6, protože zde motor pohání pouze žací a mláticí ústrojí, kdežto u S-4 obstarává též pohyb celého stroje. U jednotlivých obilovin se spotřeba pohybuje okolo 10 litrů, vyjma u ovsa, kde jsou čísla malým počtem případů skreslena. V jedné směnové normě bylo spotřebováno v průměru 105,7 litru; kombajn S-4 vykazuje nižší spotřebu, ačkoliv ve druhé skupině u S-6 spotřeba na žito je jen 66,3 litru. Dá se to odůvodnit ztíženými podmínkami, s nimiž se kombajnisté při sečení žita setkávají, a jak bylo řečeno dříve, byla zároveň s výkonovou normou snížena i spotřeba pohonných látek.

V tabulce 8, pojednávající o jednotlivých ukazatelích v jedné směně, je z prvního sloupce vidět, na kolik procent se plnila výkonová norma na 1 tunu. V průměru obou skupin je to 75 %.

Ani u jedné plodiny nebylo dosaženo 100 % plnění výkonové normy. Nejblíže splnění je ve druhé skupině žito, kde je však údaj skreslen snižováním denních norem. Nejnižší, téměř poloviční plnění normy má u S-6 ječmen. Důvodem je nízké stéblo s ohnutým kláskem, a proto pomalejší postup při práci.

Podle údajů ve sloupci 2 byla sklizena největší plocha u pšenice, a to v obou skupinách. Je to další doklad, že tato obilovina je pro sklizeň kombajny v našich poměrech nejvýhodnější. V porovnání strojů S-4 a S-6 je výhodnější pohyblivější samohodný S-4 s indexem 103,2, proti taženému S-6. Tatáž závislost je také v množství vymláčených q, jen s tím rozdílem, že v průměru obou skupin je lepší S-6. Ale v přepočtu na kombajnovou jednotku by měl S-4 směnový výkon 76,7 q, kdežto S-6 jen 67,3 q.

Tab. 8. Výkony a spotřeba v jedné směnové normě a v jedné směně.

	Za 1 směnu odpracováno směnových norem	V 1 směně				
		výkon v ha	index	q	spotřeba litrů	počet hodin
	1	2	3	4	5	6
S-4						
pšenice	0,80	3,58	109,5	68,6	77,24	7,03
žito	0,72	2,49	76,1	39,9	75,00	6,21
ječmen	0,68	3,22	98,5	66,4	84,85	7,85
oves	0,87	3,48	106,4	72,1	78,44	7,81
S-4 Celkem	0,77	3,27	100,0 103,2	63,7	79,01	7,25
S-6						
pšenice	0,73	3,65	118,5	83,4	85,23	8,26
žito	0,95	2,07	67,2	32,6	63,20	6,47
ječmen	0,58	2,72	88,3	72,8	76,48	9,04
oves	0,66	3,00	97,4	55,3	78,33	5,33
S-6 Celkem	0,72	3,08	100,0 97,2	70,4	78,53	8,07
S-4 + S-6 Celkem	0,75	3,17	100,0	67,1	78,76	7,68

Ve sloupci počet hodin v jedné směně se rozumí čistý čas na sekání. Uvážíme-li, že kombajnisté začali pracovat za příznivého počasí ráno v 9 hodin s hodinovou polední přestávkou do 20 hodin večer (to jest 10 hodin), pak jsou časové ztráty na menší opravy a prostoje z organizačních nedostatků jak se strany STS, tak i JZD okolo 2,5 hodin denně. Kdyby snížili kombajnisté tuto dobu o jednu hodinu, zvýšili by výkon u S-4 o 0,45 ha a u S-6 o 0,38 ha denně. Ve výmlatu by to znamenalo v průměru zlepšení o 8,7 q.

Je známo, že výkony jak u traktoristů, tak i u kombajnistů závisí na výši hodinového výkonu a na počtu hodin odpracovaných v jedné směně. Oba ukazatelé, dříve již jednotlivě popsání, jsou uvedeni pro přehled v této tabulce, kde jsou připsány k lepšímu porovnání i směnové výkony.

Tab. 9. Hodinový výkon a trvání směny v hodinách čistého času.

	pšenice		žito		ječmen		oves		Průměrně		
	S-4	S-6	S-4	S-6	S-4	S-6	S-4	S-6	S-4	S-6	S-4 S-6
výkon za 1 hodinu v ha	0,51	0,44	0,40	0,32	0,41	0,30	0,44	0,56	0,45	0,38	0,41
směna trvala hodin čist. času	7,03	8,26	6,21	6,47	7,85	9,04	7,81	5,33	7,25	8,07	7,68
výkon v 1 směně v ha	3,58	3,65	2,49	2,07	3,22	2,72	3,48	3,00	3,27	3,08	3,17

Nejlepší výsledky jsou u pšenice dosaženy oběma kombajny proto, že poměrně dlouhá směna byla vyplněna vysokými hodinovými výkony. U žita je tomu opačně. Nízký hodinový výkon, násobený malým počtem hodin, může dát jen podprůměrné výsledky. Délka směny při sekání ječmene (9,04 hodiny) nebyla vyvážena hodinovým výkonem, takže směnový výkon je velmi slabý. Opačný poměr u sekání ovsa (délka směny 5,33 hodin, hodinový výkon 0,56 ha dává průměrný výkon 3,00 ha) je dokladem, že oba ukazatelé jsou v těsné spojitosti. Jen tehdy lze dosáhnout vysokých výkonů, bude-li se využívat každé minuty, promyslí-li si kombajnisté směr i postup sekání, budou-li na svých strojích provádět pečlivě denní údržbu a dodržovat dobu, která je pro sekání vyhrazena ve dne mezi ranní a večerní rosou.

N á k l a d y

Pro úplnost ekonomického hodnocení byly sledovány v souvislosti s výrobními ukazateli finanční výsledky dosažené při sečení kombajny S-4 a S-6 u jednotlivých plodin. V tabulce 10 jsou vyčísleny mzdy za posekanou plochu a za vyláčené zrno. Ve sloupci 3 je vyjádřen náklad STS ve mzdách na 1 ha posečeného druhu obilí. Nejnižší mzda v obou skupinách byla vyplacena za pšenici a nejvyšší náklad vyžaduje žito, právě pro obtížnost manipulace se slamnatou hmotou. Zde se po prvé ukazuje výhodnost silnějšího kombajnu S-6, u něhož v průměru všech obilovin jsou náklady na mzdy za posečenou plochu nižší (s indexem 94,2) než u S-4 (indexem 106,0). Právě tak náklady na mzdy za tunu vyláčeného zrna

Tab. 10. Mzdy v přepočtu na 1 ha a 1 tunu.

	Mzda v Kčs za		Na 1 ha připadá Kčs	Index	Na 1 tunu připadá Kčs	Index	Mzda na 1 ha
	posečené ha	výmlat					
	1	2	3	4	5	6	
S-4							
pšenice	703,85	858,40	6,77	78,8	4,31	87,2	11,08
žito	508,17	245,80	14,56	169,4	4,41	89,3	18,97
ječmen	584,61	694,27	9,09	105,8	5,23	105,9	14,32
oves	424,75	685,02	7,63	88,8	5,94	120,2	13,57
S-4 Celkem	2 221,38	2 483,49	8,59	100,0 106,0	4,94	100,0 104,0	13,53
S-6							
pšenice	941,95	1 507,45	6,14	80,5	4,30	93,5	10,44
žito	503,39	277,22	16,19	212,2	5,67	123,3	21,86
ječmen	488,99	877,72	7,18	94,1	4,82	104,8	12,00
oves	61,11	85,44	6,79	89,0	5,15	112,0	11,94
S-6 Celkem	1 995,44	2 747,83	7,63	100,0 94,2	4,60	100,0 96,8	12,23
S-4 + S-6	4 216,82	5 231,32	8,10	100,0	4,75	100,0	12,85

jsou pro STS výhodnější při použití S-6, jak ukazuje ve sloupci 6 index 96,8, proti indexu 104,0 při výmlatu kombajnem S-4. V tomto případě záleží na velikosti hektarového výnosu, který, jak je v tabulce 4 vidět, je větší právě u S-6 (v průměru 22,9 q z ha).

Data v posledním sloupci jsou součtem nákladů na posekaný 1 hektar a za výmlat jedné tuny a ukazují, jak se dalo předpokládat, výhodnost sklizení pšenice proti ostatním obilovinám a hlavně proti žitu, které má náklady nejvyšší. Výhodnější z obou kombajnů je i zde S-6. Tentó výsledek číselného vyjádření nesmí být chápán tak, že pro sklizeň kombajny se hodí jen pšeničné porosty, zatím co ostatní druhy obilovin mají být ponechány samovazačům. Je příliš dobře znám význam kombajnů v proudové sklizni, která ušetří čas i dřinu družstevníkům a stane se rozhodujícím činitelem, který ještě více otevře cestu kombajnům na družstevní pole.

Součástí přímých nákladů, skládajících se z nákladů na mzdy, pohonné hmoty a opravy, jsou režijní mzdy. Ty se skládají, jak ukazuje tab. 11, z mezd za menší neplánované opravy, za údržbu a dále z ostatních mezd, kam patří úplaty za přeježdění a za prostoje na poli z nejrůznějších organizačních důvodů. Tyto režijní mzdy, vyčíslené ve sloupci 1—3, jsou zachyceny z deníku výkonů, tudíž byly vynaloženy pouze za období, v němž příslušný kombajn pracoval. Protože náklady na režijní mzdy nelze rozdělit k obilovinám, byly diferencovány podle jednotlivých strojů.

Režijní mzdy v celkové hodnotě převedené na 1 ha ukazují, že i zde je výhodnější S-6 s průměrným nákladem 12,77 Kčs proti S-4, kde je režie větší o 1,79 Kčs. Nejnižší náklady na režijní mzdy měl kombajnista Kupec s pomocnicí Hrdličkovou (stroj čís. 2) 6,05 Kčs. Nejvyšší byly u stroje čís. 3 s kombajnistou Příbylem a pomocníkem Sechtem (19,95 Kčs na 1 ha). Ve spotřebě pohonných hmot na 1 ha je zde S-4 naopak úspornější o 5,55 Kčs na 1 ha. Nízkou spotřebou vynikl kombajn čís. 5 (83,74 Kčs na 1 ha), kdežto S-6 čís. 21 měl náklad 111,82 Kčs.

V následující tabulce čís. 12 jsou zachyceny údaje v korunách za generální a běžné opravy, technickou údržbu a za náklady vynaložené na opravy v ústřední i krajské opravně. Tyto položky byly zachyceny u provozního účetního stanice. Týkají se nákladů za celý rok 1954 a jsou rozděleny podle jednotlivých strojů.

Ze zkoumaných kombajnů byly v generální opravě pouze 2, a to S-4. Náklady na technickou údržbu byly v průměru obou skupin 6.561,12 Kčs na jeden stroj. Méně bylo vynaloženo na technickou údržbu u tažených kombajnů S-6 než u S-4. Celková suma za opravy dělá průměrně 8.244,54 Kčs na jeden stroj a opět jsou částky na opravy S-6 nižší než u S-4.

Mezi samohodnými kombajny zaujímá první místo stroj čís. 4 (Kčs 3.081,08) a u S-6 je to stroj čís. 21 s nákladem Kčs 2.765,57. Těmto číslům odpovídají údaje posledního sloupce, kde byly celkové položky za opravy přepočteny na 1 ha.

Konečný obraz o přímých nákladech dává tab. čís. 13. Mzdy byly tentokrát diferencovány podle jednotlivých strojů, aby se daly vyčíslit přímé náklady skládající se z položek na mzdy, opravy a pohonné látky. Náklady na opravy byly převzaty z tab. čís. 12, obsahující hodnoty v Kčs za celý rok.

Z této tabulky je vidět strukturu jednotlivých nákladových položek. U S-4 největší podíl (64,9 %) zaujímají opravy, zatím co pohonné hmoty jen necelou třetinu (29,5 %), kdežto kombajny S-6 jsou zatěžovány náklady na pohonné látky, které tvoří 52,6 %, a opravami pouze z 38,1 %.

Tab. 11. Náklady na režijní mzdy a pohonné hmoty.

Pořadové číslo kombajnu	režijní mzdy			rež. mzdy na 1 ha	režijní a ostatní hodiny	mzda za režijní hodinu	spotřeba pohonných hmot v l	cena pohonných látek v Kčs	pohonné hmoty v Kčs na 1 ha	výkon v ha
	opravy a údržba	ostatní	celkem							
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
S-4										
1	724,38	776,39	1.500,77	19,02	255	5,89	2 020	8 080	102,41	78,90
2	106,96	34,82	141,78	6,05	30	4,73	555	2 220	94,87	23,40
3	398,53	215,84	614,37	19,95	159	3,86	765	3 060	99,35	30,80
4	582,22	248,56	830,78	16,03	175	4,75	1 357	5 428	104,79	51,80
5	521,34	159,34	680,68	9,22	171	3,98	1 545	6 180	83,74	73,80
S-4 Celkem	2 333,43	1 434,95	3 768,38	—	790	—	6 242	24 968	—	258,70
Ø	466,69	286,99	753,68	14,56	158	4,77	1 248	4 994	96,51	51,74
S-6										
21	668,91	652,28	1 321,19	17,51	233	5,67	2 110	8 440	111,82	75,48
22	507,33	372,36	879,69	10,41	196	4,49	2 202	8 808	104,19	84,54
23	447,58	251,98	699,56	9,11	170	4,12	1 773	7 092	92,36	76,79
26	322,00	119,60	441,60	17,81	96	4,60	590	2 360	95,20	24,79
S-6 Celkem	1 945,82	1 396,22	3 342,04	—	695	—	6 675	26 700	—	261,60
Ø	486,45	349,06	835,51	12,77	174	4,81	1 669	6 675	102,06	65,40
S-4 + S-6 Celkem	4 279,25	2 831,17	7 110,42	—	1 485	—	12 917	51 668	—	520,30
Ø	475,47	314,57	790,04	13,66	165	4,79	1 435	5 741	99,30	57,81

Tab. 12. Náklady na generální a běžné opravy a technickou údržbu.

Pořadové číslo kombajnu	Generální a běžné opravy					GO + BO celkem	Technická údržba					opravy provedené v KO, ÚO a jinde	opravy a údržba celkem	Na 1 ha v Kčs
	mzdy a příspěvky na NP	náhradní součástky	materiál pro opravy	ostatní přímé náklady	režie oprav. dílny		mzdy a příspěvky na NP	náhradní součástky	materiál pro opravy	technická obsluha	TÚ celkem			
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
S-4														
1	3 462,29	1 492,10	348,80	89,50	2 500,70	7 893,39	8 138,40	1 368,96	217,27	7 380,20	17 104,83	—	24 998,22	316,83
2	—	—	—	—	—	—	2 019,10	2 611,18	233,99	1 464,58	6 328,85	69,00	6 397,85	273,41
3	2 939,76	734,98	42,12	254,40	3 027,15	6 998,41	2 918,09	1 691,90	98,46	3 206,57	7 915,02	16,00	14 929,43	484,72
4	—	—	—	—	—	—	2 090,00	433,67	103,25	330,16	2 957,08	124,00	3 081,08	59,48
5	—	—	—	—	—	—	2 927,60	370,20	84,05	2 062,71	5 444,56	—	5 444,56	73,77
S-4 Celkem	6 402,05	2 227,08	390,92	343,90	5 527,85	14 891,80	18 093,19	6 475,91	737,02	14 444,22	39 750,34	209,00	54 851,14	—
S-4 ∅	1 280,41	445,42	78,18	68,78	1 105,57	2 978,36	3 618,64	1 295,18	147,41	2 888,84	7 950,07	41,80	10 970,23	212,02
S-6														
21	—	—	—	—	—	—	1 390,52	182,56	564,18	578,31	2 715,57	50,00	2 765,57	36,64
22	—	—	—	—	—	—	3 749,38	81,00	320,80	1 842,97	5 994,15	—	5 994,15	70,90
23	—	—	—	—	—	—	3 463,33	279,20	299,45	1 590,24	5 632,22	—	5 632,22	73,35
26	—	—	—	—	—	—	3 226,61	108,60	—	1 622,58	4 957,79	—	4 957,79	199,99
S-6 Celkem	—	—	—	—	—	—	11 829,84	651,36	1 184,43	5 634,10	19 299,73	50,00	19 349,73	—
S-6 ∅	—	—	—	—	—	—	2 957,46	162,84	296,11	1 408,53	4 824,94	12,50	4 837,44	73,97
S-4 + S-6 Celkem	6 402,05	2 227,08	390,92	343,90	5 527,85	14 891,80	29 923,03	7 127,27	1 921,45	20 078,32	59 050,07	259,00	74 200,87	—
S-4 + S-6 ∅	711,34	247,45	43,44	38,21	614,20	1 654,64	3 324,78	791,92	213,50	2 230,92	6 561,12	28,78	8 244,54	142,61

Tab. 13. Přehled o přímých nákladech.

Pořadové číslo kombajnu	Mzdy v Kčs za		Celkem	Náklady na opravy	Náklady na pohonné hmoty	Přímé náklady celkem
	posečené ha	výmlat				
	1	2	3	4	5	6
S-4						
1	617,77	699,07	1 316,84	24 998,22	8 080,00	34 395,06
2	178,90	272,64	451,54	6 397,85	2 220,00	9 069,39
3	243,46	492,92	736,38	14 929,43	3 060,00	18 725,81
4	322,37	417,62	739,99	3 081,08	5 428,00	9 249,07
5	858,88	601,24	1 460,12	5 444,56	6 180,00	13 084,68
S-4 Celkem	2 221,38	2 483,49	4 704,87	54 851,14	24 968,00	84 524,01
Ø	444,28	496,69	940,97	10 970,23	4 993,60	16 904,80
%	2,6	3,0	5,6	64,9	29,5	100,0
S-6						
21	709,06	728,94	1 438,00	2 765,57	8 440,00	12 643,57
22	494,75	979,50	1 474,25	5 994,15	8 808,00	16 276,40
23	613,16	847,46	1 460,62	5 632,22	7 092,00	14 184,84
26	138,47	191,93	330,40	4 957,79	2 360,00	7 648,19
S-6 Celkem	1 955,44	2 747,83	4 703,27	19 349,73	26 700,00	50 753,00
Ø	488,86	686,96	1 175,82	4 837,43	6 675,00	12 688,25
%	3,9	5,4	9,3	38,1	52,6	100,0
S-4 + S-6 Celkem	4 176,82	5 231,32	9 408,14	74 200,87	51 668,00	135 277,01
Ø	464,09	581,25	1 045,34	8 244,54	5 740,89	15 030,77
%	3,1	3,9	7,0	54,8	38,2	100,0

V tab. čís. 14 jsou celkové náklady jednotlivých strojů převedeny na společné ukazatele. Na 1 ha jsou v průměru obou skupin náklady Kčs 260,00. Z obou kombajnů je výhodnější S-6 s průměrem Kčs 194,01 proti průměru Kčs 326,73 u S-4. Ze všech strojů má nejnížší náklady S-6 č. 21 a nejvyšší S-4 č. 3. Také náklady na jednu hodinu a jednu směnu jsou menší u S-6 než u S-4 a právě tak nejnížší položky vykazují druhá skupina.

Ze všech dosud uvedených údajů vyplývají zhruba tři základní poznatky.

1. Ukazuje se, že v provozních výsledcích je lepší kombajn S-4. Týká se to výkonu po přepočtu na kombajnovou jednotku posečené hektarové plochy i vymláčené tuny, plnění výkonové normy za jednu hodinu, směnu i směnovou normu, nižší spotřeby na 1 ha a konečně i lepšího poměru ve využití času v poli a v opravě.

2. Nejvyšších výkonů dosahují oba kombajny v sekání pšenice. Také

Tab. 14. Přímé náklady přepočtené na 1 ha, 1 hodinu a jednu směnu.

Pořadové číslo kombajnu	výkon v ha	počet hodin	počet směn	přímé náklady v Kčs		
				na 1 ha	na 1 hod.	na 1 směnu
	1	2	3	4	5	6
S-4						
1	78,90	185	24	435,93	185,92	1 433,13
2	23,40	51	5	387,58	177,83	1 813,88
3	30,80	80	11	607,98	234,07	1 702,35
4	51,80	117	18	178,55	79,05	513,84
5	73,80	140	21	177,30	93,46	623,08
S-4 Celkem	258,70	573	79	—	—	—
S-4 Průměr	51,74	114,60	15,80	326,73	147,51	1 069,92
S-6						
21	75,48	170	30	167,51	74,37	421,45
22	84,54	261	27	192,53	62,36	602,83
23	76,79	174	21	184,72	81,52	675,47
26	24,79	81	7	308,52	94,42	1 092,60
S-6 Celkem	261,60	686	85	—	—	—
S-6 Průměr	65,40	171,50	21,25	194,01	73,98	597,09
S-4 + S-6 Celkem	520,30	1 259	164	—	—	—
S-4 + S-6 Průměr	57,81	139,89	18,22	260,00	107,45	824,96

ostatní ukazatelé jsou pro tuto plodinu ve velmi výhodném poměru. A naopak žito průměr výkonů snižuje.

3. Po finanční stránce je téměř ve všech případech provoz taženého kombajnu S-6 levnější.

Pro dokreslení celkového pohledu uvádíme ještě výkony a ztráty u kombajnů S-4 a S-6, pracujících za stejných podmínek.

V traktorové brigádě Kosmonosy bylo o žních provedeno měření výkonů, spotřeby a ztrát u kombajnu S-4 a S-6 a výsledky navzájem porovnány. Oba kombajny pracovaly na poli JZD Kosmonosy ve stejných podmínkách časových, půdních i povětrnostních, na stejné plodině (ječmen), jen odrůdou se lišící. Výnos u Stupického plnozrnného ječmene byl z hektaru o 2 q vyšší než u ječmene porovnávaného.

Protože jde pouze o jedno přeměření výkonů a ztrát, nedají se dále vyčíslené výsledky zevšeobecňovat, i když jsou pro naši práci velmi poučné.

Následující tabulka udává v přehledu potřebu času a pohonných hmot.

Je nutno brát v úvahu skutečnost, že S-4 obsekával plochu pro S-6, což je spojeno s poněkud vyšším časovým i spotřebním nákladem.

Položíme-li čas potřebný na posekání 1 ha kombajnem S-4 (2 hod. 04 min.) za rovný 100 %, pak S-6 potřeboval 104,4 % času. Daleko větší rozdíl je vidět ve spotřebě pohonných hmot. Zde S-6 spotřeboval na 1 ha jen 61,90 % benzínu z celkové spotřeby, kterou vykázal S-4 na

Tab. 15. Údaje časové, spotřební a výmlatové.

	posečená plocha	výmláceno q		potřeba hodin	%	spotřeba poh.hmot		%	1 ha trval hod., min.	čas podle norem
		celkem	na 1 ha			celkem	na 1 ha			
S-4	11,06	285,56	26	23	100,00	370	33,4	100,00	2,04	1,46
S-6	7,46	179,04	24	16,5	71,70	155	20,7	61,90	2,13	1,46

stejnou plochu. Pro omluvu S-4 je třeba uvést, že výnos jím sklizené plochy byl o 2 q z hektaru vyšší. Oba kombajny pracující ve stejných podmínkách měly denní normu 4,50 ha; v přepočtu na 8hodinovou pracovní dobu by měl být posekán 1 ha za 1 hod. a 46 min. Zde tedy zůstali kombajnisté o víc než čtvrtinu času pozadu.

Z další tabulky lze vyčíst čistotu zrna i množství příměsí v procentech zjištěné váhově ze vzorku odebraného ze zásobníků kombajnů.

Tab. 16. Přehled ztrát a příměsí.

	čisté zrno v %	příměs v %	% příměsí obsahovalo:		ztráty zrna kg/1 ha	%
			znehodnocená zrna %	slamnaté úlomky %		
S-4	91,9	8,1	6,5	1,6	83	100,00
S-6	94,5	5,5	3,7	1,8	67	80,70

Ze vzorku odebraného ze zásobníku S-4 bylo 91,90 % čistého zrna a 8,10 % příměsí. V příměsí bylo 6,50 % přeražených zrn nebo jinak rozbitých a 1,60 % slamnatých úlomků, zelených částí plevelů a jejich zrn. U S-6 je tento poměr poněkud příznivější. V posledních dvou sloupcích tabulky jsou vyčísleny ztráty, které byly zjištěny sesbíráním zrn i klásků na třech místech pole vždy na ploše 1 m² a přepočteny na 1 ha (není tedy započítána ztráta zrna, které zůstalo v kupkách slámy). Ztráty zrna u S-6 jsou téměř o 20 % menší.

Konečně je třeba si všimnout finanční stránky kombajnové práce. O ní mluví následující tabulka.

Tab. 17. Náklady na mzdy.

	mzda kombajnisty			mzda pomocníka			náklady v Kčs celkem			fakturační STS	rozdíl	rozdíl na 1 ha
	za sekání	za výmlat	celkem	za sekání	za výmlat	celkem	mzdy	poh. hmoty	celkem			
S-4	70,04	110,96	181,0	64,23	66,72	130,95	311,95	1480	1791,95	2114,67	322,72	29,18
S-6	50,65	85,92	136,6	45,72	42,96	88,68	225,28	620	845,28	1426,35	581,07	77,89

V této tabulce jsou zachyceny jen náklady na mzdy a benzin. I zde je zřejmá výhodnost S-6 ve všech bodech. Rozdíl mezi náklady vyjádřenými tabulkou a fakturací je způsoben tím, že zde mimo náklady na opravy chybějí ještě všechny nepřímé náklady.

Tab. 18. Náklady na 1 ha a 1 q zrna.

	Náklady na 1 ha v Kčs			%	Náklady na 1 q zrna			%
	mzda	pohonné hmoty	celkem		mzda	pohonné hmoty	celkem	
S-4	28,21	133,81	162,02	100,00	1,09	5,18	6,27	100,00
S-6	30,19	83,11	113,30	69,90	1,26	3,46	4,72	75,28

V poslední tabulce, udávající přepočtené náklady na 1 ha a 1 q zrna, je zajímavá skutečnost, že mzdy u S-6 jsou vyšší než u S-4, a to jak na 1 ha, tak i na 1 q. Mzdy jsou zde totiž složeny z odměny za posekanou plochu a z odměny za výmlat. A protože kombajn S-6 vymlátí za stejnou dobu jako S-4 daleko více zrna, je tím ovlivněna i výše mzdy.

Náklady na 1 ha jsou u S-6 nižší o 30,1 % a na 1 q o 24,8 %.

Kombajn S-6 je v tomto případě jednoho měření ve všech ukazatelích výhodnější. Nemíjí třeba připomínat, že také osobnost kombajnisty a pomocníka, počet sezón, ve kterých pracují na kombajnu, a mnoho dalších neměřitelných okolností působí na výkonnost stroje.

Z á v ě r

Ve STS Březno bylo provedeno ve žních roku 1954 ekonomické hodnocení výkonů, spotřeby pohonných hmot a nákladů v Kčs podle jednotlivých obilovin u kombajnů sovětské výroby S-4 a S-6. Sledované stroje posekaly obiloviny ve vymezeném časovém úseku z plochy 520,3 ha při spotřebě 12,917 litru, to jest 24,83 litru na jeden hektar. Při průměrném výnosu 21,2 q/1 ha potřebovali kombajnisté na sklizeň 1 ha 2,42 hod. a za 1 hodinu vymlátí v průměru 8,7 q zrna. Pro posouzení výkonů kombajnů je nutno znát výši hodinového výkonu, počet hodin odpracovaných v jedné směně a korelaci mezi těmito dvěma ukazateli. Trvala-li směna průměrně 7,68 hodin a hodinový výkon byl 0,41 ha, pak posečená plocha v jedné směně je 3,17 ha. Tomuto výkonu odpovídá procento odpracované směnové normy v jedné směně; pohybuje se od 58 do 95 % s průměrem 75 %. V přepočtu na jednu kombajnovou jednotku (S-4 = 0,83 a S-6 = 1,046 KJ) je výkonnější S-4, o čemž svědčí tyto ukazatele: výkon za 1 hodinu u S-4 je 0,54 ha proti 0,36 ha u S-6 a dále výkon za jednu směnu je lepší u S-4 o celý jeden ha. Ze všech provozních výsledků je patrné, že nejvýhodnější obilovina ze 4 sledovaných je pšenice a naopak nejméně ekonomicky pracovaly kombajny při sečení žita. Pro úplnost tohoto hodnocení byly brány v úvahu i finanční výsledky kombajnové sklizně. Přímé náklady, skládající se z nákladů na mzdy, opravy a pohonné látky, činí v přepočtu na 1 ha Kčs 260,00, na 1 hodinu Kčs 107,45 a na 1 směnu Kčs 824,96. V porovnání finančních ukazatelů je daleko výhodnější použití kombajnů S-6.

Konečně byly porovnávány výsledky kombajnu S-4 a S-6 na dvou polích o stejných podmínkách. V tomto případě byl S-6 úspěšnější jak po stránce provozní, tak finanční. Zrno prošlé mláticím ústrojím obsahovalo u samosoudného kombajnu 8,1 % příměsí a u taženého 5,5 %. Příměs se skládala ze tří čtvrtin z rozdrčených zrn a zbytek ze slamatých úlomků. Ztráty zrna, zjišťované na poli sesbíráním a zvážením vydrolených obilí, činí u S-4 83 kg a u S-6 67 kg na 1 ha.

Nejdůležitějším faktorem, který všechny uvedené výsledky u obou typů

комбайну овлиňuje, je samozřejmě pracující člověk-kombajnista a jeho pomocník. Je proto třeba mít neustále tuto okolnost především na zřeteli, chceme-li správně posuzovat a porovnávat dosažené výsledky.

Экономическая оценка уборки комбайнами С-4 и С-6 в 1954 году в МТС Бржезно

В Бржезновской МТС во время уборки урожая этого года была проведена экономическая оценка результатов работы комбайнов советского производства С-4 и С-6, потребление ими горючего, а также издержек производства в чехословацких кронах; расчет сделан по отдельным зерновым культурам. Машины, о которых идет речь, сжали зерновые в определенном отрезок времени на площади 520,3 га при затрате 12,917 литров горючего, т. е. 24,83 л. на 1 га. При среднем урожае в 21,2 цнт с 1 га комбайнерам потребовалось на уборку 1 га 2,42 час.; при этом за 1 час было обмолочено в среднем 8,7 цнт зерна. При оценке производительности труда комбайнеров нужно знать высоту часовой выработки, число часов, отработанных в одной смене, и корреляцию между этими двумя показателями. Если смена продолжается приблизительно 7,68 час. и выработка в час равняется 0,41 га, то скошенная площадь в 1 смене выразится в цифре 3,17 га. Этой производительности соответствует процент сменной нормы, отработанной за одну смену; норма колеблется от 58% до 95%, в среднем — 75%. В пересчете на условную комбайновую единицу (С-4 = 0,83 и С-6 = 1,046 КЕ) более производительен С-4, о чем свидетельствуют следующие показатели: производительность в 1 час С-4 равняется 0,54 га против 0,36 га у С-6; производительность за одну смену у С-4 выше на целый гектар. Из всех производственных результатов ясно видно, что самой выгодной для уборки комбайном зерновой культурой из 4-х наблюдаемых является пшеница; наоборот, хуже всего в смысле экономичности дело обстоит с уборкой ржи. Для полноты оценки учитывались также и финансовые результаты уборки урожая комбайнами. Прямые расходы, состоящие из расходов на зарплату, ремонт и горючее, составляют в пересчете на 1 га 260,00 крон, на 1 час — 107,45 крон и на 1 смену — 824,96 крон. При сравнении финансовых показателей получается, что значительно продуктивнее применение комбайнов С-6.

Наконец были сравнены результаты работы комбайнов С-4 и С-6 на двух полях с одинаковыми условиями. В этом случае С-6 показал лучшие результаты как в производственном отношении, так и в экономическом. Зерно, прошедшее через молотилки комбайна, содержало у самоходного комбайна 8,1% примесей, а у прицепного — 5,5%. Примесь состояла на три четверти из раздробленных зерен, остаток — частицы соломы. Потери зерна, установленные в поле путем сбирания и взвешивания осыпавшихся зерен, составляют у С-4 83 кг и у С-6 — 67 кг на 1 га.

Важнейшим фактором, который оказывает влияние на все приведенные результаты у обоих типов комбайнов, является, само собой разумеется, трудящийся человек — комбайнер его помощник. Необходимо поэтому постоянно учитывать это обстоятельство, если мы хотим правильно оценивать и сравнивать достигаемые результаты.

The Economic Evaluation of the Harvester Combines S-4 and S-6 for the Year 1954 on the State Tractor Station in Březno

During this year's harvest at the State Machine and Tractor Station in Březno, an economic evaluation of work-output, consumption of fuel and oil, and expenditure outlay in crowns was carried out for the individual crops worked by Soviet

produced combines S-4 and S-6. The machines studied mowed grain crops in a limited time section covering an area of 520,3 hectares with a consumption of 12.917 litres, that is, 24.83 litres for one hectare. For an average yield from 21,2/3 hectares, the combines required 2,42 hours to harvest 1 hectare and threshed an average of 8,7 cwt grain an hour. For the consideration of the work output of combines it is necessary that the level of hourly output, number of worked off hours in one shift and the correlation of these two registers be known. If the shift lasts an average of 7,68 hours and the hourly output is 0,41 hectares, then the mowed area is 3,17 hectares in one shift. The percent of worked off shift norms in one shift answers this performance; it varies from 58 to 95 % with an average of 75 %. In checking one combine unit (S-4 = 0,83 a S-6 = 1,046 combine units) the S-4 is more efficient, which is witnessed by the registers: performance for one hour by the S-4 is 0,54, hectares as opposed to 0,36 hectares by the S-6. Further, the performance for one shift is 1 hectare at the S-4. Of all operative results, it is significant that the most suitable of the 4 studied grain crops is wheat and, on the contrary, the combines work least economically during the mowing of rye. For the completeness of this evaluation, the financial results of combine harvesting were taken into consideration. Direct expenditures, consisting of wage outlays, repairs and oil and fuel materials, come to 260,00 crowns per hectare, 107,45 crowns per hour and 824,96 crowns per shift. In comparison with the financial register, it is far more advantageous to use the combine S-6.

Finally, the results of combines S-4 and S-6 on two fields, under the same conditions, were compared. In this case, S-6 was the more successful, as far as operative and financial results were concerned. Grain going through the threshing machine contained an 8,1 % admixture from the automatic combine and 5,5 % at the drawn combine. The admixture was composed of $\frac{3}{4}$ crushed grain and straw fragments. The loss of grain ascertained on the field, in gathering and binding, came to 83 kilograms at the S-4 and 67 kilograms at the S-6 per hectare.

The most important factor, which every result influences in both types of combines, is, naturally, the man working — the combine operator and his helper. Therefore, it becomes necessary to bear this circumstance in mind at all times, if we wish to judge and compare the results achieved correctly.

Ökonomische Bewertung der mittels Mähdrescher S-4 und S-6 im Jahre 1954 in STS Březno durchgeführten Ernte

In der STS Březno wurden bei der heuerigen Ernte die Leistungen, der Treibstoffverbrauch und die Kosten in Kčs, geteilt nach einzelnen Getreidearten, bei Mähdreschern S-4 und S-6 sowjetischer Erzeugung ökonomisch ausgewertet. Die verfolgten Maschinen mähten Getreide in einem bestimmten Zeitabschnitt aus einer Fläche von 5.203 ha beim Verbrauch von 12.917 Litern, d. i. 24,83 Liter per ha. Beim durchschnittlichen Ertrag von 21,2 ha brauchten die Arbeiter beim Mähdrescher 2,42 Stunden, um einen ha zu ernten und innerhalb einer Stunde wurden durchschnittlich 8,7 q Korn gedrescht. Um die Leistung der Mähdrescharbeiter beurteilen zu können, muß man die Höhe der Studienleistung, die Anzahl der während einer Schicht abgearbeiteten Stunden und die Korrelation zwischen diesen zwei Indikatoren kennen. Wenn die Schicht durchschnittlich 7,68 Stunden dauerte und die Leistung per Stunde 0,41 ha betrug, machte die während einer Schicht gemähte Fläche 3,17 ha aus. Dieser Leistung entspricht das Prozent der während einer Schicht abgearbeiteten Schichtennorme; diese bewegt sich zwischen 58 % bis 95 %, mit einem Durchschnitt von 75 %. Bei Umrechnung auf die Mähdreschereinheit (S-4 = 0,83 und S-6 = 1,046 ME) erwies sich S-4 als leistungsfähiger. Das wird durch folgende Indikatoren bestätigt: Beim S-4 ist die Leistung per Stunde 0,54 ha gegenüber 0,36 ha beim S-6, die Leistung per

Schicht ist beim S-4 um einen ganzen ha besser. Aus allen Betriebsergebnissen ist ersichtlich, daß aus den verfolgten 4 Getreidearten Weizen am besten ist und im Gegenteil, am wenigsten ökonomisch arbeiten die Mähdrescher beim Kornmähen. Damit die Auswertung vollständig ist, wurde auch auf die finanziellen Ergebnisse der Mähdreschernte Rücksicht genommen. Direkte Kosten, bestehend aus Lohn-, Reparatur- und Treibstoffkosten, betragen bei Umrechnung auf 1 ha 260,— Kčs, per Stunde 107,45 Kčs und per Schichte 824,96 Kčs. Beim Vergleichen der finanziellen Indikatoren erweist sich die Benützung des Mähdreschers S-6 als viel günstiger.

Endlich wurden die mit Mähdreschern S-4 und S-6 erzielten Resultate auf zwei gleichen Feldern, mit gleichen Bedingungen, verglichen. In diesem Falle war S-6 erfolgreicher sowohl vom Betriebs- als auch vom finanziellen Standpunkte. Das die Dreschvorrichtung passierte Korn hatte beim Mähdrescher mit Selbstantrieb 8,1 % Beimischung, beim Mähdrescher mit Gespann 5,5 %. Drei Viertel Beimischung bildete Korn, den Rest Strohabbrüche.

Die im Felde durch das Sammeln und Abwiegen des ausgebröselten Kornes festgestellten Verluste betrugen bei S-4 83 kg, bei S-6 67 kg per ha.

Der wichtigste Faktor, der alle angeführten Ergebnisse beider Mähdreschertypen beeinflusst, ist natürlich der Arbeitende, welcher den Mähdrescher bedient und sein Gehilfe. Wenn wir die erzielten Resultate richtig beurteilen und vergleichen wollen, dann müssen wir diesen Umstand stets und vor allem berücksichtigen.

Pracovní poměry v pohraničních JZD

Условия работы в ЕСХК пограничной области

Working Conditions in the Border Area Unified Agricultural Cooperatives

Arbeitsverhältnisse in den im Grenzgebiet gelegenen JZD

Ing. FRANTIŠEK KUBAT

Úvod

Směrnice X. sjezdu strany pro podstatné zvýšení zemědělské výroby v nejbližších dvou až třech letech kladou velký důraz na zvýšení počtu pracovníků v zemědělství.

Zvýšení počtu pracovních sil, zlepšení věkové struktury a zvýšení kvalifikace je jeden ze základních předpokladů k zajištění podstatného zvýšení zemědělské výroby a tím i ke zlepšení hmotných a kulturních podmínek pracujících v zemědělství.

Nedostatek pracovních sil se projevil zvláště nepříznivě v JZD pohraničních okresů. Neúplným osídlením pohraničí, značným snížením počtu pracovních sil z vesnic nábořem pracovníků do průmyslu a nedostatečným rozvojem mechanizace zemědělství došlo nejen k neobdělání značné části orné půdy, ale i k nízké zemědělské produkci na každém hektaru obdělávané zemědělské půdy.

Situaci v pracovních silách v JZD se zabýval v několika pracích i Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky, mimo jiné v úkolu: „Ekonomický rozbor výsledků hospodaření pohraničních JZD za rok 1953“. V tomto úkolu byly rozebrány pracovní poměry u 20 vybraných družstev (JZD I), a to zvláště u pěti družstev s dobrými (JZD Ia) a 15 družstev se špatnými (JZD Ib) hospodářskými výsledky. Pro srovnání byly uvedeny i pracovní poměry v 5 vnitrozemských JZD podobných přírodních podmínek, označených jako JZD II.

1. Složení členské základny s hlediska pracovní schopnosti

Vykazované počty družstevníků nevystihují zcela přesně skutečné pracovní poměry v JZD. K tomu, aby bylo možno posoudit situaci pracovních sil, je nutno kromě počtu družstevníků uvážit rovněž jejich stáří, pracovní schopnosti, pohlaví, kvalifikaci, kulturní a jiné podmínky.

Skutečnost, že evidenční počet družstevníků nevyjadřuje situaci v pracovních silách v JZD, dokazuje následující přehled.

Tab. 1. Pracovní schopnost družstevníků.

Skupina JZD	Z celkového počtu družstevníků připadá % na	
	práce schopné	práce méně schopné a neschopné
JZD I.	65,1	34,9
JZD I. a	67,5	32,5
JZD I. b	64,4	35,6
JZD II.	64,7	35,3

Z celkového počtu družstevníků připadá více než $\frac{1}{3}$ na méněschopné nebo zcela práce neschopné družstevníky. Jde především o ženy se značným počtem dětí nebo družstevníky přestálé a nemocné, kteří byli zjišťováni jmenovitě podle osob na každém zkoumaném družstvu. Je ovšem samozřejmé, že pracovní účast těchto družstevníků je podstatně nižší než u družstevníků práce schopných, neboť v JZD pracují nepravidelně, tak, jak jim to jejich stáří, nemoc či ostatní okolnosti dovolí. Přehled o pracovní účasti, vyjádřený množstvím odpracovaných PJ (u obou skupin družstevníků) podává následující tabulka.

Tab. 2. Pracovní účast práce schopných družstevníků.

Skupina JZD	Na 1 práce schopného připadá průměrně PJ		Na 1 práce méněschopného a neschopného připadá průměrně PJ	
	počet	%	počet	% k práce schopným
JZD I.	327,6	100	175,2	53,6
JZD I. a	363,4	100	153,3	42,2
JZD I. b	316,0	100	181,5	57,4
JZD II.	341,2	100	233,4	68,4

Pracovní účast méněschopných a neschopných v JZD I je asi 53 % v porovnání s pracovní účastí práce schopných. U vnitrozemských JZD odpracoval jeden méně schopný práce nebo práce neschopný družstevník průměrně $\frac{2}{3}$ PJ připadajících na jednoho práce schopného člena JZD. I když rozdíl mezi pracovní účastí těchto skupin družstevníků je značný, je nutno říci, že údaje této tabulky jsou do značné míry ovlivněny zařazováním družstevníků mezi práce schopné a mezi práce neschopné. Někteří družstevníci, kteří byli označeni jako méněschopní pro své vysoké stáří nebo pro nemoc, ve skutečnosti celý rok v JZD pracovali a mnozí z nich odpracovali i víc, než je stanovené minimum pracovních jednotek. Avšak i přes tuto okolnost je třeba se vážně zamyslet nad skutečností, že skutečně práce schopných a plně výkonných družstevníků jsou z evidenčního počtu necelé $\frac{2}{3}$.

2. Věková struktura družstevníků

Nepříznivá situace ve věkovém rozložení neprojevuje se pouze v řadách všech družstevníků, ale i u jejich nejvýkonnější části, to jest u praceschopných družstevníků, jak ukazuje následující tabulka věkového rozvrstvení praceschopných družstevníků v procentech.

Tab. 3. Věkové rozvrstvení praceschopných družstevníků v procentech.

Skupina JZD	Pohlaví	Věkové skupiny					
		do 16 r.	16-25	25-40	40-50	50-60	nad 60
JZD I.	muži	0,6	1,5	36,2	39,5	20,1	2,1
	ženy	0,6	6,7	42,8	35,3	14,0	0,6
	celkem	0,8	4,0	39,4	37,5	17,1	1,2
JZD I. a	muži	—	2,5	34,2	36,7	25,3	1,3
	ženy	—	6,2	39,5	37,0	17,3	—
	celkem	—	4,4	36,9	36,9	21,2	0,6
JZD I. b	muži	0,8	1,2	36,8	40,2	18,4	2,6
	ženy	0,9	6,8	43,8	34,7	12,9	0,9
	celkem	0,8	3,9	40,2	37,7	15,8	1,6
JZD II.	muži	0,9	5,6	41,1	28,0	22,4	2,0
	ženy	—	5,6	36,0	32,0	24,0	2,4
	celkem	0,4	5,6	38,4	30,2	23,3	2,1

I když ve věkovém rozvrstvení praceschopných družstevníků se neprojevují u sledovaných JZD podstatnější rozdíly, je nutno se u těchto údajů pozastavit. Z tabulky je zřejmé, že téměř celá čtvrtina praceschopných družstevníků je starší 50 let. Zajímavá je i ta okolnost, že převážná část praceschopných družstevnic je ve věkové skupině od 25—40 let, zatím co převážná část praceschopných mužů je ve věkové skupině 40—50 roků.

Mládež do 25 let je ve všech skupinách JZD zastoupena zcela nedostatečně, zvláště u pohraničních JZD, kde netvoří ani $\frac{1}{20}$ z celkového počtu praceschopných. Tato okolnost je tím závažnější, že nedostatkem mladých lidí v JZD se povážlivě zvyšuje průměrný věk pracujících družstevníků, který u JZD I činí 43 a u skupiny JZD II 46 roků. Mládež nezůstává v JZD a odchází do jiných úseků národního hospodářství s příznivějšími pracovními, mzdovými i kulturními podmínkami. Otázka reprodukce pracovních sil je ještě ožehavější, neboť průměrný počet dětí do 16 let, připadající na jednu rodinu v JZD, je (jak ukazuje následující tabulka) velmi nízký.

Tab. 4. Počet dětí v rodině družstevníka.

Skupina JZD	Na 1 rodinu v JZD připadá dětí	Průměrný věk družstevníků	Počet rodin v %			
			bezdětných	s 1 dítětem	se 2 dětmi	se 3 a více dětmi
JZD I.	1,16	43	46,5	20,3	17,1	16,1
JZD I. a	1,18	44	51,9	16,3	18,1	13,7
JZD I. b	1,15	43	44,3	21,9	16,8	17,0
JZD II.	0,90	46	59,7	16,8	12,2	11,3

Tabulka ukazuje současný stav ve sledovaných JZD. Do souhrnu byly vzaty pouze děti do 16 roků a rodiny, které v současné době mají děti ve věku do 16 let. Nízký počet dětí, připadající na jednu rodinu v JZD, vyplývá z velkého počtu rodin, které buďto děti vůbec nemají nebo mají děti starší 16 let. Nedostatek mladých rodin se projevuje i zde, neboť z tabulky je zřejmá souvislost mezi procentem bezdětných rodin a stářím družstevníků. Je samozřejmé, že tato data, která jsou průměrná, nemohou vystihnout značné rozdíly, ke kterým dochází uvnitř jednotlivých skupin JZD. Tak na příklad v JZD Božetín, kde družstevníci do 40 let tvoří 90 % všech družstevníků v JZD, není ani jedna rodina bezdětná, zatím co v JZD Brůdek, kde družstevníků ve věku do 40 let není ani čtvrtina, není také ani jedna rodina se třemi dětmi a počet bezdětných rodin zde činí 60 %.

Tabulka ukazuje, že na jednu rodinu připadá u JZD I 1,16 dětí a u JZD II 0,90 dětí ve stáří do 16 let. V souvislosti s počtem družstevníků od 16 do 25 let, jichž je jen asi 5 % ve sledovaných družstvech, lze si udělat představu, že v JZD, a to jak v pohraničí, tak ve vnitrozemí je situace v dorostu krajně vážná. Z toho vyplývá, že s ohledem na stáří družstevníků a nedostatek mladých lidí v JZD není reprodukce pracovních sil vlastními zdroji zabezpečena ve všech JZD, i když v pohraničních JZD je situace nepatrně lepší. Je proto nezbytné v zájmu zabezpečení zemědělské výroby v budoucích letech zabránit odchodu zemědělského dorostu do měst zejména zlepšením sociálních a kulturních podmínek na vesnici.

3. Rozdělení pracovních sil v rostlinné výrobě, živočišné výrobě, ostatní výrobě a administrativě a jejich pracovní zatížení

Práceschopní družstevníci tvoří základ pracovních sil v JZD. Důležitou roli hraje proto rozdělení těchto pracovníků do jednotlivých výrobních odvětví tak, aby výroba v nich byla celoročně zajištěna. Jakým způsobem jsou v jednotlivých skupinách JZD rozdělení práceschopní družstevníci do jednotlivých odvětví, ukazuje následující tabulka.

Tab. 5. Pracovní zařazení práceschopných družstevníků.

Skupina JZD	Z celkového počtu práceschopných družstevníků pracuje % v			
	RV	ŽV	OV	A
JZD I.	53,8	34,3	2,7	9,2
JZD I. a	47,9	40,8	2,5	8,8
JZD I. b	55,8	32,1	2,8	9,3
JZD II.	53,1	34,8	5,4	6,7

Z tabulky je zřejmé, že více než polovina práceschopných družstevníků pracuje v rostlinné výrobě. Nejmenší procento družstevníků v rostlinné výrobě vykazují JZD Ia, u nichž také stoupá procento družstevníků v živočišné výrobě. Jestliže však je vcelku poměr mezi pohraničními a vnitrozemskými JZD (pokud jde o rozdělení družstevníků do rostlinné a živočišné výroby) vyrovnán, projevuje se u pohraničních JZD zvýšení družstevníků pracujících v administrativě téměř o jednu třetinu. I když jde

o nerozhodující počet pracovních sil, přesto je zřejmé, že se tím zvyšuje nedostatek přesčepných družstevníků ve výrobě. Přitom je třeba pokázat, že administrativa v pohraničních JZD je v horším stavu než ve vnitrozemí. Abychom mohli posoudit vhodnost dosavadního rozdělení pracovních sil v JZD, je nutno údaje tab. 5 porovnat s následujícími ukazateli.

Tab. 6. Pracovní zatížení jednoho přesčepného družstevníka v rostlinné a živočišné výrobě.

Skupina JZD	Na 1 přesčepného připadá ha		Na 1 přesčepného připadá dobytčích jednotek (DJ)	Na 1 přesčepného v rostlinné výrobě připadá ha		Na 1 přesčepného v živočišné výrobě připadá DJ
	zemědělské půdy	orné půdy		zemědělské půdy	orné půdy	
JZD I.	12,06	7,72	7,00	24,70	14,76	22,9
JZD I. a	8,71	5,79	6,7	19,25	12,74	16,5
JZD I. b	13,17	8,36	7,1	26,51	15,44	25,0
JZD II.	7,43	6,20	6,9	15,60	13,00	21,9

V pohraničních JZD je zatížení půdou a DJ větší než u JZD vnitrozemských. Ve srovnání JZD I a JZD II vidíme, že rozdělení přesčepných družstevníků je úměrné a odpovídá vzájemnému poměru množství ha orné půdy a DJ připadajících na jednoho přesčepného družstevníka. Značné rozdíly se však projevují jednak v zatížení zemědělskou půdou a jednak uvnitř pohraničních JZD. U skupiny JZD Ia poměru 6,7 DJ a 5,79 ha orné půdy, připadajících na 1 přesčepného, odpovídá také procentuální rozdělení přesčepných sil, a to 48 % do rostlinné výroby a 41 % do živočišné výroby. Naproti tomu však u skupiny JZD Ib, kde v živočišné výrobě pracuje 32,1 % družstevníků, je tento počet nedostatečný, neboť na jednoho přesčepného připadá největší počet DJ vůbec. JZD Ib nemají však jinou možnost, neboť i přitom, když zařazují do rostlinné výroby 55,8 % všech družstevníků, připadá na jednoho přesčepného 15,44 ha orné půdy a 26,51 ha zemědělské půdy.

Na přidělení družstevníků do živočišné výroby u této skupiny JZD působí ještě ta okolnost, že družstevníci často odmítají pracovat v živočišné výrobě, kde je nutná každodenní pravidelná práce. Při nízké hodnotě PJ v této skupině JZD se družstevníci jen neradi zavazují ke každodenní práci v živočišné výrobě.

Údaje následující tabulky ukazují vzájemný poměr mezi výší pracovní jednotky a počtem pracujících v živočišné výrobě i jejich pracovním zatížením.

Tab. 7. Pracovní zatížení pracujících v živočišné výrobě a výše pracovní jednotky.

Skupina JZD	Výše PJ bez státní podpory vč. naturálií v Kčs	Na 1 přesčepného v živočišné výrobě připadá DJ:	Z celkového počtu přesčepných pracuje % v živočišné výrobě	Hodnota hrubé produkce živočišné výroby na 1 ha zemědělské půdy v Kčs
JZD I.	4,44	22,9	34,3	3.020,
JZD I. a	19,84	16,5	40,8	4.742,
JZD I. b	0,70	25,0	32,1	2.446,
JZD II.	28,10	21,9	34,8	7.713,

Z celkového počtu přesčasných družstevníků nejmenší procento připadá na přesčasně, pracující v živočišné výrobě u skupiny JZD Ib. V této skupině byla výše PJ (bez jakékoliv podpory a včetně naturálií) také nejnižší a nedosahovala ve svém průměru v roce 1953 ani jedné koruny. Tato skutečnost, kromě celkového nedostatku pracovních sil, je hlavním důvodem, proč v JZD Ib pracuje v živočišné výrobě nejnižší procento přesčasných družstevníků. Proto také připadá u těchto JZD na jednoho přesčasného v živočišné výrobě největší počet PJ, což se samozřejmě projeví v nižší kvalitě práce a nakonec v hodnotě hrubé produkce živočišné výroby na 1 ha, která u skupiny Ib je téměř o polovinu menší než u JZD Ia. Ve skupině JZD II pracuje zdánlivě jen o něco větší procento družstevníků z celkového počtu přesčasných, avšak počet dobytčích jednotek, připadající na každého z nich, je mnohem nižší. V důsledku toho je i větší péče o svěřený dobytek, a tím pochopitelně roste i jeho užitek.

4. Složení členské základny podle pohlaví

Při posuzování celkového počtu pracovních sil nesmí se zapomínat ani na složení členské základny podle pohlaví. Vzájemný poměr mužů i žen ovlivňuje do značné míry i průměrnou pracovní účast všech družstevníků.

Tab. 8. Pracovní účast družstevníků.

Skupina JZD	Z celkového počtu družstevníků připadá v % na		Z celkového počtu pracovních jednotek družstevníků připadá v % na	
	muže	ženy	muže	ženy
JZD I.	48	52	57	43
JZD I. a	48	52	54	46
JZD I. b	48	52	58	42
JZD II.	49	51	60	40

Z celkového počtu družstevníků je více než 50 % žen ve všech sledovaných skupinách JZD. Převaha žen se neprojevuje pouze v průměru skupin JZD, ale je charakteristická téměř pro všechna zkoumaná JZD. Výjimku tvoří pouze vnitrozemské JZD Malešice, kde na 31 mužů připadá 28 žen, a pohraniční JZD Rýžoviště, kde na 35 mužů připadá 32 žen.

Nadpoloviční počet žen však ještě více přisluhuje situaci v pracovních silách, neboť pracovní účast žen vzhledem k vedení domácnosti a péči o děti je značně menší než pracovní účast mužů, jak ukazuje pravá polovina tabulky 8. Jestliže u JZD I připadá na jednoho muže 331,1 PJ, pak u téže skupiny JZD připadá na jednu ženu pouze 207,8 PJ; u JZD II na 334,2 PJ, které zde průměrně odpracoval jeden muž, připadá na jednu ženu 210 PJ, to jest téměř o 40 % méně.

Na celkový poměr odpracovaných PJ má pochopitelně vliv nejen pracovní účast, ale i druh převážně vykonávané práce. Ženám jsou převážně svěřovány lehčí práce, obvykle zařazené ve III.—IV. pracovní třídě, a odpracují si tudíž menší část PJ než muži, vykonávající práce častěji ve vyšších obtížnostních třídách. Na druhé straně však většina žen pracuje v živočišné výrobě, kde jeden pracovník zpravidla odpracuje za rok větší počet PJ než v rostlinné výrobě.

Na zařazení žen v družstevní výrobě ukazují údaje následující tabulky.

Tab. 9. Zařazení žen v družstevní výrobě.

Skupina JZD	Z celkového počtu přesčasných v rostlinné výrobě připadá % na		Z celkového počtu přesčasných v živočišné výrobě připadá % na	
	muže	ženy	muže	ženy
JZD I.	52,7	47,3	33,6	66,4
JZD I. a	47,8	52,2	32,2	67,8
JZD I. b	54,3	45,7	34,0	66,0
JZD II.	52,6	47,4	23,7	76,3

Ženy ve všech skupinách pracují převážně v živočišné výrobě, kde z celkového počtu přesčasných připadají na ně více než dvě třetiny. V JZD Bujanov a v JZD Rožmitál nepracuje v živočišné výrobě ani jediný muž a veškeré práce si vykonávají ženy samy. Muži převažují v živočišné výrobě pouze u JZD Račetice a JZD Hostouň, kde zase ženy mají převahu v rostlinné výrobě.

V rostlinné výrobě není účast žen již tak jednoznačná jako v živočišné výrobě. Z 25 zkoumaných JZD jen v 9 JZD převládají ženy, a to mnohdy stejným poměrem jako v živočišné výrobě, na příklad v JZD Horní Ves, Bujanov, Račetice.

Ze všeho, co bylo v této kapitole uvedeno, vyplývá, že není podstatných rozdílů mezi vnitrozemskými a pohraničními družstvy, pokud jde o poměr mezi počtem žen v JZD a množstvím jimi odpracovaných PJ. Musí být proto snahou všech družstev vytvořit v JZD podmínky, které by umožňovaly zvýšit účast žen na práci v JZD. Znamená to především vybudovat společné kuchyně, jesle, školky i jiná sociální zařízení. Jen tak odpadne ženám značná část starostí o děti a domácnost a ženy budou moci v JZD více a lépe pracovat než dosud.

5. Odborná kvalifikace a školení družstevníků

Před vytvořením zkoumaných JZD pracovalo v pohraničí v zemědělské výrobě

- JZD Ia — 86,6 % družstevníků
- JZD Ib — 59,8 % družstevníků
- JZD I — 66,5 % družstevníků
- JZD II — 84,2 % družstevníků.

V dobře hospodařících pohraničních JZD (Ia) převážnou část družstevníků představují bývalí drobní a střední individuálně hospodařící rolníci nebo zemědělští dělníci. U nich tedy základní kvalifikace je dána dlouholetou prací v zemědělství. U skupiny JZD Ib, tedy u skupiny se špatnými hospodářskými výsledky, více než 40 % družstevníků v zemědělství před založením JZD trvale nepracovalo. Je zřejmé, že i tato okolnost nemalou měrou přispěla k nedostatečným výsledkům u družstev skupiny JZD Ib.

Družstevní výroba kladе však na odbornou kvalifikaci družstevníků zcela jiné požadavky než individuální malovýroba. Z toho důvodu jsou pro družstevníky pořádány různé kurzy a školení, ve kterých se družstevníci učí řídit družstevní velkovýrobu. Při sledování účasti družstevníků na ško-

lení je zarážející, jak nedostatečně je pečováno o zlepšení kvalifikace vedoucích pracovníků a funkcionářů v pohraničních JZD. Jen necelé dvě třetiny družstev ve skupině JZD Ib vyslaly své předsedy na školení, jen čtyři pětiny družstev vyslaly na školení účetního a na školení vedoucích pracovních skupin jen polovina JZD.

Při výběru družstevníků na školení je třeba pečlivě a obezřetně práce. Školení funkcionářů má pro JZD význam pouze tehdy, jestliže družstevník, absolvující školení, skutečně funkci vykonává. O špatném výběru družstevníků na školení a kursy v JZD Ib svědčí pak nejlépe ta skutečnost, že ne všichni družstevníci, kteří je prodělali, po jejich absolvování také funkci, pro kterou byli školeni, zastávají. Tak na příklad jen polovina družstevníků, kteří prošli dlouhodobým zootechnickým školením, vykonává funkci zootechnika nebo vedoucího skupiny v živočišné výrobě; jen 70 % družstevníků, kteří absolvovali školení předsedů, vykonává tuto funkci. Výběru družstevníků do škol a kursů musí být proto věnováno daleko více pozornosti než dosud, neboť hospodářské a finanční výsledky jsou rovněž i důsledkem organizačních, odborných a politických schopností funkcionářů JZD. Sledujeme-li v rámci pohraničních JZD družstva s dobrými hospodářskými a finančními výsledky, vidíme, že na vedoucích místech JZD jsou družstevníci, kteří prošli odborným školením a dovedou práci správně organizovat.

6. Pracovní účast družstevníků a nečlenů odměňovaných podle PJ

I když hlavní těžiště práce v JZD leží na praceschopných členech JZD, kteří také tvoří základ pracovních sil v JZD, zúčastňují se práce v družstevním hospodářství i družstevníci s nižší pracovní schopností. Kromě družstevníků pracují v družstvu i nedružstevníci odměňovaní podle počtu odpracovaných PJ. O pracovní účasti družstevníků i nedružstevníků odměňovaných podle PJ podává přehled tabulka o procentickém rozdělení odpracovaných PJ na jednotlivé kategorie pracovníků.

Tab. 10. Pracovní účast družstevníků i nedružstevníků podle PJ v procentech.

Skupina JZD	Z celkového počtu PJ odpracovali v %:			
	družstevníci praceschopní	družstevníci se sníženou pracovní schopností	nedružstevníci	celkem
JZD I.	74,8	21,3	3,9	100
JZD I. a	77,7	15,7	6,6	100
JZD I. b	73,7	25,3	3,0	100
JZD II.	68,7	24,8	6,5	100

Z uvedené tabulky vyplývá, že praceschopní družstevníci JZD I odpracovali přibližně tři čtvrtiny všech PJ. Srovnáme-li údaje této tabulky s údaji tabulky 1, vidíme, že družstevníci se sníženou pracovní schopností, kterých je u JZD I 34,9 %, odpracovali právě vlivem své nízké pracovní schopnosti pouze 21,3 % PJ. Podobně také práce neschopní družstevníci u JZD II, kterých je z celkového počtu družstevníků 35,3 %, odpracovali pouze 24,8 % PJ.

Poměrně vyšší procento nedružstevníků u JZD II a JZD Ia je ovlivněno jednak vyšší hodnotou PJ u těchto skupin JZD, jednak blízkostí měst a průmyslových středisek u vnitrozemských JZD. Zde se totiž práce v JZD účastní velmi často manželky kovorolníků nebo i kovorolníci sami, kteří nejsou členy JZD. Ačkoliv to odporuje vzorovým stanovám JZD, jsou odměňováni na PJ a často také ani za jiných podmínek pracovat nechtějí, neboť nejen peněžní část, ale zejména naturální část poměrně vysoké pracovní jednotky je materiální pohnutkou jejich pracovní účasti v JZD. Skupina JZD Ib většinou tyto podmínky nemá a proto i počet nedružstevníků, pracujících na PJ, je zde nižší než u vnitrozemských, nebo dobře hospodařících pohraničních JZD.

Tito nečlenové jsou však v družstvech často považováni za stálé pracovníky a je s nimi také počítáno při organizaci práce. Tak na příklad v JZD Malesice tvoří nedružstevníci téměř polovinu příslušníků stálých pracovních skupin v rostlinné výrobě.

7. Účast brigádníků na práci v JZD

Kromě nečlenů družstva, pracujících a odměňovaných podle PJ, zúčastňují se práce v JZD i četní pracovníci, kteří nejsou odměňováni podle počtu odpracovaných PJ, nýbrž podle počtu odpracovaných hodin. Všechny tyto pracovníky označujeme v této práci jako brigádníky.

Největší počet hodin odpracovaly ve sledovaných vnitrozemských JZD brigády z vesnice — v pohraničí opět „ostatní brigády“ (z továren, z úřadů a podobně).

V jakém rozsahu a na jaké práce jsou v jednotlivých skupinách JZD používáni brigádníci, ukazuje následující přehled:

Tab. 11. Počet brigádnických hodin na 1 ha zemědělské půdy v různých obdobích.

Skupina JZD	Na 1 ha zemědělské půdy odpracováno brigádnických hodin při pracích				
	jarních	žňových	podzimních	ostatních	celkem
JZD I.	2,2	5,1	4,7	0,2	12,2
JZD I. a	7,1	7,6	3,8	—	18,5
JZD I. b	0,5	4,2	5,0	0,4	10,1
JZD II.	6,6	16,9	6,7	2,0	32,2

Brigády jsou v JZD používány na výpomoc při zdolávání špičkových prací. Největší počet hodin odpracovali brigádníci ve žňových pracích. Výjimku tvoří skupina JZD Ib, kde největší počet hodin byl brigádníky odpracován v podzimních pracích, jmenovitě při sklizni brambor.

Z tabulky 11 je patrný velký rozdíl v použití brigádníků mezi pohraničními a vnitrozemskými družstvy. Jestliže u JZD I na 1 ha zemědělské půdy odpracovali brigádníci průměrně 12,2 hodiny, pak v JZD II na 1 ha zemědělské půdy odpracovali již 32,2 hodin, to jest o 164 % více. Podobný rozdíl se projevuje i uvnitř JZD I, kde u JZD Ia odpracovali brigádníci na 1 ha zemědělské půdy o 83 % více hodin než u JZD Ib. Na vyšší pracovní účast brigádníků působí zejména stupeň intenzity ve výrobě a méně pracovní poměry v JZD. Proto také JZD II s intenzivnější výrobou použí-

vají ve větší míře brigádníků než JZD I s méně intenzivní výrobou, ačkoliv počet pracovních sil je v JZD II podstatně lepší než v JZD I. Stejně rozdíly se však projevují i uvnitř jednotlivých skupin sledovaných JZD. Tak na příklad JZD Račetice, ležící v řepařské oblasti, které má přibližně stejný počet pracovních sil na 100 ha orné půdy jako JZD Hodousice (obě JZD ze skupiny JZD Ia), použilo 10krát více brigádníků než JZD Hodousice, zejména proto, že má mnohem intenzivnější výrobu než JZD Hodousice, ležící v bramborářské výrobní oblasti. Předpokládalo se dosud, že pohraniční družstva mají daleko větší spotřebu brigádnických hodin než JZD vnitrozemská. Podle údajů uvedené tabulky je však zřejmé, že tomu tak není, alespoň v těch pohraničních JZD, která mají extenzivní charakter rostlinné výroby, to jest, která leží zejména v horské, případně bramborářské oblasti. Také příklad obou uvedených pohraničních JZD to potvrzuje.

V uvedeném přehledu nejsou započtení ti nečlenové JZD, kteří jsou také odměňováni podle počtu odpracovaných hodin nebo měsíční mzdou, jako řemeslníci, účetní a pod., pokud se přímo nezúčastnili prací v rostlinné nebo živočišné výrobě.

Převědeme-li veškeré hodiny odpracované brigádníky (včetně hodin stálých zaměstnanců JZD) na pracovní jednotky v poměru 8 hodin = 1 PJ, můžeme vyjádřit srovnáním takto zjištěných PJ se skutečně odpracovanými PJ v JZD, jakým procentem se podílejí brigádníci na práci v JZD.

Tab. 12. Brigádnické hodiny přepočítané na PJ.

Skupina JZD	Počet PJ odpracovaných brigádníky (na 1 ha zemědělské půdy) v přepočtu 8 hodin = 1 PJ	Na 1 ha zemědělské půdy odpracováno PJ celkem	Pracovní účast brigádníků v %
JZD I.	1,52	50,96	3,0
JZD I. a	2,31	70,47	3,3
JZD I. b	1,26	44,46	2,8
JZD II.	4,03	78,67	5,1

Na příčiny rozdílné pracovní účasti brigádníků v jednotlivých skupinách jsme již poukazovali. Ve srovnání s tabulkou 11 však vidíme, že pracovní účast brigádníků, díváme-li se na ni v jejím poměru k pracovní účasti členů JZD (vyjádřeno v PJ na 1 ha zemědělské půdy), je již podstatně nižší. Činil-li rozdíl v počtu brigádnických hodin na 1 ha zemědělské půdy mezi JZD I a JZD II 164 %, pak rozdíl v účasti brigádníků na celkové pracovní účasti v JZD činí již jen 70 % ve prospěch JZD II.

Toto snížení je pochopitelné, uvažíme-li, že celková účast družstevníků na práci v JZD je podstatně vyšší ve skupině JZD II.

Z toho tedy vyplývá, že celkový počet brigádnických hodin, odpracovaných v JZD, není možno posuzovat izolovaně, ale ve spojitosti s ostatní pracovní účastí členů i nečlenů JZD. Tabulka však v každém případě ukazuje na větší účast brigádníků ve sledovaných vnitrozemských JZD než v JZD pohraničních.

8. Počet stálých (přepočítaných) pracovníků

Aby bylo možno určit skutečnou situaci v pracovních silách v JZD, je nutno vypočítat počet tak zvaných „stálých pracovníků“, kteří by v sobě zahrnovali skutečný stav pracovní účasti všech složek pracovníků, kteří v JZD pracují.

Za základ výpočtu je vzato množství PJ, připadajících za 1 rok na jednoho přeseschopného družstevníka a výpočet stálých pracovníků v JZD je pak prováděn podle následujícího vzorce:

$$SP = \frac{PJD + PJN + PJB}{\varnothing PJ \text{ 1 přeseschopného}} \quad *)$$

Podle tohoto vzorce je vypočítán počet stálých pracovníků na příklad v JZD Tušň následujícím způsobem:

• V JZD Tušň bylo členy družstva odpracováno v roce 1953	
celkem	10.345,66 PJ
nedružstevníky pracujícími na PJ	940,18 PJ
brigádníci odpracovali celkem 88 hodin, to jest v přepočtu	
na PJ	11,00 PJ
Celkem bylo odpracováno	11.296,84 PJ

Dělíme-li tento celkový počet PJ průměrným počtem 387,74 PJ, které v Tušni připadají na jednoho přeseschopného družstevníka za rok, obdržíme počet stálých pracovníků, to jest 29,1 osob. Počet tak zvaných stálých pracovníků udává nám tedy v každém JZD i ve skupinách JZD počet osob, jichž by bylo zapotřebí k té pracovní účasti, a také k tomu pracovnímu výkonu, kterého bylo ve sledovaném roce dosaženo přeseschopnými družstevníky. Pro výpočet produktivity práce je tento výpočet nezbytný, neboť bychom jinak produktivitu práce v zemědělství nemohli vypočítat při různé pracovní účasti všech osob na zemědělské výrobě zúčastněných.

V následující tabulce provedeme výpočet stálých pracovníků v průměru na jedno družstvo v každé ze sledovaných skupin JZD.

Tab. 13. Výpočet stálých pracovníků.

Skupina JZD	Celkem odpracováno PJ družstevníky	Celkem odpracováno PJ nedružstevníky	Přepočet brigádnických hodin na PJ	Průměrný počet PJ na 1 přeseschopného	Průměrný počet stálých pracovníků
JZD I.	13.701,9	558,0	688	327,6	44,9
JZD I. a	14.032,5	996,4	844	363,4	42,8
JZD I. b	13.591,7	411,9	636	316,0	45,5
JZD II.	22.358,6	1564,6	3273	341,2	72,2

Z uvedené tabulky vyplývá pouze výpočet stálých pracovníků na jedno JZD, což ještě nevysvětluje skutečnou situaci v pracovních silách v JZD, neboť výměra JZD v jednotlivých sledovaných skupinách se značně od sebe odlišuje, bude tedy i počet stálých pracovníků na 100 ha zemědělské půdy v jednotlivých skupinách podstatně rozdílnější než stav stálých pracovníků, připadající na jedno JZD. Touto otázkou se budeme ještě dále zabývat.

- *) PJD — celkový počet pracovních jednotek družstevníků,
 PJN — celkový počet pracovních jednotek nedružstevníků, pracujících na PJ,
 PJB — celkový počet pracovních jednotek vypočítaný z počtu brigádnických hodin,
 ØPJ — průměrný počet PJ připadající za rok na jednoho přeseschopného družstevníka.

Porovnejme však nyní, jakým způsobem se liší počet vypočítaných stálých pracovníků od celkového počtu družstevníků, připadajících na jedno JZD každé skupiny. V následující tabulce uvádíme proto vzájemné srovnání průměrného počtu družstevníků a stálých pracovníků v jednotlivých skupinách družstev.

Tab. 14. Srovnání počtu družstevníků a stálých pracovníků.

Skupina JZD	Průměrný počet práceschopných družstevníků		Průměrný počet práce neschop- ných družstevníků		Průměrný počet družstevníků celkem		Průměrný počet stálých pracovníků	
	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet
JZD I.	65,2	32,4	34,8	17,3	100	49,7	90,3	44,9
JZD I. a	67,5	32,0	32,5	15,4	100	47,4	90,3	42,8
JZD I. b	64,4	32,5	35,6	18,0	100	50,5	90,1	45,5
JZD II.	64,6	46,4	35,4	25,4	100	71,8	100,6	72,2

Z tabulky je zřejmé, že u pohraničních JZD je stav tak zvaných stálých pracovníků přibližně o 10 % nižší než celkový počet družstevníků v JZD. Z toho tedy vyplývá, že pracovní účast nedružstevníků a brigádníků nedovedla zde vyvážit nižší počet odpracovaných PJ práceschopnými družstevníky. To znamená, že za současného stavu je možno považovat asi 90 % družstevníků v pohraničních JZD za skutečný stav pracovních sil, nesnížili-li se pracovní účast nedružstevníků a brigádníků. U JZD II pak vysoká pracovní účast nedružstevníků a brigádníků zvýšila počet stálých pracovníků nad celkový počet družstevníků. Z toho opět vyplývá, že při nesnížené pracovní účasti nečlenů a brigádníků je možno vykazovaný počet družstevníků vnitrozemských JZD považovat za skutečný počet pracovních sil. Aby však bylo možno správně posoudit situaci v pracovních silách, je třeba údaje této tabulky vyjádřit ve spojitosti s výměrou zemědělské půdy a orné půdy a jediné v této spojitosti činit také opatření ke zlepšení dosavadního stavu.

O tom, kolik stálých pracovníků připadá na 100 ha zemědělské půdy v jednotlivých skupinách JZD, podává přehled následující tabulka.

Tab. 15. Počet stálých pracovníků na 100 ha zemědělské a orné půdy.

Skupina JZD	Počet stálých pracovníků na 100 ha	
	zemědělské půdy	orné půdy
JZD I.	11,2	18,3
JZD I. a	15,0	24,1
JZD I. b	10,3	16,9
JZD II.	19,0	22,6

Tabulka ukazuje na značné rozdíly v množství pracovních sil v pohraničních a vnitrozemských JZD. V JZD II připadá na 100 ha zemědělské půdy 19 stálých pracovníků, to jest o 73 % více než v JZD I, kde na 100 ha zemědělské půdy připadá průměrně 11,2 stálých pracovníků.

Značné rozdíly v množství pracovních sil jsou i uvnitř JZD I. V JZD Ia, to znamená v dobře hospodařících pohraničních JZD, připadá na 100 ha zemědělské půdy 15 stálých pracovníků, zatím co u JZD Ib na stejnou

výměru připadá 10,3 stálých pracovníků. To znamená, že v JZD Ia připadá na 100 ha zemědělské půdy téměř o 50 % více stálých pracovníků než v JZD Ib. Není jisté sporu o tom, že tato situace má rozhodující vliv spolu s nízkou pracovní účastí v těchto JZD na jejich špatné hospodářské výsledky.

Poněkud odlišná situace je v počtu stálých pracovníků na 100 ha orné půdy. Odlišná struktura půdního fondu u JZD II a JZD I podstatně mění rozdíly mezi oběma skupinami srovnávaných JZD. Jestliže na 100 ha zemědělské půdy připadlo v JZD II o 70 % více pracovních sil než v JZD I, připadá u JZD II na 100 ha orné půdy 22,6 stálých pracovníků; to znamená pouze o 23 % více než v JZD I, kde na 100 ha orné půdy připadá 18,3 stálých pracovníků. Ve srovnání se skupinou JZD Ib je pak situace v pracovních silách na 100 ha orné půdy u vnitrozemských družstev horší, neboť u JZD Ib připadá na 100 ha orné půdy o 43 % méně pracovních sil než u JZD Ia. Správně propagovaná linie rozšiřování orné půdy, zejména v pohraničí, by při nezměněném stavu pracovních sil ovšem na druhé straně znamenala relativní i absolutní pokles počtu stálých pracovníků na 100 ha orné půdy. Proto, aby při rozšiřování orné půdy nedocházelo k poklesu produkce, je třeba současně a v daleko větší míře než dosud zvyšovat mechanizaci většiny prací jak v rostlinné, tak i v živočišné výrobě v JZD a zvyšovat počet pracovních sil v těchto oblastech zemědělské výroby.

9. Vliv počtu pracovních sil na výši hodnoty hrubé produkce

O tom, jak značný je vliv počtu pracovních sil na hodnotu dosažené produkce JZD, podává přehled následující tabulka.

Tab. 16. Počet stálých pracovníků a hodnota hrubé produkce na 1 ha zemědělské půdy.

Skupina JZD	Počet ha zemědělské půdy na 1 stálého pracovníka	Na 1 ha připadá hodnota hrubé produkce ve stálých cenách v Kčs
JZD I.	8,91	7.981
JZD I. a	6,67	11.679
JZD I. b	9,66	6.748
JZD II.	5,25	18.026

V JZD II, kde na jednoho stálého pracovníka připadá 5,25 ha zemědělské půdy, byla dosažena 2,3krát větší produkce než u JZD I, kde připadá na jednoho stálého pracovníka 8,91 ha zemědělské půdy, to znamená o 70 % půdy více. Srovnáme-li vliv počtu pracovních sil uvnitř pohraničních JZD, z nichž většina JZD skupiny Ia i JZD Ib je v přibližně stejných přírodních podmínkách, vidíme, že nízká hodnota hrubé produkce JZD Ib je ovlivněna především nedostatkem pracovních sil. JZD Ia, kde na 100 ha zemědělské půdy připadá 15 stálých pracovníků, dosáhla o 73 % vyšší produkce než JZD Ib, kde na 100 ha zemědělské půdy připadá 10,3 stálých pracovníků.

Vliv množství pracovních sil na zemědělskou produkci vysvitne ještě lépe, srovnáme-li zkoumaná JZD do skupin podle množství ha zemědělské půdy, připadající na jednoho stálého pracovníka.

Tab. 17. Vliv počtu stálých pracovníků na hodnotu hrubé produkce.

Na 1 stálého pracovníka připadá ha zemědělské půdy	Počet JZD	Na 100 ha zemědělské půdy při- padá stálých pracovníků		Hodnota hrubé zemědělské pro- dukce na 1 ha zemědělské půdy ve stálých cenách	
		počet	%	Kčs	%
do 6 ha	4	22,1	100	18.187	100
6- 8 ha	9	14,6	66	11.124	61,3
8-10 ha	9	10,7	48,5	6.790	37,3
nad 10 ha	3	7,3	33	5.254	28,9

Z tabulky je na první pohled zřejmé, že za současného stavu dosta-
tečný počet pracovních sil je jednou ze základních podmínek dosažení vy-
soké zemědělské produkce. S klesajícím počtem pracovních sil klesá téměř
stejným dílem i hodnota hrubé produkce.

Jestliže počet pracovních sil na 100 ha zemědělské půdy je u první
skupiny (do 6 ha) více než trojnásobně větší než u čtvrté skupiny (nad
10 ha), je také hodnota hrubé produkce v této skupině JZD více než troj-
násobná proti čtvrté skupině JZD.

Je třeba podotknout, že v první skupině JZD jsou tři vnitrozemská
a jedno pohraniční dobře hospodařící JZD. Zbývající dvě vnitrozemská
JZD a tři dobře hospodařící pohraniční JZD jsou ve druhé skupině družstev
(6—8 ha).

Z uvedených přehledů je zřejmé, že otázka pracovních sil v našich
JZD, zvláště však v JZD pohraničních, je otázkou největší důležitosti. Při
řešení této otázky půjde především o určení potřeby pracovních sil a o hle-
dání možností její úhrady.

10. Potřeba pracovních sil v JZD

V akci přísunu pracovních sil do JZD hraje důležitou roli stanovení
potřeby pracovních sil v družstvech. Aby bylo možno stanovit alespoň při-
bližně potřebu pracovních sil ve sledovaných JZD, bylo přikročeno ve VÚZE
k vypracování jednotné metodiky pro stanovení potřeby podle jednotlivých
odvětví, a to u rostlinné výroby pomocí normativů potřeby práce na jednot-
livé plodiny a u živočišné výroby pomocí vzorových norem pro živočišnou
výrobu v JZD.

V rostlinné výrobě byla vzata za základ výměra plodin pěstovaných
na zemědělské půdě a počet ha byl násoben normativem potřeby pracovní-
ních dnů na 1 ha té které plodiny, jak jej VÚZE vypočítal na základě jiných
šetření (na příklad normativ potřeby pracovních dnů na 1 ha pšenice činí
14,65, u pastvin 3,5 a brambor 61,18 dnů a podobně). Součet násobků u jed-
notlivých plodin určuje pak celkovou potřebu pracovních dnů. Dělením
této potřeby u bramborářských JZD počtem 200 a u horských JZD 189
možných pracovních dnů jedné pracovní síly za rok stanoví se potřeba pra-
covních sil v rostlinné výrobě. Takto stanovená potřeba pracovních sil je
však určena s ohledem na současný stav mechanisace (v roce 1953). Bude
proto nutné se zvyšující se mechanisací i náležitě redukovat normativ po-
třeby pracovních sil v rostlinné výrobě.

V živočišné výrobě je potřeba pracovních sil určována rozsahem výroby, to znamená především početními stavy dobytka. Potřeba pracovních sil v živočišné výrobě byla stanovena pomocí vzorových norem pro živočišnou výrobu individuálně podle jednotlivých druhů dobytka a k celkové potřebě pracovních sil na 100 ha zemědělské půdy bylo připočítáno 1,4 pracovní síly, zajišťující přísun krmiv.

Počet pracujících v administrativě družstva se ve skutečnosti značně liší podle místních podmínek. Stanovíme proto potřebu jednotně: na 100 ha zemědělské půdy jednoho pracovníka, což také odpovídá celkovému průměru.

O tom, jaká byla v roce 1953 potřeba pracovních sil v jednotlivých výrobních odvětvích JZD a jaká byla jejich úhrada, podává v propočtu na jedno JZD přehled následující tabulka.

Tab. 18. Potřeba pracovních sil v JZD celkem na jedno JZD.

Skupina JZD	Průměrná potřeba pracovních sil				Skutečný počet stálých pracovníků v průměru na 1 JZD
	rostlinná výroba	živočišná výroba	administrativa	celkem JZD	
JZD I.	40	18,4	3,9	62,3	44,9
JZD I. a	33	15,2	2,8	51,0	42,8
JZD I. b	43	19,4	4,3	66,7	45,5
JZD II.	46	21,3	3,5	77,8	72,2

Potřeba pracovních sil je vyjádřena v počtu pracovníků s plnou pracovní výkonností. Těmto pracovním silám přibližně odpovídají tak zvaní stálí pracovníci, o jejichž výpočtu jsme již dříve pojednali.

Pro úplnost uvádíme ještě srovnání skutečného počtu stálých pracovníků s potřebou pracovních sil v přepočtu na 100 ha zemědělské půdy.

Tab. 19. Potřeba pracovních sil na 100 ha zemědělské půdy.

Skupina JZD	Průměrná potřeba pracovních sil na 100 ha zemědělské půdy	Skutečný počet stálých pracovníků na 100 ha zemědělské půdy	%
JZD I.	15,9	11,2	70
JZD I. a	18,2	15,0	82
JZD I. b	15,6	10,3	66
JZD II.	20,5	19,0	93

Z obou tabulek je zřejmé, že potřeba pracovních sil je kryta nejlépe u JZD II. V JZD I se však ke krytí potřeby pracovních sil nedostává v přepočtu na 100 ha 4,7 stálých pracovníků, což znamená, že potřeba je zde kryta pouze ze 70 %, a u JZD Ib, to znamená u většiny sledovaných pohraničních JZD, je potřeba pracovních sil kryta jen ze dvou třetin, neboť se v průměru na 100 ha zemědělské půdy nedostává 5,3 pracovních sil, to znamená více než 21 pracovních sil na jedno JZD. Je ovšem nutno znovu zdůraznit, že počet stálých pracovníků byl vypočten za současného stavu pomoci nedružstevníků a brigádníků. Je pochopitelné, že s poklesem této pomoci klesl by i počet stálých pracovníků, a tím by rozdíl mezi potřebou pracovních sil a skutečným (nižším) stavem byl ještě větší.

Po zjištění a stanovení potřeby pracovních sil je nutno nyní odhalit hlavní možnosti úhrady zjištěného nedostatku především z vlastních zdrojů JZD. Z předchozí kapitoly je zřejmé, že nedostatek pracovních sil v pohraničních JZD je značný a že nebude v možnostech JZD tento nedostatek plně uhradit. Přesto však je v silách těchto JZD za pomoci okresních činitelů a zvláště MNV a místních organizací KSČ podstatně zlepšit situaci v pracovních poměrech. Pokusíme se v dalších odstavcích této kapitoly upozornit na některé hlavní vlastní možnosti JZD v úhradě nedostatku pracovních sil.

a) Pracovní účast družstevníků

V předcházejících kapitolách jsme podrobně poukázali na vzájemnou souvislost mezi výší hodnoty dosažené produkce a množstvím pracovních sil.

Naskytá se však otázka, do jaké míry byly špatné hospodářské výsledky zaviněny skutečným nedostatkem pracovních sil a jak byly ovlivněny nevyužitím pracovních sil, které JZD měla k dispozici. Částečnou odpověď na tuto otázku dává následující tabulka, ukazující na pracovní morálku, vyjádřenou v různé pracovní účasti družstevníků.

Tab. 20. Pracovní účast práceschopných družstevníků

Skupina JZD	Z práceschopných družstevníků odpracovalo %						celkem
	0 PJ	0-50	50-150	150-250	250-350	nad 350	
JZD I.	0,9	1,9	9,1	18,5	23,2	43,4	100
JZD I. a	0,6	0,6	4,4	15,6	22,5	56,3	100
JZD I. b	1,0	2,3	10,7	19,5	23,4	43,1	100
JZD II.	0,9	3,0	8,0	19,0	22,4	46,7	100

Tabulka 20 ukazuje, jak značné rezervy pracovních sil jsou přímo v JZD. Pracovní morálka družstevníků, vyjadřovaná v počtu pracovních jednotek na jednotlivé družstevníky, je velmi nestejněměrná. Na jedné straně téměř polovina práceschopných družstevníků v pohraničí odpracovalo více než 350 PJ, na druhé straně téměř 12 % (u JZD I. b 14 %) družstevníků neodpracovalo ani minimum PJ, stanovených Vzorovými stanovami pro členy všech JZD. Uvnitř jednotlivých skupin JZD, zvláště pak u skupin JZD I. b, jsou v pracovní účasti velmi značné rozdíly. Tak na příklad v JZD Korkusova Huť odpracovalo méně než 150 PJ 28,6 % práceschopných družstevníků, u JZD Mořičov 33,4 % a u JZD Šabina dokonce 35,3 % práceschopných družstevníků.

Není bez zajímavosti, že právě v těchto JZD je nedostatek pracovních sil zvláště tíživý.

Pracovní morálka družstevníků odráží se v důsledku různé pracovní účasti i v počtu PJ, připadajících na jednoho družstevníka. Kolik PJ bylo průměrně jedním družstevníkem odpracováno, ukazuje následující tabulka.

Tab. 21. Počet PJ na jednoho družstevníka

Skupina JZD	Průměrný počet odpracovaných PJ		
	1 družstevníkem	1 práce schopným	1 méně schopným práce
JZD I.	277,9	327,6	175,2
JZD I. a	289,9	363,4	153,3
JZD I. b	274,0	316,0	181,5
JZD II.	295,7	341,2	233,4

Zdánlivě není mezi jednotlivými skupinami JZD v pracovní morálce (takto vyjádřené) vážnějších rozdílů. Vyjádříme-li však pracovní účast družstevníků v procentech a srovnáme-li ji s průměrným počtem práce schopných družstevníků na jedno JZD, pak vidíme, jaké rezervy v pracovních silách jsou ještě v našich JZD, zvláště u skupiny I. b.

Tab. 22. Možnosti ve zvyšování pracovní účasti práce schopných družstevníků

Skupina JZD	Průměrný počet odpracovaných PJ 1 práce schopného družstevníka		Průměrný počet práce schopných na 1 JZD	Zvýšení pracovní morálky na 100 % = počtu pracovních sil na 1 JZD
	počet	v % k JZD I. a		
JZD I.	327,6	90	32,4	3,2
JZD I. a	363,4	100	32,0	—
JZD I. b	316,0	87	32,5	4,2
JZD II.	341,2	94	46,4	2,8

V porovnání s předchozí tabulkou se zde jeví pracovní účast již v jiném světle. Počítáme-li, že by se u všech skupin zvýšila pracovní morálka o tolik, že v průměru by jeden práce schopný družstevník odpracoval stejný počet PJ jako u skupiny JZD I. a, což je zcela možné, pak u JZD I. představuje toto zvýšení pracovní účasti o 3,2 pracovní síly víc pro každé JZD této skupiny vcelku. V JZD I. b by pak zvýšení pracovní morálky znamenalo tolik, jako příchod více než čtyř nových pracovních sil do každého JZD, a to znamená již značnou pomoc ke krytí nedostatku pracovních sil.

Uvnitř JZD I. b jsou rozdíly v pracovní morálce daleko větší. Tak na příklad v JZD Rožmitál připadá na jednoho práce schopného družstevníka 415 odpracovaných PJ, zatím co v JZD Korkusova Huť 234 a v JZD Šabina pouze 185,9 PJ. Při těchto výpočtech vycházíme ze zásady, že výkonové normy v jednotlivých skupinách JZD jsou v průměru jednotlivých skupin JZD stejné a neovlivňují proto znatelně průměrný počet pracovních jednotek jednoho práce schopného družstevníka. Výkonové normy v dobře hospodařících JZD (to znamená v JZD II. i v JZD I. a) jsou však značně pevnější než v JZD I. b. Tím ovšem potřebné zvýšení pracovní morálky u JZD I. b i JZD I. vcelku je ještě vyšší. Jeho uskutečnění by pak představovalo ještě větší krytí nedostatku pracovních sil, než vykazujeme. Poněvadž však odchylky od norem jsou ve svém průměru těžko vyjadřitelné, ponecháváme pouze náš výpočet, avšak upozorňujeme i na tuto okolnost.

Značné rezervy v pracovních silách jsou skryty v nízké účasti žen. Pracovní účast žen je v průměru všech sledovaných skupin JZD o 37 % nižší než pracovní účast mužů. Uvědomíme-li si, že členskou základnu našich JZD tvoří více než z jedné poloviny ženy, pak jejich 60% pracovní účast

proti účasti mužů představuje značnou rezervu pracovních sil u JZD. Značnou část dne stále ještě naši ženy v JZD zabírá starost o děti a domácnost. Vybudováním společných kuchyní, jeslí a školek a jiných sociálních zařízení je možno zvýšit pracovní účast žen na práci v JZD nejméně o 20 %, což by pak, jak ukazuje následující tabulka, značně zlepšilo situaci v pracovních silách v JZD.

Tab. 23. Pracovní účast žen v JZD

Skupina JZD	Z celkového počtu družstevníků připadá průměrně v 1 JZD na				1 muž druž- stevník od- pracoval průměrně PJ		1 žena druž- stevnice od- pracovala průměrně PJ		20% zvýšení pra- covní účasti žen = počtu pracovních sil na 1 JZD
	muže		ženy						
	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	
JZD I.	23,4	47	26,3	53	331,1	100	207,8	62,8	3,4
JZD I. a	20,4	43	27,0	57	333,3	100	233,3	70,0	3,4
JZD I. b	24,2	48	26,3	52	330,4	100	204,4	61,9	3,4
JZD II.	34,5	48	37,3	52	334,2	100	210,1	62,9	4,6

Z tabulky je zřejmé, že pracovní účast žen je o víc než 37 % nižší než pracovní účast mužů. Kdyby se pracovní účast žen zvýšila o 20 %, pak u JZD I. by jedna žena v průměru odpracovala o 41,6 PJ více než doposud. Uvážíme-li, že na jedno JZD v pohraničních JZD připadá průměrně 26,3 žen, to jest 53 % všech družstevníků, pak toto 20% zvýšení pracovní účasti znamená vcelku 1.094 PJ v jednom družstvu skupiny JZD I. Ve srovnání s tabulkou 21 vidíme, že na jednoho průčeschného připadá v JZD I. 327 odpracovaných PJ za 1 rok. To znamená, že 20% zvýšení účasti žen, vyjádřené v 1.094 PJ za jeden rok, představuje tolik jako příchod 3,4 nových průčeschných družstevníků do JZD. V JZD II. pak 20% zvýšení pracovní účasti žen představuje proti současnému stavu zvýšení o 4,6 průčeschných družstevníků v průměru na jedno JZD. Je třeba poznamenat, že větší zvýšení než 20 % není v dohledné době možné, mimo jiné také proto, že většinu lehčích prací, zařazených do nižších obtížnostních tříd, budou i nadále vykonávat ženy, a tím průměrný počet pracovních jednotek na jednu ženu bude ještě velmi dlouho nižší než průměrný počet pracovních jednotek připadajících na jednoho muže. Zvýšení pracovní morálky a umožnění větší pracovní účasti ženám představují největší zdroj ke krytí nedostatku pracovních sil v pohraničních JZD z vlastních sil těchto družstev. Představoval-li nedostatek pracovních sil v pohraničních JZD celkem průměrně 17,4 osob na jedno JZD, pak ze zvýšené pracovní morálky a z větší pracovní účasti žen by bylo možno krýt již 6,6 pracovních sil. Na schodek 21,2 pracovních sil v JZD I. b (viz tabulku 18) bylo by možno stejným způsobem krýt již 7,6, to znamená více než jednu třetinu schodku.

b) Vliv velikosti záhumenkového hospodářství na pracovní účast

Výměra záhumenek značně kolísá. V řadě JZD není dodržována vzo-rovými stanovami určená velikostní hranice záhumenkového hospodářství. Kdežto průměrná velikost záhumenek ve skupině JZD II. nedosahuje stanovených 0,50 ha a pohybuje se kolem 0,32 ha, u JZD I. průměrná výměra záhumenek je 0,62 ha (z toho u JZD I. a je 0,50 ha a u JZD I. b

0,66 ha). Z 25 zkoumaných JZD dodrželo stanovenou hranici výměry záhumenek 60 % JZD, zatím co 40 % tuto hranici překročilo.

Důsledkem nedodržování zásady o výměře záhumenek je nižší pracovní účast družstevníků v JZD, jak dokazuje následující tabulka.

Tab. 24. Vliv velikosti záhumenek na pracovní účast v JZD

Průměrná velikost záhumenky	Počet JZD	Průměrně odpracováno jedním práceschopným družstevníkem	
		PJ	%
Do 0,25 ha	4	358,4	102,0
0,25—0,50 ha	11	350,2	100,0
0,50—0,75 ha	5	341,8	97,6
nad 0,75 ha	5	252,7	72,2

Z tabulky je patrné, že se stoupající výměrou klesá zároveň počet pracovních jednotek odpracovaných práceschopnými družstevníky. Vezme-li skupinu do 0,50 ha za základ, pak ve skupině s výměrou záhumenky 0,50—0,75 ha je pracovní účast 97,6 % a ve skupině nad 0,75 ha již o více než jednu čtvrtinu nižší.

Uvnitř zkoumaných JZD jsou ve výměře záhumenkového hospodářství značné rozdíly. Tak na příklad v JZD Račetice družstevníci nemají vůbec záhumenkové hospodářství, v JZD Malešice jen o výměře 0,10 ha a na druhé straně v JZD Korkusova Huť, Chroboly a Šabina mají záhumenky kolem 1 ha, ačkoliv tato JZD neleží v horské oblasti, ve které se připouštějí výjimky s větší výměrou záhumenek.

Na pracovní morálku družstevníků i na jejich vztah k JZD má nesporně značný vliv i hodnota PJ, která ovšem je opět výslednicí pracovního úsilí a produktivity práce všech družstevníků. Pracovní morálka je zpravidla nízká tam, kde je i nízká hodnota PJ. Zde značná část družstevníků hledá cestu k mimořádnému výdělku. Jsou případy, že i v době největšího vypětí ve žních družstevníci, zvláště ženy, docházejí do lesa na sběr lesních plodin a podobně (na příklad v JZD Staré Sedliště). Zde bude zapotřebí soustavné práce v přesvědčování družstevníků, že příjmy z JZD záleží jen a jen na nich, na jejich pracovní morálce a produktivitě práce.

V závěru této kapitoly možno říci, že nadměrná výměra záhumenek snižuje účast družstevníků na práci v JZD a tím zhoršuje stav v pracovních silách. Bude proto nutné, aby zemědělské odbory rad ONV znovu prozkoumaly výměru záhumenkových hospodářství a upravily ji v souladu se vzorovými stanovami JZD. Tím také bude poskytnuta další pomoc JZD pro krytí nedostatku pracovních sil, neboť s nižší výměrou záhumenkových hospodářství poroste i pracovní účast družstevníků.

c) Organizace práce

Socialistická organizace práce je nejen jedním z nejvýznamnějších prostředků ke zvyšování družstevní zemědělské velkovýroby a hospodárnosti, ale je zároveň i významným prostředkem ke snižování potřeby pracovních sil.

Organizace práce v sledovaných JZD, zvláště pohraničních, má četné nedostatky, podporující obezličku, fluktuaci a nesprávné odměňování družstevníků. Stálé polní pracovní skupiny byly v JZD I. vytvořeny pouze formálně nebo nebyly vytvořeny vůbec. V mnohých družstvech, (jako na příklad v JZD Pernek, kde bylo vytvořeno pět polních pracovních skupin,

každá se svým vedoucím a pěti družstevníky, byly pracovní skupiny ustaveny způsobem tříšticím počet pracovních sil a znemožňujícím operativní řízení jejich práce.

Značné nedostatky jsou v organizaci práce u živočišné výroby, zvláště pak v chovu dojníc. Zde značná část pohraničních družstev organizuje práci tak, že veškerá práce je rozvržena mezi ošetřovatele dojníc a dojičky. Ošetřovatelé krav vykonávají však kromě dojení veškeré práce (včetně přípravy krmiv a vlastního krmení), dojičky pak mají přidělen určitý počet krav pouze k dojení. Tak na příklad v JZD Tušův má ošetřovatel krav přiděleno 25 krav a dojička pouze k dojení 12 krav, v JZD Rýžoviště má ošetřovatel 24 a dojička 13 krav; podobně je tomu i v JZD Brůdek, Staré Sedliště, Mořichov, Rožmitál a jiných. Je příznačné, že tento způsob organizace práce je zaveden většinou u těch JZD, kde se projevuje největší nedostatek pracovních sil. Přitom mnohdy nedostatek pracovních sil je zaviněn z velké části právě špatnou organizací práce. Tak na příklad JZD Rýžoviště má k 52 kravám přiděleno 6 pracovníků. Při zavedení ministerstvem zemědělství doporučovaných způsobů organizace práce při ručním dojení by bylo na uvedený počet krav zapotřebí pouze pěti pracovníků a při strojním dojení jen čtyř pracovníků, tedy o dva méně. Stejně je tomu i u JZD Brůdek, Staré Sedliště a Tušův, kde lepší organizací práce je možno snížit počet pracujících v chovu dojníc nejméně o jednoho družstevníka. Národním příkladem úspory pracovních sil je JZD Labská Stráň na Děčínsku. V tomto JZD byli v chovu dojníc do května 1953 zaměstnáni dva ošetřovatelé krav a šest dojiček, které měly na starosti pouze dojení krav. Po změně organizace práce (přidělením krav na dojení i krmení) zastávaly tuto práci u stejného počtu krav od 1. května tři dojičky-krmičky, jeden ošetřovatel a tři ženy byly přiděleny do polní pracovní skupiny. Družstvo tím získalo nejen tři stále pracovní síly v polní pracovní skupině, ale ještě navíc ušetřilo v živočišné výrobě značnou část PJ. Za 4 měsíce (od 1. ledna do 30. dubna) bylo spotřebováno jen na dojení krav 739,76 PJ. Za stejné 4 měsíce (od 1. května do 30. srpna) bylo na dojení i krmení spotřebováno pouze 654,42 PJ, to znamená o 85,34 PJ méně.

I když není možné v této práci podrobně se zabývat všemi nedostatky v organizaci práce v sledovaných JZD, pak již jen z uvedených příkladů je zřejmé, jak značné rezervy pracovních sil se skrývají v nedostatečné organizaci práce. Musí proto být zlepšení organizace práce prvořadým úkolem našich družstevníků. Zavedením správné organizace práce je možno v JZD nejen značně zmírnit nedostatek pracovních sil, ale i odstranit dosavadní stav osobní neodpovědnosti a vytvořit předpoklady k zavedení spravedlivějšího odměňování, které by bylo materiální pohnutkou k zvyšování výnosů družstevních polí a užítkovosti družstevního dobytka.

Z á v ě r

Nedostatek pracovních sil v našich JZD a zvláště v pohraničních je jednou z hlavních příčin nedostatečného rozvoje družstevní výroby. Vykazované počty družstevníků nevyjadřují zcela přesně skutečnou situaci v pracovních silách, neboť více než jedna třetina družstevníků je pro nemoc, stáří a pod. práce méně schopná nebo zcela neschopná. Věková struktura družstevníků je nepříznivá, zvláště u vnitrozemských JZD, kde 43 % družstevníků je starší 50 let.

Situaci v pracovních silách zhoršuje ještě nadpoloviční počet žen, neboť

jejich pracovní účast vzhledem k vedení domácnosti a starosti o děti je zhruba o 40 % nižší než u mužů.

Pracovní účast družstevníků zvláště u zaostávajících pohraničních družstev je nízká a z celkového počtu práceschopných družstevníků jich v průměru víc než 14 % (v některých JZD víc než 30 %) neodpracovalo ani minimum pracovních jednotek stanovených Vzorovými stanovami JZD.

Potřeba pracovních sil ve zkoumaných pohraničních JZD je kryta stálými (přepočítanými) pracovníky zhruba na 70 %. Je ovšem nutno zdůraznit, že s poklesem pomoci nedružstevníků a brigádníků klesl by počet těchto stálých (přepočítaných) pracovníků, a tím by rozdíl mezi potřebou pracovních sil a skutečným (nižším) stavem byl ještě větší. Na druhé straně však potřeba pracovních sil v JZD byla vypočítána na základě současné mechanizace a s jejím růstem se bude nadále snižovat.

Nedostatek pracovních sil v pohraničních JZD je značný a není ve vlastních možnostech většiny JZD tento nedostatek plně uhradit. Přesto však je v silách JZD za pomoci MNV, místních organizací KSČ a okresních činitelů tento nedostatek podstatně snížit. V našich JZD a zvláště v pohraničí jsou ještě, a to přímo uvnitř JZD, značné rezervy pracovních sil.

V zaostávajících družstvech pouze zvýšením pracovní účasti družstevníků na úrovni pracovní účasti družstevníků předních JZD, jakož i zvýšením pracovní účasti žen, vybudováním jeslí, školek, prádelen, společných kuchyní a jiných sociálních zařízení je možno současný nedostatek pracovních sil snížit nejméně o 40 %. Značné rezervy jsou v nedostatečné organizaci práce. Správnou organizací práce, zpevněním výkonových norem je možno v JZD lépe využít mnohých pracovníků a snížit jejich potřebu.

Přitom se JZD musí sama starat o rozšiřování své členské základny, a to především o pracovníky, kteří na vesnici bydlí a v zemědělství nepracují. Velkou pozornost je třeba věnovat mládeži a vést ji k tomu, aby posílila a omladila členskou základnu družstev. Družstva nesmějí podlehnout dojmu, že vše záleží na pomoci zvenčí. Podstatné zvýšení zemědělské výroby je ovšem záležitostí všech našich pracujících. Proto směrnice X. sjezdu Komunistické strany Československa stanoví rozsáhlá opatření k posílení zemědělství pracovními silami.

Využijí-li naše JZD pomoci strany a vlády správně a plně, zajistí-li všechny podmínky pro získání a udržení nových pracovníků, odstraní-li své nedostatky v organizaci práce, v pracovní morálce a disciplíně, vytvoří si všechny předpoklady pro podstatné zvýšení družstevní výroby a tím i pro další zvýšení životní úrovně jak družstevníků, tak všech našich pracujících.

Условия работы в ЕСХК пограничной области

Недостаток рабочей силы в наших ЕСХК, прежде всего в пограничных районах, является одной из основных причин недостаточного развития сельскохозяйственного производства. Приводимое число членов кооперативов не выражает с полной точностью действительного положения дела в отношении рабочей силы, так как больше одной трети членов кооператива частично или полностью неспособны к труду по болезни, старости и т. д. Возрастная структура членов кооператива также неблагоприятна, особенно в ЕСХК, находящихся внутри страны, где 43% кооператоров старше 50 лет.

Положение с рабочей силой еще ухудшается благодаря тому, что большую часть составляют женщины, участие которых в общей работе, благодаря необходимости вести домашнее хозяйство и обслуживать детей, в общем на 40% ниже, чем у мужчин.

Трудовая дисциплина членов кооперативов, особенно в отстающих пограничных районах, низка и из общего числа трудоспособных членов кооперативов в среднем более 14%, а в некоторых ЕСХК — более 30% не отработало даже минимума трудодней, предусмотренного. Примерным уставом ЕСХК.

Потребность в рабочей силе в обследованных пограничных ЕСХК покрывается постоянными зарегистрированными работниками примерно на 70%. Необходимо, однако, подчеркнуть, что с уменьшением помощи нечленов кооперативов и бригадников, уменьшилось бы число этих постоянных зарегистрированных работников, и благодаря этому разница между потребностью в рабочей силе и реальным положением была бы еще большей. С другой стороны, однако, потребность в рабочей силе ЕСХК была высчитана на основе современного уровня механизации и с ростом этой механизации она будет снижаться. Недостаток рабочей силы в пограничных ЕСХК велик и большая часть ЕСХК не может сама восполнить этот недостаток. Однако ЕСХК могут, с помощью местных комитетов, местных организаций КПЧ и районных работников, этот недостаток существенно снизить. В наших ЕСХК, и особенно в пограничных, имеются еще и притом непосредственно внутри ЕСХК, значительные трудовые резервы.

В отстающих ЕСХК можно повысить трудовую дисциплину членов кооперативов до уровня трудовой дисциплины членов кооперативов передовых ЕСХК простым повышением трудовой дисциплины членов кооперативов до уровня трудовой дисциплины членов кооперативов передовых ЕСХК, а также и увеличением трудовой занятости женщин, устройством яслей, детских садов, прачечных, совместных кухонь, а также и иными социальными учреждениями можно снизить современный недостаток рабочей силы минимум на 40%. Значительные резервы кроются в недостаточно правильной организации труда. Путем правильной организации труда, укрепления производственных норм можно в ЕСХК лучше использовать многих работников и снизить необходимое их количество.

При этом ЕСХК сам должен заботиться о расширении своей членской базы, прежде всего имея в виду работников, живущих в деревне и в сельском хозяйстве неработающих. Большое внимание необходимо уделить молодежи, добиваясь, чтобы она укрепила и омоложила членский состав кооператива. Кооперативы должны укрепиться в представлении, что не все зависит от помощи извне. Радикальное улучшение сельскохозяйственного производства является делом всех наших трудящихся. Поэтому директивы X съезда КПЧ предусматривают широкие мероприятия, направленные на укрепление сельского хозяйства рабочей силой.

Если наши ЕСХК используют помощь партии и правительства правильно и широко, если они обеспечат все предпосылки для привлечения и сохранения новых работников, если они устранят собственные недостатки в организации труда, трудовой моральной дисциплины, они создают все предпосылки для радикального увеличения кооперативного производства, а тем самым и дальнейшего подъема жизненного уровня как членов кооператива, так и всех наших трудящихся.

Working Conditions in the Border Area Unified Agricultural Cooperatives

The shortage of labor forces in our Unified Agricultural Cooperatives in the border areas is one of the main causes of the retarded development of cooperative production. The listed number of agricultural cooperative workers is not quite representative of the real situation in the labor force as more than one-third of cooperative workers, due to sickness, old age and other factors, is less capable or wholly incapable of work. The over-all age picture of cooperative workers is quite unfavorable, especially in the interior Unified Agricultural Cooperatives, where 43 % of cooperative workers is over 50 years of age.

The labor situation is worsened by the fact that the majority of the workers are women, whose share in the work is roughly 40 % lower than the men in view of their household duties and the care of children.

The work output of agricultural cooperative workers, especially in the backward border agricultural cooperatives, is low and of the entire number of those fit for work, more than an average 14 % (in some Cooperatives more than 30 %) did not reach the minimum working performance set by the Model Statutes of the Unified Agricultural Cooperatives.

The need for working forces in the tested border area agricultural cooperatives is covered roughly by 70 % with the constant recounting of workers. However, it must be emphasized that with the fall of assistance from non-cooperative workers and brigaders, the number of the tabulated workers would also decline and thus the difference between the labor force need and the actual (lower) situation would be still greater. On the other hand, the need for working forces in the Unified Agricultural Cooperatives was drawn up on the basis of present-day mechanization and with the growth of the latter, the need will decrease.

The labor shortage in the border area Unified Agricultural Cooperatives is significant and it is not within the possibilities of the majority of the Cooperatives to fulfill this need. It is possible, however, to cut this need substantially if the Cooperatives are assisted by the local National Committees, the local branches of the Communist Party of Czechoslovakia and the regional office administrators. In our Agricultural Cooperatives, particularly in the border areas, there are still significant labor reserves and these within the Cooperatives themselves.

In the backward Agricultural Cooperatives, only the increased working share of cooperative workers, guided by the work output of cooperative workers in the outstanding Agricultural Cooperatives, as well as the increased working role by women, the building of nursery schools, kindergartens, laundries, communal kitchens and other social arrangements, will make it possible to lower the present labor shortage by at least 40 %. Important reserves lie in the unsatisfactory organisation of work. By correctly organising working plans, by strengthening the norms in output will it be possible to make better use of many workers in the Agricultural Cooperatives and thus lower their needs.

The Unified Agricultural Cooperatives alone must apply themselves to the broadening of their membership basis, especially in the villages where workers live who do not work in agriculture. It is necessary to devote greater attention to the youth and lead it to strengthen and rejuvenate the membership bases of the Cooperatives. Cooperatives must not succumb to the idea that everything is dependant upon aid received from the outside! A substantial increase in agricultural production is, to be sure, a matter for all our working people. And therefore the directives of the X. Congress of the Communist Party of Czechoslovakia laid down extensive measures for the strengthening of agricultural labor forces.

If the Unified Agricultural Cooperatives make use of the assistance of the Party and the government correctly and fully, if they assure all conditions for the recruiting and maintaining of new workers, if they remove weaknesses in the organisation of work, in working morale and discipline, they can create all the requisites needed for the substantial increase of agricultural cooperative production and through this the further increase in living standards, not only for themselves but also for all our working people.

Arbeitsverhältnisse in den im Grenzgebiet gelegenen JZD

Der Mangel an Arbeitskräften in unseren JZD, besonders in Grenzgebieten, ist einer der Hauptgründe der ungenügenden Entfaltung der genossenschaftlichen Produktion. Was Arbeitskräfte anbelangt, entsprechen die ausgewiesenen Zahlen der

Genossenschaftler nicht ganz genau der wirklichen Situation, da mehr als ein Drittel der Genossenschaftler wegen Erkrankung, wegen ihres Alters u. dgl. weniger arbeitsfähig oder überhaupt arbeitsunfähig ist. Die Altersstruktur der Genossenschaftler ist sehr ungünstig, besonders in binnenländischen JZD, wo 43 % der Genossenschaftler das Alter von 50 Jahren überstieg.

Die Situation ist noch durch die über die Hälfte zählende Beteiligung der Frauen erschwert, deren Arbeitsanteil mit Rücksicht auf die Haushaltung und Kindererziehung um rund 40 % kleiner ist als derjenige der Männer.

Der Arbeitsanteil der Genossenschaftler, besonders in zurückbleibenden Grenzgenossenschaften, ist klein und aus der Gesamtanzahl arbeitsfähiger Genossenschaftler leistete durchschnittlich mehr als 14 % (in manchen JZD mehr als 30 %) nicht einmal das durch die Musterstatuten der JZD bestimmte Minimum der Arbeitseinheiten.

Der Bedarf an Arbeitskräften in den untersuchten JZD des Grenzgebietes ist durch die ständigen, umgerechneten Arbeitskräfte rund zu 70 % gedeckt. Es sei jedoch zu betonen, daß zugleich mit dem Rückgang der Hilfeleistung seitens der Nichtgenossenschaftler und Brigaden auch die Anzahl dieser ständigen Arbeitskräfte sinken würde dadurch wäre dann der Unterschied zwischen dem Bedarf an Arbeitskräften und dem wirklichen (höheren) Stand noch größer. Auf der anderen Seite wurde der Bedarf an Arbeitskräften in den JZD auf Grund derzeitiger Mechanisierung errechnet und mit der Steigerung derselben wird er immer niedriger.

Der Mangel an Arbeitskräften in den JZD des Grenzgebietes ist bedeutend und es entzieht sich der Möglichkeit der meisten JZD diesen Mangel voll zu beseitigen. Nichtsdestoweniger ist es in den Kräften der JZD mit Hilfe der MNV, der Ortsorganisationen KSC und der Bezirksinstitutionen diesen Mangel bedeutend zu ermäßigen. In unseren JZD, besonders in den Grenzgebieten, gibt es — u. zw. direkt in den Genossenschaften — bedeutende Reserven von Arbeitskräften.

Es wäre möglich den jetzigen Mangel an Arbeitskräften in den zurückbleibenden JZD durch bloße Steigerung des Arbeitsanteils der Genossenschaftler auf das Niveau des Arbeitsanteils der Genossenschaftler in fortschrittlichen JZD, als auch durch größeren Anteil der Frauen an der Arbeit bei Errichtung von Krippen, Kindergärten, mindestens um 40 % herabzusetzen. Große Reserven sind in ungenügender Arbeitsorganisation. Durch richtige Arbeitsorganisation und Festigung der Leistungsnormen wäre es möglich viele Arbeitskräfte in den JZD besser auszunützen und den Bedarf an Kräften herabzusetzen.

Dabei müssen die JZD selbst für eine Erweiterung ihrer Mitgliedsgrundlage sorgen, vor allem was Arbeiter anbelangt, die im Dorfe wohnen und in der Landwirtschaft nicht tätig sind. Große Aufmerksamkeit ist der Jugend zu widmen und sie dazu führen, die Mitgliedsgrundlage der Genossenschaften zu bekräftigen und zu verjüngen! Die Genossenschaften dürfen nicht dem Eindruck unterliegen, daß alles nur von der auswärtigen Hilfe abhängt! Eine bedeutende Steigerung der landwirtschaftlichen Produktion ist allerdings die Angelegenheit aller unserer Arbeitenden. Deshalb werden in den Richtlinien des X. Kongresses der KSC weitgehende Maßnahmen zur Kräftigung der Landwirtschaft durch Zuteilung von Arbeitskräften bestimmt!

Wenn unsere JZD die Hilfe der Partei und der Regierung richtig und voll ausnützen, wenn sie alle Bedingungen für die Erwerbung und Beibehaltung neuer Arbeitender sichern, wenn sie die Mängel in der Arbeitsorganisation, Arbeitsmoral und Disziplin beseitigen, dann werden sie alle Voraussetzungen für eine bedeutende Erhöhung der genossenschaftlichen Produktion und dadurch für Erhöhung des Lebensstandes sowohl der Genossenschaftler, als auch aller unserer Arbeitenden schaffen.

Poznatky o pracovních poměrech, bytových, kulturních a společenských podmínkách na státních statcích

Данные об условиях работы, а также о бытовых, культурных и общественных условиях в государственных хозяйствах

Notes on Working, Housing, Cultural and Social Conditions on State Farms

Erkenntnisse betreffend die Arbeitsverhältnisse, Wohnungs-, Kultur- und Gesellschaftsbedingungen in den Staatsgütern

K. ČÍŽEK, M. SLABÝ, J. MAŠEK

I. Úvod

Směrnice X. sjezdu KSČ pro podstatné zvýšení zemědělské výroby v nejbližších dvou až třech letech vyžadují od státních statků značné zvýšení výroby a rentability. Protože pro splnění těchto úkolů je rozhodující především pracující člověk, uvádíme zde některé skutečnosti, týkající se pracovních poměrů, bytových, kulturních a společenských podmínek pracovníků státních statků, jak byly zjištěny pracovníky VÚZE při řešení jednoho výzkumného úkolu, a jejich vliv na výrobu na státních statcích.

V tomto průzkumu bylo sledováno 8 statků, v jejich rámci pak podrobně 8 oddělení a 20 jim příslušných farem, při čemž zkoumané závody byly zastoupeny ve všech výrobních oblastech, jak je zřejmé z přehledu číslo 1.

Tab. 1. Přehled zkoumaných statků a oddělení.

Státek	Oddělení	Výrobní oblast
Hrušovany	Drnholec	kukuřičná
Ďáblice	Měšice	řepařská
Olomouc	Bolelouc	řepařská
Petrohrad	Běsno	řepařská a bramborářská
Mariánské Lázně	Boněnov	bramborářská a horská
Horšovský Týn	Mutěňín	bramborářská
Prčice	Kosova Hora	bramborářská
Dolní Rožínka	Vojetín	bramborářská a řepařská

Pro lepší představu ještě uvedme, že výměra zemědělské půdy se pohybovala u zkoumaných statků od 1831,03 ha do 7516,99 ha, to jest rozptý od 100 % (nejmenší) do 411,0 % (největší) a oddělení od 144,80 do 1395,24 ha, to jest 100 až 963,6 %. Počet farem, připadajících k jednotlivým zkoumaným oddělením, činil od jedné do šesti, k jednotlivým statkům od 11

do 23. Největší vzájemná vzdálenost farem v rámci statku byla 17 až 84 km, v průměru 45 km.

V těchto závodech s různými přírodními a ekonomickými podmínkami byly pracovní poměry, kulturní podmínky a ostatní činitelé, charakterisující společenské poměry, v průměru následující:

II. Pracovní poměry

1. Počet pracovníků na 100 ha zemědělské půdy a jeho vliv na výrobu

Počet pracovníků v rostlinné výrobě na 100 ha zemědělské půdy v jednotlivých zkoumaných odděleních a statcích ukazuje nám přehled č. 2. Ve vyčíslených průměrech jsou zkoumané závody rozděleny podle výrobních oblastí na skupinu řepářskou (včetně kukuřičného Drnholce) a neřepářskou.

Tab. 2. Počet pracovníků na 100 ha zemědělské půdy v rostlinné výrobě.

Statky – oddělení	Traktoristé a kombajnisté	Koči	Stálí dělníci v RV celkem	Brigádníci a sezónní dělníci	Dělníci ve výrobě rostlinné úhrnem
Statky:					
Hrušovany	0,9	1,9	12,3	1,7	14,0
Ďáblice	0,9	2,4	18,0	3,3	21,0
Olomouc	1,1	2,3	14,3	6,6	20,9
Petrohrad	1,1	1,7	6,5	9,6	16,1
Mar. Lázně	0,8	0,8	4,1	1,7	5,8
Horš. Týn	0,8	1,3	6,0	1,9	7,9
Prčice	0,7	2,4	11,0	4,3	15,3
Dol. Rožínka	1,0	2,7	12,7	6,1	18,8
Oddělení:					
Drnholec	0,8	1,7	8,8	1,5	10,3
Měšice	0,8	2,4	19,8	6,0	25,8
Bolelouc	1,5	3,1	17,4	9,3	26,7
Běsno	1,4	1,8	7,3	6,3	13,6
Boněnov	0,3	0,8	2,3	0,3	2,6
Mutěňín	0,6	0,8	4,4	0,4	4,8
Kos. Hora	0,5	2,6	8,2	2,3	10,5
Vojetín	0,9	2,0	8,0	4,2	12,2
Statky výr. ob. ř.	1,0	2,1	12,8	5,3	18,1
Statky výr. ob. neř.	0,8	1,8	8,5	3,4	11,9
Průměr statků	0,9	1,9	10,6	4,4	15,0
Odděl. výr. ob. ř.	1,1	2,3	13,3	5,8	19,1
Odděl. výr. obl. neř.	0,6	1,6	5,7	1,8	7,5
Průměr oddělení	0,9	1,9	9,5	3,8	13,3

Větší intenzita rostlinné výroby a vyšší potřeba ruční práce ve výrobní oblasti řepářské určují i větší počet pracovníků v rostlinné výrobě. Tento počet je však, zejména pokud se týká stálých pracovníků, ještě nedostačující. Vyplývá to i z poměru brigádníků a sezónních dělníků k počtu stálých pracovníků. U statků řepářských, položíme-li počet stálých dělníků (12,8) za 100 %, je počet brigádníků a sezónních zaměstnanců (5,3) 41,4 %,

u neřepařských statků 40,0 %. Z celkového počtu všech manuálních pracovníků v rostlinné výrobě je podíl brigádníků a sezónních dělníků u řepařských statků 29,3 %, u neřepařských 28,6 %.

Z řepařských statků je nejnižší stav všech pracovníků v rostlinné výrobě v pohraničním jihomoravském statku Hrušovany (14,0) a v českém chmelařském pohraničním statku Petrohrad (16,1). Statek Hrušovany má nižší stavy pracovníků v rostlinné výrobě v přepočtu na 100 ha zemědělské půdy než bramborářské statky Prčice (o 1,3 pracovníky) a Dolní Rožínka (o 4,6 pracovníků). V chmelařském statku Petrohrad přistupuje navíc ještě okolnost, že počet brigádníků (9,6 na 100 ha zemědělské půdy) představuje 59,6 % z celkového počtu všech manuálních pracovníků v rostlinné výrobě a je o 47,7 % vyšší než počet stálých pracovníků. Nedostatek statkových pracovníků a jejich náhrada brigádníky byly v tomto statku, kromě měsíce ledna, po celý rok. K stejným závěrům dojdeme i při srovnání příslušných sledovaných oddělení.

Dostatek pracovních sil je jedním z hlavních činitelů, majících vliv na výši hektarových výnosů, jak vidíme v přehledu č. 3. Srovnáváme v něm počet pracovníků v rostlinné výrobě na 100 ha zemědělské půdy s dosaženými hektarovými výnosy na ruční práci náročných a pro dané výrobní oblasti typických plodin (v řepařských statcích cukrovky, v neřepařských brambor).

Tab. 3. Vliv počtu pracovníků na hektarové výnosy.

Statky - oddělení	Počet pracovníků v rostlinné výrobě na 100 ha zemědělské půdy	Hektarový výnos cukrovky v q
Statek: Hrušovany	14,0	118,92
Petrohrad	16,1	188,75
Olomouc	20,9	199,58
Ďáblice	21,3	223,80
Oddělení: Drnholec	10,3	110,35
Běsno	13,6	240,19
Měšice	25,8	197,02 ¹⁾
Bolelous	26,7	383,60
Statek: Mariánské Lázně	5,8	Hektarový výnos brambor v q: 59,39
Horšovský Týn	7,9	114,67
Prčice	15,3	118,33
Dolní Rožínka	18,6	128,31
Oddělení: Bončnov	2,6	47,49
Mutěnin	4,8	95,38
Kosova Hora	10,5	127,89
Vojetín	12,2	132,26

¹⁾ V oddělení Měšice byl nízký hektarový výnos cukrovky ve skupině rostlinné výroby v Měšicích, kde byla jednak zčásti zasetá na převzatých pozemcích, na nichž byla provedena orba až na jaře, jednak částečně napadena hádátkem. Kromě toho 10 ha porostu bylo značně postiženo krupobitím. Ve skupině Kojetice byl pak nízký hektarový výnos cukrovky způsoben velkým suchem. Pozemky této skupiny jsou převážně šterkovité, pro pěstování cukrovky méně vhodné.

Na rozdíl od značné nerovnoměrnosti v počtu pracovníků v rostlinné výrobě je jejich počet ve výrobě živočišné poměrně vyrovnanější. Vidíme to ze stavů DJ podle váhy (bez koní) v přepočtu na jednoho pracovníka v živočišné výrobě (bez kočí), který činí v průměrech statků a oddělení obou výrobních oblastí u

statků řepařských	11,6 DJ
statků neřepařských	11,7 DJ
v průměru statků	11,6 DJ
oddělení řepařských	11,4 DJ
oddělení neřepařských	12,4 DJ
v průměru oddělení	11,9 DJ

Statky i oddělení se snažily zajistit pro skutečné stavy dobytka nejnutnější počet krmiců a ošetřovatelů, ovšem často na úkor výroby rostlinné.

Že i ve výrobě živočišné znamená dostatek pracovních sil větší výrobu i lepší užitkovost, vidíme z dalších přehledů. Sledujme nejprve počet krav svěřených jednomu ošetřovateli v souvislosti s průměrnou denní dojivostí a počtem narozených telat na 100 krav. Sledovaných 8 statků a 8 jejich oddělení je rozděleno do 2 skupin po 4, podle výše denní dojivosti.

Tab. 4. Vliv počtu ošetřujících pracovníků na užitkovost krav.

Dojivost	Počet krav na 1 dojičku a ošetřovatele	Na 100 krav narozeno telat
Statky:		
(od 5,31 do 6,75) průměr 5,80	10,5	63,1
(od 4,18 do 5,03) průměr 4,54	12,9	59,1
Oddělení:		
(od 5,79 do 7,25) průměr 6,30	9,6	62,3
(od 4,05 do 5,11) průměr 4,33	15,0	59,0

Tato přímá závislost výše dojivosti na počtu krav svěřených jednomu ošetřovateli (včetně dojiček) projevuje se zejména výrazně u statků a oddělení s vyšší denní dojivostí, jak ukazuje pořadí v další tabulce.

Tab. 5. Vliv počtu ošetřovatelů na průměrnou dojivost (u závodů s vyšší dojivostí).

Statky - oddělení	Denní dojivost	Pořadí statků - odděl. v denní dojivosti	Počet krav na 1 ošetřovatele (vč. dojiček)	Pořadí statků - oddělení v počtu krav na 1 ošetř.
Statky:				
Olomouc	6,75	1	8,5	1
Mariánské Lázně	5,62	2	10,4	2
Hrušovany	5,53	3	10,5	3
Oddělení:				
Bolelouc	7,25	1	8,7	1
Drnholec	6,10	2	10,0	3
Boněnov	6,06	3	9,5	2
Vojetín	5,79	4	10,1	4

Menší počet krav svěřených jednomu ošetřovateli a s tím související větší péče při jejich čištění, dojení, krmení, dodržování krmných dávek, připouštěcího plánu atd. zvyšuje nejen dojivost, ale i porodnost (ovšem ještě za předpokladu svědomité práce inseminačních techniků).

Rovněž při sledování porodnosti prasnic v závislosti na počtu svěřených kusů jednomu ošetřovateli docházíme ke stejným závěrům, vyčísleným v následujícím přehledu.

Tab. 6. Vliv počtu ošetřovatelů na užitkovost prasnic.

Při počtu prasnic svěřených 1 ošetřovateli (ve statcích)	Počet narozených selat v ks	
	na 1 prasnici	na 1 vrh
(od 19,3 do 23,0) průměr 20,8	8,9	7,9
(od 25,9 do 36,5) průměr 29,2	8,6	7,5

(V odděleních nebylo možno srovnání provést, neboť některá prasnice nechovala.)

Dále posudíme celkový počet všech pracovníků, resp. počet hektarů zemědělské půdy, připadající na jednoho manuálně pracujícího (výroba rostlinná, živočišná a ostatní). Tato výměra je velmi rozdílná a činí v řepařské výrobní oblasti u:

statků	od 3,24	—	5,07 ha	—	průměr	4,05 ha
oddělení	od 2,68	—	6,99 ha	—	průměr	4,39 ha

v neřepařské výrobní oblasti u:

statků	od 3,64	—	8,93 ha	—	průměr	6,13 ha
oddělení	od 5,92	—	20,41 ha	—	průměr	11,43 ha

ve zkoumaném souboru všech:

statků	od 3,24	—	8,93 ha	—	průměr	5,09 ha
oddělení	od 2,68	—	20,41 ha	—	průměr	7,86 ha

ve zkoumaném souboru ve vnitrozemí u:

statků	od 3,24	—	4,81 ha	—	průměr	3,79 ha
oddělení	od 2,68	—	6,62 ha	—	průměr	4,62 ha

ve zkoumaném souboru v pohraničí u:

statků	od 4,40	—	8,93 ha	—	průměr	6,39 ha
oddělení	od 4,63	—	20,41 ha	—	průměr	11,10 ha

Vyšší výměra je ve statcích i odděleních výrobní oblasti neřepařské, nejvyšší výměra v obou výrobních oblastech je ve statcích i odděleních pohraničních. Z toho vyplývá, že hlavně naše pohraničí potřebuje nejvíce nových a zdatných pracovníků do zemědělství.

Výměra statků, jejich územní roztržistěnost v rámci jednoho či dvou okresů, s tím související různý počet oddělení a v nich různý počet farem, intenzita výroby a podobně jsou hlavní činitelé, určující počet vedoucích pracovníků na statku a jeho vzájemný poměr k počtu pracovníků manuálních. V zkoumaných statcích řepařských pohybuje se počet manuálních pracovníků v přepočtu na 1 vedoucího pracovníka od 9,6 do 18,1, průměr 12,1, v neřepařských statcích od 6,9 do 8,3, průměr 7,4.

2. Struktura pracovních sil

Při posuzování výše stavů pracovníků v jednotlivých závodech je důležité přihlížet také k jejich věku, kvalifikaci, resp. praxi, neboť to vše má značný vliv na produktivitu práce. Věnujme proto pozornost seskupení pracovníků ve zkoumaných závodech podle věku, pohlaví a původního povolání, jak je uvedeno v dalším přehledu.

Tab. 7. Struktura stálých pracovních sil podle věku a pohlaví a jejich původní povolání — v procentech.

B. č.	Oddělení	Věkové skupiny všech stálých pracovníků oddělení v %							
		15—20		21—30		31—40		41—50	
		muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy
1.	Drnholec	2,9	2,9	15,9	12,9	17,1	10,6	14,1	6,5
2.	Měšice	1,2	1,5	4,0	4,4	4,0	11,2	9,1	23,5
3.	Bolelouc	3,6	16,4	14,5	14,5	12,8	5,5	12,8	3,6
4.	Běšno	4,3	1,0	13,1	7,6	17,4	5,5	13,1	9,8
5.	Boněnov	4,0	5,3	15,8	19,7	21,0	9,2	10,5	2,6
6.	Mutěnin	8,7	8,7	13,6	11,7	11,7	9,7	5,8	6,8
7.	Kosova Hora	2,5	6,2	6,2	8,7	17,5	10,0	12,5	12,5
8.	Vojetin	6,7	1,7	3,3	8,3	5,0	15,0	18,4	15,0
9.	Průměr pohan. odděl.	5,0	4,5	14,6	13,0	16,8	8,7	10,9	6,4
10.	Průměr pohan. odděl. muži + ženy	9,5		27,6		25,5		17,3	
11.	Průměr vnitroz. odděl.	3,5	6,4	7,0	9,0	9,8	10,4	13,2	13,6
12.	Průměr vnitroz. odděl. muži + ženy	9,9		16,0		20,2		26,8	

B. č.	Věkové skupiny pracovníků v % (pokračování)								Původní povolání všech pracovníků v %		
	51—60		61—65		nad 65		celkem		zeměd.	jiné	žádné
	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy			
1.	9,4	2,4	1,2	—	3,5	0,6	64,1	35,9	95,9	4,1	—
2.	8,7	19,1	1,5	4,8	5,2	1,8	33,7	66,3	59,9	38,6	1,5
3.	10,9	1,8	3,6	—	—	—	58,2	41,8	81,8	18,2	—
4.	13,1	3,3	4,3	2,2	4,3	1,0	69,6	30,4	77,2	22,8	—
5.	4,0	5,3	—	—	1,3	1,3	56,6	43,4	60,5	9,2	30,3
6.	4,9	6,8	3,9	1,9	2,9	2,9	51,5	48,5	89,3	10,7	—
7.	7,5	11,3	1,3	—	1,3	2,5	48,8	51,2	91,2	8,8	—
8.	13,3	10,0	3,3	—	—	—	50,0	50,0	85,0	15,0	—
9.	7,8	4,5	2,4	1,0	3,0	1,4	60,5	39,5	80,7	11,7	7,6
10.	12,3		3,4		4,4		100,0		—	—	—
11.	10,1	10,6	2,4	1,2	1,6	1,2	47,6	52,4	79,5	20,1	0,4
12.	20,7		3,6		2,8		100,0		—	—	—

Z přehledu vyplývá, že nedostatek nejmladších pracovníků je téměř všeobecný, jejich podíl tvoří necelou jednu desetinu z celkového počtu. Oddělení v pohraničí mají lepší věkovou skladbu (62,6 % pracovníků ve věku do 40 let) a více mužských pracovních sil (60,5 %); mají však čtvrtinu pracovníků, kteří původně v zemědělství nepracovali, jejichž povolání bylo jiné.

Vysoké zastoupení starších pracovníků téměř ve všech zkoumaných odděleních i v jejich průměru ukazuje na potřebu věnovati také této otázce náležitou pozornost, neboť generační problém stupňuje dále ještě svůj význam ve výhledových plánech a nemůže být přehlížen.

Nesmí však být zanedbána ani otázka kvalifikace pracovních sil, která není namnoze dosud uspokojivá. Tak z osmi zkoumaných závodů měli z osmi vedoucích oddělení jen dva středoškolské vzdělání, tři dvouletou rolnickou školu a zbývající tři nižší školní vzdělání. Z 37 zbývajících technických pracovníků v odděleních a farmách byli čtyři se středoškolským vzděláním, osm absolventů dvouleté rolnické školy, ale 25 s nižším školním vzděláním.

3. Bytové, kulturní, společenské podmínky

V zájmu získání dostatečného počtu pracovníků do našich státních statků, jejich spokojenosti, zamezení fluktuace a tedy i v zájmu dalšího zvyšování produktivity práce je potřeba mít, případně vytvořit ve státních statcích vhodné bytové, kulturní a společenské podmínky. Posuďme proto stav, jaký byl ve zkoumaných závodech.

a) Bytové poměry a jiné

Z celkového počtu všech stálých pracovníků bydlelo:

- 60,9 % ve statkových bytech,
- 31,0 % v jiných bytech v místě zaměstnání a
- 8,1 % docházelo neb dojíždělo; z toho
- 2,1 % pracovníků z větší vzdálenosti než 5 km (7—20 km).

Z celkového počtu statkových bytů (248) bylo:

- 2,0 % s příslušenstvím včetně koupelny,
- 43,5 % s příslušenstvím bez koupelny a
- 54,5 % bez příslušenství.

Přitom byly byty v jednotlivých zkoumaných odděleních velmi různé hodnoty. V některých je stav a vybavení statkových bytů značně nevyhovující. Tak na příklad v oddělení Měšice z 58 bytů je pouze 8 s příslušenstvím, v Běsně z 20 bytů ani jeden s příslušenstvím a pouze 3 se zavedeným vodovodem, v Boněnově z 36 bytů ani jediný s příslušenstvím, ve Vojetíně z 9 bytů jediný s vodovodem. Naproti tomu v Kosově Hoře (38 bytů), Drnholci (35) a Bolelouci (15) jsou všechny bytové jednotky s příslušenstvím. Proto také v odděleních, kde byly vhodné bytové podmínky, byla fluktuace podstatně nižší (na příklad Bolelouci) než v místech ostatních (Běsno, Boněnov), při čemž zde mají ovšem velkou důležitost i různé podmínky ekonomické, kulturní a společenské.

b) Ekonomické, kulturní, společenské a jiné podmínky

Ekonomické, kulturní a společenské podmínky, to jest možnost snazšího opatrování denních potřeb, kulturního a společenského života jest ve státních statcích různá a je závislá na počtu, resp. účelnosti společenských a kulturních zařízení, na jejich vzdálenosti od pracoviště, vhodném spojení a podobně. Jaké byly tyto podmínky v průměru zkoumaných závodů, uvádíme v dalších přehledech.

Tab. 8. Někteří ukazatelé ekonomických, společenských, kulturních a jiných podmínek.

Vzdálenost v km	Průměrná	Rozmezí od – do
1. k osobním vlakům:		
a) statku	2,4	1 – 6
b) oddělení	3,6	0,5 – 8
c) farem	3,7	0,5 – 8
2. statku od:		
a) oddělení	12,8	7 – 21
b) farem	13,3	6 – 25
3. farem od oddělení:	3,4	0 – 10
4. okresního města od:		
a) statku	8,8	0 – 20
b) oddělení	13,1	4 – 21
c) farem	12,1	0 – 21
5. potravinářského obchodu od:		
a) statku	v místě	v místě
b) oddělení	0,2	0 – 2
c) farem	0,6	0 – 3
6. oděvního obchodu od:		
a) statku	1,2	0 – 7
b) oddělení	5,2	0 – 19
c) farem	5,3	0 – 19
7. zdravotního střediska (lékař) od:		
a) statku	0,9	0 – 7
b) oddělení	3,0	0 – 8
c) farem	3,5	0 – 8
8. základní školy od:		
a) statku	v místě	v místě
b) oddělení	0,3	0 – 2
c) farem	1,1	0 – 4
9. střední školy od:		
a) statku	1,8	0 – 7
b) oddělení	3,3	0 – 8
c) farem	4,5	0 – 11
10. kina od:		
a) statku	v místě	v místě
b) oddělení	1,6	0 – 8
c) farem	3,0	0 – 8
11. divadla od:		
a) statku	19,1	0 – 50
b) oddělení	28,7	10 – 63
c) farem	30,9	5 – 70

Tab. 9. Vyjádřeno v % byly v místě

Ukazatelé	statků:	oddělení:	farem:
1. základní škola	100	85	60
2. střední škola	64	13	15
3. čítárna	87	38	40
4. jesle	100	50	30
5. zdravotní středisko (lékař)	88	38	25
6. potravinářský obchod	100	88	75
7. hostinec	100	75	75
8. závodní jídelna	100	75	70
9. telefon	100	100	95
10. pošta	100	50	50
11. kino	100	38	30

Z celkového počtu 425 rodin stálých zaměstnanců mělo:

0,5 % přidělenou parcelu na stavbu vlastního domku,

36,2 % zeleninovou zahrádku,

77,9 % chovalo prase a

93,4 % drobné hospodářské zvířectvo.

Vidíme, že i společenské a kulturní podmínky byly v jednotlivých farmách a odděleních velmi rozdílné, což se rovněž projevilo v různé možnosti získání pracovních sil i v jejich skutečném počtu a v nižší nebo vyšší fluktuaci.

Je proto nutné starat se všemožně o zvyšování životní a kulturní úrovně pracovníků statků. Znamená to podporovat výstavbu a adaptaci nových bytových jednotek, v dosavadních bytech pak zlepšovat jejich zařízení a vybavení, podporovat i výstavbu vlastních rodinných domků pracovníků statků, přidělovat stavební parcely, zeleninové zahrádky. Zvláště v pohraničí vhodné organisovat a rozmístit potravinářské i oděvní prodejny, školky, jesle, společenské místnosti, čítárny, knihovny, prádelny atd. a zlepšit činnost zdravotní.

III. Z á v ě r

Zvyšování objemu výroby, produktivity práce a hospodárnosti je závislé především na dostatečném počtu schopných kádrů, kterých je v mnohých našich státních statcích stále ještě nedostatek. Projevuje se to pak v neúměrně vysokém používání brigád, mnohde nejen ve špičkových pracích, ale i v jiných obdobích. V mnohých zkoumaných závodech byly ve stavech pracujících velmi málo zastoupeny věkové skupiny mladých pracovníků, čímž se ovšem také zhoršují pracovní poměry těchto závodů pro příští roky. Rovněž schopných, odborně vyspělých kádrů je v mnoha závodech dosud citelný nedostatek. To se pak nutně projevuje v nedostatcích ve výrobě i ve zvýšených nákladech.

V závodech s vhodnějšími bytovými a lepšími kulturními a společenskými podmínkami byly stavy pracujících obvykle vyšší a fluktuace značně menší než v závodech ostatních. Byla zde i vhodnější věková skladba, neboť mladí lidé jevíli tu větší zájem o zaměstnání. Oddělení s většími stavy pracovních sil vykazovala lepší výsledky v užítkovosti i ve sklizních, zejména u plodin náročných na lidskou práci. Kromě značného podílu nedostatečně vybavených bytů byl počet bytů v mnoha závodech nedostačující, takže značná část pracovníků dojížděla do svých pracovišť i z míst poměrně vzdálených. O parcelu na stavbu rodinného domku, jak mělo na mysli již usnesení strany a vlády z dubna 1952, požádalo a mělo ji přidělenou jen zcela málo pracovníků. Adaptace starých a zejména stavba nových statkových bytů nepostupovala dosti rychle. Také počet jeslí, čítáren, zdravotních středisek (lékařů) a podobně, nebyl v mnoha místech ještě uspokojivý.

Je třeba, aby nejen orgány řídicí přímo státní statky, ale i ostatní složky, instituce, odborové organizace a vůbec všichni pracovníci, odpovědní za splnění směrnic X. sjezdu KSČ, měli nynější pracovní poměry v souvislosti s bytovými, kulturními a společenskými podmínkami na zřeteli a pokládali jejich vyřešení za jeden z nejdůležitějších úkolů pro zvý-

šení výroby na státních statcích. Jejich stálým zlepšováním lze zajistit vhodné podmínky pro poctivé pracovníky, dále odstraňovat rozdíl mezi městem a vesnicí, vytvořit tak trvalé předpoklady pro stálý a rychlý růst zemědělské výroby a tím i pro růst hmotné a kulturní úrovně všech pracujících.

Данные об условиях работы, а также о бытовых, культурных и общественных условиях в государственных хозяйствах

Увеличение объема производства, производительности труда и экономичности зависит в первую очередь от достаточного количества способных кадров, в которых во многих наших государственных хозяйствах еще ощущается недостаток. Это проявляется потом в слишком частом пользовании бригадами, часто не только при работах-пик, но и в другое время. Во многих обследуемых предприятиях среди трудящихся мало представлены более молодые возрастные группы рабочих, что ухудшает на будущее время условия труда в этих предприятиях. Заметный недостаток в способных, обладающих соответствующей квалификацией в своей специальности кадров также можно наблюдать во многих предприятиях. Это неизбежно проявляется потом в соответствующих недостатках при производстве и в завышенных издержках производства.

В предприятиях с лучшими квартирными условиями и с лучшими условиями в смысле культурной и общественной жизни трудящихся обыкновенно больше и текучесть рабочей силы значительно ниже, чем в других предприятиях. При этом наблюдалось наличие более благоприятного возрастного состава, так как молодые люди проявляли здесь больший интерес к своей работе. Предприятия, имеющие большее количество рабочей силы, характеризовались лучшими результатами в смысле продуктивности сельскохозяйственных животных и высоты урожаев, особенно урожаев трудоемких культур. Значительное число квартир оказалось недостаточно оборудованным, во многих предприятиях число этих квартир вообще недостаточно, и таким образом значительная часть работников приезжала на работу из мест, сравнительно отдаленных. С просьбой о предоставлении участков для постройки семейного домика, как это имело в виду постановление партии и правительства от апреля 1952 года, обратилось весьма небольшое число работников, просьба которых и была удовлетворена. Приспособление старых и особенно постройка новых квартир в хозяйствах не продвигалось вперед с необходимой быстротой. Число яслей, библиотек, медицинских пунктов (врачей) и т. д. во многих местах оставалось еще недостаточным.

Необходимо, чтобы не только органы, непосредственно управляющие государственными хозяйствами, но и другие органы и учреждения, профсоюзные организации и вообще все работники, ответственные за выполнение директив X съезда КПЧ, принимая трудящихся на службу, учитывали квартирные, культурные и общественные условия, в которых процветает работа этих трудящихся и считали успешное разрешение этих вопросов одним из важнейших заданий для подъема производства государственных хозяйств. Путем постоянного улучшения этих условий необходим обеспечить хорошие условия для честных работников, необходимо далее устранять противоречия между городом и деревней и создать таким образом прочные предпосылки для постоянного и быстрого подъема сельскохозяйственного производства, а тем самым и для подъема материального и культурного уровня всех трудящихся.

Increase in the volume of production, in productivity of labor and thriftiness are dependent, in the first place, on a sufficient number of competent cadres, which in many of our State Farms is still lacking. This is obvious from the disproportionately high use of brigades, not only during peak periods but also at other times. Very few groups of workers of a young age composition were found in the many projects studied. This, of course, worsens the working capacities of these establishments for the future years. There is also a marked lack of competent, professionally mature cadres in many of these places. This is shown in production failings and in increased expenditures.

In those enterprises, where the housing situation, cultural and social conditions were better, the working body was higher with fluctuation considerably lower than in other working sites. A more advantageous age composition was observed, because young people manifested greater desire in being employed here than elsewhere. Those sections with a higher state of labor forces produced better results in general utilization and during harvests, particularly in that area of agricultural production which is very demanding on the worker.

Besides a high share of inadequately equipped living quarters, the regular number of living quarters was found to be low so that a large number of workers were forced to ride to work, even from places which were relatively distant. In connection with the Party and government decision of April 1952 on parceling land for the building of family homes, only a small percentage of workers requested and were granted these lots. Renovation of old and construction of new State Farm flats has not gone ahead fast enough. The number of nursery schools, reading rooms, health centers (doctors) and others have not reached a satisfactory level as yet in many places.

It is necessary that other strata, besides those directing the State Farms, such as institutions, grade union organisations and all workers responsible for the fulfilling of the directives of the X. Congress of the Communist Party of Czechoslovakia, take into consideration the prevailing working conditions in connection with living quarters, cultural and social factors and count their solution as one of the most important tasks for the increase of production on State Farms. By constant improvement, advantageous conditions for honest workers will be assured, the difference between city and village will be removed, permanent bases for the continual growth of agricultural production will be created and thus assure the growth of material and cultural standards for all working people.

Erkenntnisse betreffend die Arbeitsverhältnisse, Wohnungs-, Kultur- und Gesellschaftsbedingungen in den Staatsgütern

Die Erhöhung des Produktionsumfanges, der Arbeitsproduktivität und der Wirtschaftlichkeit ist in erster Reihe von einer genügenden Anzahl fähiger Kader abhängig, an welchen in unseren Staatsgütern noch immer ein bedeutender Mangel herrscht. Das äußert sich dann in unmäßig starker Verwendung von Brigaden, oft nicht nur während der Spitzarbeiten, sondern auch in anderen Zeitabschnitten. In vielen der untersuchten Betriebe waren in dem gesamten Arbeiterstand junge Arbeitskräfte sehr schwach vertreten, wodurch sich natürlich die Arbeitsverhältnisse dieser Betriebe für die kommenden Jahre verschlechtern. In vielen Betrieben gibt es noch immer einen empfindlichen Mangel an reifen Fachkadern. Das äußert sich dann dringend in Produktionsmängeln und in steigenden Kosten.

In Betrieben mit besseren Kultur-, Wohnungs- und Gesellschaftsverhältnissen waren die Arbeiterstände gewöhnlich zahlreicher und die Fluktuation bedeutend ge-

ringer als in den übrigen Betrieben. Auch die Zusammensetzung nach dem Alter war hier vorteilhafter, denn die jungen Leute hatten mehr Interesse für Beschäftigung. Abteilungen mit grösseren Arbeiterständen wiesen bessere Ergebnisse in der Produktivität und Ernte aus, besonders bei Früchten, die Menschenarbeit erfordern. Außer einer Reihe schlecht ausgestatteter Wohnungen war in vielen Betrieben die Anzahl der Wohnungen zu klein, so daß ein bedeutender Teil der Arbeitenden zu seiner Arbeitsstätte reisen mußte, oft aus ziemlich entfernten Orten. Um Zuteilung von einer Parzelle zum Bau von Familienhäusern, wie es im Beschluß der Partei und der Regierung vom April 1952 vorgesehen war, suchten nur wenig Arbeitende an. Adaptierungen alter und Ausbau neuer Gutshäuser ging nicht schnell genug vor sich. Auch die Anzahl der Kindergärten, Lesehallen, Sanitätszentren (Ärzte) usw. war in vielen Orten noch immer nicht befriedigend.

Es ist notwendig, daß nicht nur diejenigen Organe, welche die Staatsgüter verwalten, sondern auch die übrigen Stellen, Institutionen und Gewerkschaftsorganisationen und überhaupt alle diejenigen, die für die Einhaltung der Richtlinien des X. Kongresses der KSC verantwortlich sind, die bestehenden Arbeitsverhältnisse im Zusammenhang mit den Wohnungs-, Kultur- und Gesellschaftsbedingungen berücksichtigen und ihre Lösung als eine der wichtigsten Bedingungen für die Steigerung der Produktivität der Staatsgüter betrachten. Es ist notwendig durch ihre ständige Verbesserung für ehrliche Arbeiter geeignete Bedingungen zu schaffen, den Unterschied zwischen Stadt und Dorf zu beseitigen und auf diese Weise Voraussetzungen für einen dauerhaften und schnellen Aufschwung der landwirtschaftlichen Produktion und dadurch auch des materiellen und kulturellen Niveaus aller Arbeitenden sicherzustellen.

Zjištění výrobního zaměření a hodnocení ekonomických a přírodních zvláštností jednotlivých JZD v okrese Praha-sever

Установление производственного направления и оценка экономических и естественных особенностей отдельных ЕСХК в районе Прага-Север

The Ascertainment of Production Aims and the Evaluation of Economic and Natural Factors in the Individual Agricultural Cooperatives in the Northern Prague District

Feststellung der Produktionshinzielung und der Bewertung ökonomischer und Natureigenheiten der JZD im Bezirke Prag-Nord

Ing. V. PISKÁČEK

Úvod

Zjištění výrobního zaměření a hodnocení ekonomických a přírodních zvláštností jednotlivých JZD v okrese stává se dnes vysoce důležitým, a jak se praví v usnesení X. sjezdu KSČ o zlepšení plánování a řízení zemědělství, mají být při plánování určovány úkoly tak, aby JZD mohla plně využívat výrobních podmínek a svých zkušeností ke zvyšování výroby. Dále je třeba odstranit mechanické provádění rozpisu plánu a zajistit, aby ministerstvo zemědělství a národní výbory zabezpečily rozpis výrobních úkolů podle místních podmínek s přihlédnutím k velkým zkušenostem i k pěstitelské a chovatelské tradici našich zemědělců.

Ovšem účelné a správné vedení zemědělské výroby příslušnými orgány okresními i krajskými je podmíněno důkladnou znalostí zvláštností plánovaných jednotek v okrese, především znalostí jednotlivých družstev. Bez znalosti nynějšího stavu, výrobního zaměření, přírodních a ekonomických zvláštností každého družstva není možné správné rozmístění výrobních úkolů a účelné zaměření pomoci družstvům v jejich další organizační výstavbě a hospodářském upevňování.

Znalost zvláštností jednotlivých družstev je možno nejspolehlivěji získat cestou průzkumu. Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky podnikl takový průzkum v okrese Praha-sever u všech družstev III. a IV. typu v počtu 24, aby byla vyzkoušena navržená metodika, která se má později zdokonalit a prohloubit.

Vzorem pro průzkum byla práce kandidáta ekonomických věd A. Glazuna „Zkušenosti ze studia specialisace kolchozů“, uveřejněná v časopise Specialističeskoje selskoje chozjajstvo v roce 1952. V odborné ekonomické literatuře vychází se při studiu výrobního zaměření především z hodnoty tržní produkce připadající na 1 ha zemědělské půdy ve výkupních cenách; její složení nejsprávněji vyjadřuje výrobní zaměření družstva. Nemůže se však používat pouze tohoto ukazatele. Sám o sobě však tento ukazatel nestačí, a proto je třeba vyjádření tržní produkce dosažené na 1 ha zemědělské

ské půdy doplnit a kontrolovat dalšími ukazateli. Z těchto ukazatelů přichází v úvahu především hodnota hrubé produkce ve výkupních cenách, připadající na 1 ha zemědělské půdy, dále poměr kultur, jakost půdy, struktura osevních ploch, stav dobytka, vyjádřený v dobytčích jednotkách na 100 ha zemědělské půdy, a konečně i vzdálenost družstva od spotřebních středisek nebo průmyslových podniků, zpracovávajících zemědělské suroviny.

Součástí průzkumu bylo i zhodnocení přírodních a ekonomických zvláštností v okrese za účelem propracování metodiky pro správnější rozmístování výrobních úkolů. Vzorem pro tuto část průzkumu byla práce prof. L. N. Zalcmana, doktora ekonomických věd, uveřejněná ve Sborníku Akademie věd USSR (Moskva 1952) — „Otázky metodiky rozmístění a perspektivního plánování kolchozní výroby v kraji a v okrese“. V této práci autor podrobně popisuje metodiku ekonomického průzkumu jednotlivých družstev v okrese nebo okresů v kraji pro správné stanovení jejich výrobního zaměření. Vypracované metodiky bylo použito při rayonování výroby v moskevském, tulském a vologodském kraji.

Prof. Zalcman poukazuje ve své práci na nutnost hodnocení přírodních a ekonomických zvláštností jednotlivých kolchozů provedením ekonomického rozboru stavu zemědělské výroby. Po zjištění potřebných ukazatelů pro každé družstvo seskupují se družstva do výrobních skupin podle ekonomických a přírodních podmínek výroby a provádí se meziskupinový rozbor za účelem zjištění vzájemných vztahů mezi ukazatelem, vyjadřujícím určitou výrobní podmínku, a jinými ukazateli, charakterisujícími strukturu, intensitu a výsledky výroby. Meziskupinový rozbor má dále za úkol odhalit příčiny rozmístění a specialisace výroby v jednotlivých skupinách družstev, stanovit podíl jednotlivých odvětví a plodin ve výrobě, zjišťovat strukturu výroby jednotlivých skupin vzhledem k plánovaným úkolům a konečně odhalit nedostatky předchozího plánování výroby.

Výběr ukazatelů pro třídění družstev do skupin je velmi důležitý; nesmí se provádět šablonovitě.

Rozbor uvnitř skupiny provádí se podle stejných ukazatelů jako u rozboru meziskupinového; velká pozornost se věnuje rozdílům v kombinování odvětví a stupni intenzity výroby. Jedním z hlavních účelů rozboru uvnitř skupiny je zjištění pokročilých a méně pokročilých družstev.

Toto je zhruba metodika ekonomického rozboru družstev jako základu pro správnější rozmístování výrobních úkolů.

Je třeba poznamenat, že výběr ukazatelů, použitých při průzkumu, dále metodika zpracování a rozbor mohou mít značné nedostatky, což je nutno vzít v úvahu.

1. Roztřídění družstev do výrobních skupin a provedení meziskupinového rozboru

Okres Praha-sever je v bezprostřední blízkosti velikého spotřebního střediska Velké Prahy; má hustou železniční a silniční síť nákladní i osobní.

Vzdálenost od spotřebního střediska a stanic železniční a autobusové dopravy je téměř u všech JZD stejná; není proto rozhodujícím ekonomickým činitelem.

Rovněž tak není u zkoumaných družstev podstatných rozdílů v půdních a klimatických podmínkách, neboť celý okres má stejné množství srážek a stejnou celoroční teplotu; má půdu převážně černozemní s výjimkou dvou sledovaných družstev (Velká Ves a osada Čenkov).

Všechna zkoumaná JZD mají málo nebo žádné louky a pastviny; zemědělskou půdu tvoří výhradně půda orná a zahrady.

Přes tyto skutečnosti roztřídili jsme družstva do dvou skupin, abychom mohli lépe stanovit jejich společné znaky a zvláštnosti u jednotlivých sledovaných družstev.

V našem průzkumu 24 družstev nešlo tedy o seskupování družstev podle rozdílných přírodních a ekonomických znaků, které jsou ukazateli podmínek výroby a které by v jiném okrese s rozdílnými výrobními podmínkami dávaly předpoklady k vytváření výrobních skupin k provádění rayonisace uvnitř okresu. Družstva našeho okresu nejsou však stejná v intenzitě výroby, vyplývající z rozdílného stupně organizační výstavby a stavu pracovních sil.

Rozdělíme proto družstva na skupiny podle ukazatelů výsledných, charakterisujících intenzitu výroby, při čemž za hlavního ukazatele rozdělení použijeme výše tržní produkce na 1 ha zemědělské půdy. Toto rozdělení může také pomoci řídicím orgánům blíže se seznámit s výrobními možnostmi JZD, a tím mohou být vedeny k správnějšímu stanovení výrobních a dodávkových úkolů.

Případné další dělení družstev uvnitř skupin na pokročilá a méně pokročilá umožňuje bližší poznání jednotlivých družstev a na základě toho soustředění pomoci orgánů veřejné správy družstvům méně pokročilým.

Je přirozené, že tato hlubší znalost družstev je prospěšná pro potřeby racionálního plánování výroby v těchto nejmenších plánovacích jednotkách.

Všechna JZD III. a IV. typu v okrese jsme seřadili podle výše hodnoty tržní produkce na 1 ha zemědělské půdy, která v našem případě bude měřítkem intenzity, neboť jeden z přímých ukazatelů intenzity, to jest množství výrobních prostředků na jednotku plochy, jsme nemohli zjistit.

Družstva ve sledovaném okrese liší se navzájem v hodnotě tržní produkce, jak ukazuje tab. 1.

Z údajů vidíme, že intenzita výroby u družstev je velmi rozdílná. Toto zjištění nás vede k tomu, aby před rozborem jednotlivých družstev bylo

Tab. 1. Seřazení družstev okresu podle výše tržní produkce v Kčs na 1 ha zemědělské půdy.

(Průměrná tržní produkce všech družstev = 100) v procentech			
Zdíby	60,0	Újezd	99,0
Satalice	81,0	Bořanovice	101,3
Letňany	81,8	Třeboradice	101,3
Kbely	82,1	Veleň	101,4
Chabry	84,3	Hovorčovice	101,9
Velká Ves	87,5	Líbeznice	104,7
Zlonín	92,0	Máslovice	109,9
Dolinek	92,5	Březiněves	113,4
Báště	92,8	Klecany	114,3
Řáblice	95,7	Vodochody	114,5
Čenkov	95,6	Větrušice	123,2
		Hořovice	128,9
		Předboj	139,6

provedeno seskupení podle uvedeného ukazatele a provedeno srovnání mezi vytvořenými skupinami. Je to nutné pro objasnění otázky, zda jsou nějaké závislosti, které ovlivňují tak rozdílnou tržní produkci u jednotlivých družstev.

Na základě těchto údajů rozřídili jsme družstva do dvou skupin podle výše tržní produkce.

Do první skupiny jsme zařadili družstva s hodnotou tržní produkce do 10.000 Kčs a do druhé skupiny všechna ostatní družstva s tržní produkcí nad 10.000 Kčs na 1 ha zemědělské půdy.

Tab. 2. Rozřídění družstev v okrese Praha-sever podle výše tržní produkce v Kčs na 1 ha zemědělské půdy.

Ukazatelé	Skupiny družstev podle výše tržní produkce na 1 ha zemědělské půdy	
	Skupina	
	I. do 10.000 Kčs	II. nad 10.000 Kčs
Počet družstev	11	13
I. Procento intenzivních plodin (technické, zelenina, rané brambory)	22,9	24,3
z toho cukrovky	18,2	19,7
z toho procento zeleniny a raných brambor	1,6	1,4
Ukazatelé I. skupiny = 100		
II. Hektarové výnosy v q:		
obiloviny	100	109,0
cukrovka	100	143,7
brambory	100	145,5
krmná řepa	100	112,7
seno	100	117,1
III. Počet dobytč. jednotek na 100 ha zemědělské půdy	100	120,7
z toho: krav na 100 ha zem. půdy	100	119,9
prasat na 100 ha zeměděl. půdy	100	113,6
Roční dojivost v l	100	109,9
IV. Počet pracovních jednotek na 1 ha zemědělské půdy	100	115,3
Počet pracovních jednotek na 1 praceschopného	100	93,9
Náklady na mzdy a brigády na 1 ha zemědělské půdy v Kčs	100	79,0
V. Výroba masa na 1 ha zemědělské půdy		
skotu kg	100	109,1
prasat kg	100	127,6
VI. Peněžní příjmy v Kčs		
na 1 ha zemědělské půdy	100	136,3
na 1 praceschopného	100	109,2
VII. Hodnota hrubé produkce na 1 ha zemědělské půdy v Kčs	100	126,1
Hodnota tržní produkce na 1 ha zemědělské půdy v Kčs	100	130,2
Hodnota pracovní jednotky v Kčs	100	174,7
Počet ha zemědělské půdy na 1 praceschopného	100	80,9

Toto třídění bylo provedeno za účelem zjištění individuálních rozdílů ve stupni intenzity a v rozdílném využití výrobních a ekonomických podmínek přibližně stejných pro všechna družstva.

Všimněme si nejprve hodnoty tržní produkce. V hodnotě tržní produkce obě skupiny se navzájem podstatně liší; druhá skupina JZD má vyšší hodnotu tržní produkce o 30,2 %. Tentýž zjev možno pozorovat u hodnoty hrubé produkce, která je u druhé skupiny s tržní hodnotou nad 10.000 Kčs vyšší o 26,1 %.

Na celkové hodnotě tržní a hrubé produkce podílí se výroba rostlinná a živočišná takto:

Hodnota tržní a hrubé produkce na 1 ha zemědělské půdy v Kčs (průměr = 100).

Skupiny družstev s tržní produkcí:	Tržní produkce			Hrubá produkce		
	roślin.	živočiš.	celkem	roślin.	živočiš.	celkem
I. do 10 000	85,1	86,9	85,9	89,4	84,9	65,1
II. nad 10 000	112,6	111,0	111,9	109,0	112,8	129,5
Ø zkoumaných družstev	100	100	100	100	100	100

Druhá skupina JZD s intenzivnější výrobou má hodnotu tržní produkce

u rostlinné výroby vyšší o 32,3 %
u živočišné výroby vyšší o 27,7 %

Rovněž tak hodnota hrubé produkce je
u rostlinné výroby vyšší o 22,0 %
u živočišné výroby vyšší o 32,9 %

Proti celkovému průměru všech sledovaných družstev je hodnota tržní produkce:

u první skupiny nižší o 14,1 %
u skupiny druhé vyšší o 11,9 %

Stejná tendence je i u hodnoty hrubé produkce jak rostlinné, tak živočišné výroby.

Dalším úkolem rozboru bylo zjistit hlavní ukazatele, které osvětlují, proč hodnota tržní i hrubé produkce byla u druhé skupiny vyšší než u skupiny první.

Jsou to hlavně tyto ukazatelé:

1. procento plochy věnované intenzivním plodinám a poměr plodin na orné půdě,
2. hektarové výnosy obilovin, cukrovky, brambor, krmné řepy a sena,
3. počet dobytčích jednotek na 100 ha zemědělské půdy,
4. stavy krav a prasat na 100 ha zemědělské půdy,
5. užitkovost,
6. peněžní příjmy na 1 ha zemědělské půdy a na 1 praceschopného,
7. počet ha zemědělské půdy připadající na 1 praceschopného,
8. počet pracovních jednotek na 1 ha zemědělské půdy a na 1 praceschopného,
9. hodnota pracovních jednotek.

V rostlinné výrobě je směrodatný poměr plodin, zejména podíl intenzivních plodin na orné půdě.

Tab. 3. Struktura osevních ploch orné půdy v procentech.

Plodiny	Skupiny družstev podle výše hodnoty tržní produkce na 1 ha zemědělské půdy	
	I.	II.
zrniny	48,6	49,4
intenzivní plodiny (technické plodiny, zelenina a rané brambory)	22,9	24,3
z toho technické plodiny	21,3	22,9
z toho cukrovka	18,2	19,7
zelenina a rané brambory	1,6	1,4
brambory pozdní	4,4	4,8
krmné okopaniny	2,1	2,2
pícniny	21,5	19,3
ostatní	0,5	—
	100,0	100,0

Druhá skupina má vyšší podíl následujících plodin:

intenzivních plodin úhrnem o	1,4 %
z toho technických o	1,6 %
cukrovky o	1,5 %
brambor pozdních o	0,4 %
zrnin o	0,8 %

Naproti tomu u této skupiny je nižší podíl pícnin o 2,2 %. Všechno to, jakož i rozdíly v hektarových sklizních, o nichž bude ještě pojednáno, projevilo se i vyšší tržní produkcí, která měřena v Kčs je na 1 ha zemědělské půdy tato:

Plodina	Skupiny družstev podle výše hodnoty tržní produkce (I. skup. = 100)	
	I.	%
zrniny	100	107,4
technické plodiny	100	130,9
z toho cukrovka	100	127,8
zelenina a brambory rané	100	179,2

Vyšší tržní produkce u zeleniny a zrnin a hlavně technických plodin je důsledkem nejen vyššího podílu plochy těchto plodin na orné půdě (s výjimkou zeleniny), ale hlavně vyšších hektarových výnosů. Tyto hektarové výnosy jsou u obou skupin následující:

Plodina	Skupiny družstev podle výše hodnoty tržní produkce (I. skup. = 100)	
	I.	%
zrniny	100	109,0
cukrovka	100	143,7
brambory	100	145,5
krmná řepa	100	112,7
seno	100	117,1

Ze základních výrobních prostředků jsme mohli spolehlivě uvažovat jen o stavech dobytka, neboť ostatní výrobní prostředky (budovy, stroje, nářadí atd.) nejsou podle ročních výkazů hospodaření JZD srovnatelné pro různost jejich ocenění i pro jiné vlivy (staré budovy, novostavby, inventář atd.). Proto dalším ukazatelem je počet d. j. na 100 ha zemědělské půdy.

Druhá skupina družstev, to jest družstev s intenzivnější výrobou, má počet d. j. na 100 ha zemědělské půdy o 20,7 % vyšší než družstva skupiny první. U stavu dobytka je důležité sledovat zvlášť počet krav a prasat, připadajících na 100 ha zemědělské půdy. Zde vidíme, že druhá skupina má stav krav vyšší o 19,9 % a prasat o 13,6 %.

Jsou tedy značné rozdíly ve struktuře stáda, zejména u krav a prasat.

Přes to, že u druhé skupiny byl ve stádě vyšší podíl krav, neklesla u této skupiny výroba tržního masa; naopak byla o 9,1 % vyšší. U prasat výroba vepřového masa byla relativně vyšší, než činí zvýšení stavu prasat, neboť byla vyšší o 27,6 %, zatím co stavy prasat byly vyšší pouze o 13,6 %.

Výroba masa na 1 ha zemědělské půdy v kg.

Skupiny družstev	skot	prasata
I.	100	100
II.	109,8	128,4

Vyšší produkce masa na 1 ha zemědělské půdy jak u skotu, tak i u prasat je důsledkem toho, že u druhé skupiny družstev krmivová základna byla lepší, i když výměra zemědělské půdy na 1 d. j. byla ve druhé skupině nižší. Lepší krmivová základna byla tedy zajištěna vyššími hektarovými výnosy krmných plodin a pícnin.

Hektarové výnosy byly lepší zejména u:

cukrovky	o 43,7 %
brambor pozdních	o 45,5 %
krmných okopanin	o 12,7 %
pícnin	o 17,1 %

Lepší krmivová základna projevila se rovněž v průměrné roční dojitosti, která byla u druhé skupiny vyšší o 9,9 %.

Vyšší výroba a z toho plynoucí i vyšší tržní produkce měla vliv i na výši peněžních příjmů:

Skupiny družstev	Peněžní příjem v Kčs (I. skupina = 100)	
	na 1 ha zeměděl. půdy	na 1 práce- schopného
I.	100	100
II.	136,3	109,2

Vidíme, že peněžní příjmy byly vyšší u druhé skupiny na 1 ha zemědělské půdy o 36,3 % a na 1 praceschopného o 9,2 %. Jak dále uvidíme,

tento rozdíl je způsoben především vyšším počtem pracovních sil u JZD II. skupiny.

Uvedená čísla, zhruba charakterisující stav výroby, jsou úzce spjata s organizací výroby a s pracovním úsilím družstevníků. Množství práce, vyjádřené spotřebou pracovních jednotek na 1 ha zemědělské půdy u obou družstev, je následující:

Skupiny družstev	a) Počet PJ družstevníků a stálých námezdních pracovníků (mzdy převedeny na PJ.)	b) Detto včetně místního dělnictva a brigád (mzdy převedeny na PJ)
I.	67,52	84,72
II.	82,47	97,69

Spotřeba pracovních jednotek na 1 ha zemědělské půdy je u druhé skupiny vyšší:

v případě a) — o 22,1 %
v případě b) — o 15,3 %.

Výslednicí toho byl pak vyšší důchod družstevníků, měřený dosaženou hodnotou pracovní jednotky v Kčs (včetně hodnoty naturálií). Lepším využitím půdy bylo dosaženo zvýšené výroby a v důsledku toho i vyšší hodnoty pracovní jednotky.

Z uvedeného vyplývá, že hodnota tržní a hrubé produkce, připadající na 1 ha zemědělské půdy, je ve skupině druhé značně vyšší, protože jsou u ní značně vyšší: procento intensivních plodin na orné půdě, hektarové výnosy všech plodin a tím i lepší krmivová základna, počet dobytčích jednotek na 100 ha zemědělské půdy, jejich užitkovost a spotřeba pracovních jednotek na 1 ha obhospodařované plochy.

Při další úvaze přicházíme však k závěru, že uvedení vyšší ukazatele u druhé skupiny jsou důsledkem značně menšího zatížení jednoho práce-schopného výměrou zemědělské půdy. Aby lépe vynikl význam rozdílu ve stavu pracovních sil, opakujeme některé ukazatele a jejich rozdíly v jednotlivých skupinách.

Někteří ukazatelé vyjadřující rozdílnost obou skupin sledovaných družstev.

	II. skupina družstev má proti I. skupině ukazatele vyšší (+), nebo nižší (—)
Počet ha zemědělské půdy na 1 práce-schopného	— 19,1 %
počet pracovních jednotek na 1 ha zemědělské půdy	+ 15,3 %
náklad na mzdy a brigády v Kčs	— 21,0 %
hrubá produkce	+ 26,1 %
tržní produkce	+ 30,2 %
počet pracovních jednotek na 1 práce-schopného	— 6,1 %
produktivita práce v Kčs na 1 práce-schopného, vyjádřená	
hodnotou hrubé produkce	+ 1,9 %
hodnota pracovních jednotek (v Kčs)	+ 74,7 %

Je třeba konstatovat, že produktivita práce na jednoho práce schopného, měřená hodnotou hrubé produkce, je u obou skupin družstev přibližně stejná, neboť u druhé skupiny je jen o 1,9 % vyšší. Výroba na 1 ha zemědělské půdy, vyjádřená rovněž hodnotou dosažené hrubé produkce, je však u první skupiny družstev podstatně nižší. Tento poznatek je důležitý, neboť ve vnitrozemském okrese, jakým je Praha-sever, celý půdní fond je zapojen do výroby, a proto je zvláště důležité, aby ho bylo plně využito.

Jak už bylo řečeno, lepších výrobních výsledků ve druhé skupině družstev bylo dosaženo menším zatížením družstevníků obhospodařovanou výměrou, neboť na jednoho práce schopného připadá v ní o 19,1 % méně zemědělské půdy, než je tomu u skupiny první.

Tuto skutečnost hodnotíme jako důležitou; může však vzniknout pochybnost, zda není důsledkem náhodného seskupení zkoumaných družstev.

Vzhledem k tomu, že stav pracovních sil je jednou z nejdůležitějších výrobních podmínek, rozhodli jsme se vliv této výrobní podmínky ověřit novým seskupením družstev podle zatížení práce schopného zemědělskou půdou. Z toho vyplynulo složení skupin poněkud odlišné od skupin dříve uvedených.

Jednotlivá družstva s rozdílným úspěchem překonávají nedostatek pracovních sil, a to lepší organizací práce, účelnějším využitím mechanizačních prostředků, rozdílným zaměřením výroby, účelným využitím místních pracovních zdrojů a použitím brigád.

Nám však v tomto novém seskupení půjde především o ověření, do jaké míry stav pracovních sil, vyjádřený počtem hektarů zemědělské půdy, připadajících na jednoho práce schopného jako hlavní výrobní podmínka v našem novém dělení, ovlivnil strukturu výroby (poměr pěstovaných plodin, výši stavů hospodářského zvířectva a jeho strukturu atd.) a výsledné ukazatele výroby, to jest hektarové výnosy, živočišnou výrobu na jednotku plochy, dosaženou výši tržní a hrubé produkce a nakonec i výši hodnoty pracovní jednotky.

Především je třeba objasnit, co rozumíme pojmem práce schopného. Za práce schopného byl považován každý družstevník, který se zúčastňoval na práci v průběhu celého roku.

Družstevníci, kteří nepracovali po celý rok, byli převedeni na práce schopné tím, že celkový počet jimi odpracovaných jednotek byl vydělen minimem pracovních jednotek, to jest 150 pracovních jednotek.

Pracovníci v námezdním poměru a celoročně zaměstnaní byli považováni též za práce schopné.

Příležitostní pracovníci z místního obyvatelstva a brigádníci byli převedeni na práce schopné tím, že jim zaplacené mzdy byly vyděleny průměrnou mzdou za hodinu při 2400 hodinách ročně.

Počet hektarů zemědělské půdy, připadající na jednoho práce schopného, je velmi rozdílný; kolísá u sledovaných družstev od 1,82 do 5,50 ha. Na tomto podkladě byla zkoumaná družstva roztržena na dvě skupiny, to jest na skupinu do 4 ha zemědělské půdy a na skupinu od 4 ha zemědělské půdy výše na jednoho práce schopného. V prvním případě připadá v průměru na jednoho práce schopného 3,14 ha, v druhém pak 4,62 ha zemědělské půdy.

Tímto druhým seskupením družstev dostali jsme poněkud odlišné soubory, neboť u druhé skupiny je na jednoho práce schopného o 32 % méně půdy, než je tomu ve skupině první, zatím co při seskupení podle výše dosažené hodnoty tržní produkce tento rozdíl byl menší, neboť činil 19 %, rovněž ve prospěch druhé, intenzivnější skupiny.

Tab. 4. Roztřídění družstev v okrese Praha-sever podle počtu ha zemědělské půdy na 1 práce schopného.

Ukazatelé	Skupiny družstev podle výměry zemědělské půdy na 1 práce schopného	
	skupina	
	nad 4 ha I.	do 4 ha II.
Počet družstev	11	13
I. % intensivních plodin	23,5	23,8
z toho % cukrovky	18,9	19,1
z toho zeleniny a raných brambor	1,6	1,4
Ukazatelé I. skupiny = 100		
II. Hektarové výnosy v q		
u obilovin	100	103,2
u cukrovky	100	136,5
III. Počet dobytčích jednotek na 100 ha zemědělské půdy	100	115,8
z toho		
počet krav na 100 ha zemědělské půdy	100	109,7
počet prasat na 100 ha zemědělské půdy	100	111,5
Roční dojivost	100	100,9
IV. Počet pracovních jednotek na 1 ha zemědělské půdy	100	127,8
Počet pracovních jednotek na 1 práce schopného	100	86,1
Náklady na mzdy a brigády na 1 ha zemědělské půdy	100	120,2
V. Hodnota hrubé produkce na 1 ha zemědělské půdy v Kčs	100	119,8
Hodnota tržní produkce na 1 ha zemědělské půdy v Kčs	100	117,8
Hodnota pracovní jednotky v Kčs	100	115,3

Z tabulky je zřejmý vliv počtu hektarů zemědělské půdy, připadající na jednoho práce schopného, na intensitu zemědělské výroby. Tak, jak tomu bylo u prvního seskupení družstev, stavy dobytka vyjádřené v dobytčích jednotkách na 100 ha zemědělské půdy klesají se stoupajícím počtem hektarů, připadajících na práce schopného. To platí nejen o počtu dobytčích jednotek, ale i o stavu krav a prasat v kusech připadajících na 100 ha zemědělské půdy. Intensita zkoumaných JZD projevila se do jisté míry i v užítkovosti.

Intensita výroby posuzována podle struktury osevních ploch nemůže být v daném případě správným vodítkem, neboť co do výměry intensivních plodin (technické plodiny, zelenina a rané brambory) je stejná, což jenom svědčí o mechanickém rozpisu výroby, který nepřihlížel k tak důležitému faktoru, jako je stav pracovních sil.

Druhá skupina s průměrem 3,14 ha na práce schopného má rovněž vyšší výnosy obilovin vcelku o 3,2 %; u cukrovky, která je intensivní plodinou, vyžadující velmi mnoho ruční práce, je hektarový výnos podstatně vyšší, a to o 36,5 %.

Srovnáme-li výsledné ukazovatele obou skupin, to jest hodnotu hrubé a tržní produkce na 1 ha zemědělské půdy, zase vidíme, že druhá skupina má tržní produkci o 17,8 % a hrubou produkci o 19,8 % vyšší.

Jako u předcházejícího seskupení, i v daném případě můžeme znovu konstatovat, že vyšší intenzita výroby byla především důsledkem většího množství vynaložené práce na jednotku plochy. Toto pracovní úsilí můžeme měřit počtem pracovních jednotek na 1 ha zemědělské půdy, který je u druhé skupiny vyšší o 27,8 %, převedeme-li náklad na mzdy a brigády na pracovní jednotky.

Počet pracovních jednotek připadajících na jednoho práceschopného je u první skupiny vyšší, než je tomu u skupiny druhé. Rovněž uvedené rozdíly v intenzitě výroby u obou skupin projevily se i různou výší docílené hodnoty pracovní jednotky. Druhá, intenzivnější skupina měla průměrnou hodnotu pracovní jednotky vyšší o 15,3 %.

To platí, i když rozdělíme JZD podle počtu ha zemědělské půdy, připadajících na jednoho práceschopného bez zřetele k pracovníkům za mzdu a k brigádníkům.

Shrneme-li výsledky meziskupinového rozboru, pak můžeme říci, že družstva okresu, jak již bylo řečeno, neliší se navzájem přírodními podmínkami, avšak v ekonomických podmínkách jsou patrné určité rozdíly (zejména stav pracovních sil), které však nejsou rozhodující pro vymezení rayonu okresu, ale ke kterým je ovšem třeba při rozpisu výrobních úkolů přihlížet.

Při porovnání obou třídění vidíme, že jsou téměř shodná, což nám úplně potvrzuje, že zatížení jednoho práceschopného tak, jak nám vyšlo při prvním roztržení družstev (podle hodnoty tržní produkce), nebylo náhodné a že toto zatížení je v našem případě skutečně hlavní podmínkou, ovlivňující rozsah a strukturu výroby a její výsledky.

2. Rozbor JZD uvnitř skupiny

Po provedení rozboru obou skupin sledovaných družstev může se přikročit k rozboru hospodářské činnosti jednotlivých družstev uvnitř obou skupin. Každá z těchto skupin zahrnuje v sobě družstva pokročilá a družstva méně pokročilá, jak je patrné ze zařazení družstev podle hodnoty tržní produkce (viz počátek rozboru).

I při hodnocení hospodářské činnosti jednotlivých družstev uvnitř každé skupiny je třeba vzít v úvahu ještě řadu ukazatelů dalších, použitých při meziskupinovém rozboru, kromě tržní produkce jako hlavního ukazatele.

JZD Z d i b y : má stejné hlavní ekonomické a přírodní podmínky jako ostatní družstva první skupiny. V poměru plodin liší se družstvo poněkud od průměru celé skupiny, neboť má 44,1 % zrnin, technických plodin 20,9 %, z toho 18,3 % cukrovky, vyšší procento pícnin, to jest 24,3, pozdních brambor 3,4 % (to jest více), zeleniny a raných brambor 2,6 % (to jest více). Důležitější pak je, že hektarové sklizně jsou všeobecně podprůměrné u obilovin, hluboce pod průměrem u raných brambor, dále u pozdních brambor, řepky a cukrovky.

Velmi nízké hektarové sklizně cukrovky, sena a brambor byly příčinou nízké dojivosti a dále příčinou toho, že nízké stavy dobytka, zejména skotu a prasat, nemohly býti zvyšovány. To vše se projevilo v nízké hodnotě hrubé a tržní produkce, zejména u živočišné výroby.

Z celkové hodnoty tržní produkce na 1 ha zemědělské půdy připadá na rostlinnou výrobu 68,7 %, na živočišnou výrobu 31,3 %. Na tržní pro-

dukci se podílely zrniny 31 %, technické plodiny 25,5 %, mléko 14,8 %, prasata 14,1 %, ovoce a zelenina 9,2 %.

Hledáme-li příčiny, které způsobily celkově nízkou tržní produkci a z toho vyplývající nízkou hodnotu pracovní jednotky, vidíme, že je to hlavně důsledek nedostatku pracovních sil, neboť v družstvu na 1 práce schopného připadalo 9,56 ha zemědělské půdy. Družstvo se snažilo nahradit nedostatek pracovních sil přijednáváním námezdních sil a brigádníků. Tímto způsobem podařilo se sice družstvu stlačit výměru zemědělské půdy připadající na jednoho práce schopného na 4,43 ha, avšak nastal velmi nepříznivý poměr mezi prací vykonanou družstevníky a námezdními silami, včetně brigád; více než polovina obhospodařované plochy připadala na brigádníky a námezdní síly.

Malý počet družstevníků projevila se nejnižším počtem pracovních jednotek, odpracovaných na 1 ha zemědělské půdy; tento stav se zhoršil poměrně malou pracovní účastí. Příčinou toho může být zvyk družstevníků, spoléhat se na cizí pomoc.

Proto je třeba věnovati družstvu všestrannou pozornost po stránce zvyšování družstevních kádří a včasné pomoci námezdních sil, zejména brigád. Pokud nebude družstvo zajištěno stálými družstevními kádry, měl by se v rozpisu výrobních úkolů bráti zřetel na nedostatek pracovních sil.

Podobným způsobem byl proveden rozbor dalších družstev.

3. Výrobní zaměření

Při určování výrobního zaměření je důležitým ukazatelem hodnota tržní produkce na 1 ha zemědělské půdy, ověřená dalšími ukazateli, v našem případě strukturou osevních ploch, stavy užitkového dobytka v dobytčích jednotkách a konečně hodnotou hrubé produkce.

1. Všechna JZD III., IV. typu v okrese měla v průměru tuto strukturu osevních ploch:

Struktura osevních ploch v zkoumaných JZD v okrese Praha-sever.

	Skupiny družstev podle výše tržní produkce na 1 ha zemědělské půdy		
	Průměr	I. do 10 000 Kčs	II. nad 10 000 Kčs
zrniny	49,0	48,6	49,4
technické plodiny	22,1	21,3	22,9
brambory pozdní	4,6	4,4	4,8
brambory rané	0,6	0,6	0,5
zelenina	1,0	1,0	0,9
krmné okopaniny	2,2	2,1	2,2
píce	20,0	21,5	19,3
ostatní	0,5	0,5	—
celkem	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Z technických plodin připadalo na cukrovku 19,2 %, olejninu 2,5 % a plodiny na semeno 1,0 %.

2. Výrobní zaměření družstev zjistíme kromě uvedené struktury osevních ploch z hustoty dobytka a ze struktury stáda.

Na 100 ha zemědělské půdy připadlo v sledovaných JZD dobytčích jednotek:

	Skupiny družstev podle výše tržní produkce na 1 ha zemědělské půdy		
	Průměr	I. do 10 000 Kčs	II. nad 10 000 Kčs
skotu	42,26	38,33	45,58
z toho krav	27,26	24,60	29,51
prasat	16,53	15,39	17,51
selat	1,66	1,58	2,50
Celkem užitkového dobytka	70,26	63,19	76,25

Struktura osevních ploch a stavy dobytka spolu se strukturou stáda ovlivnily výši a složení hrubé a tržní produkce.

3. Z hodnoty hrubé produkce v roce 1952 v zkoumaných družstvech činila:

a) Hodnota hrubé produkce výroby rostlinné 61,0 % z celé hodnoty produkce.

Jednotlivé rostlinné výrobky se podílely na hodnotě hrubé produkce takto:

	Skupiny družstev v %		
	JZD v okrese v %	I.	II.
zrniny	24,5	26,7	23,0
technické plodiny	14,2	12,9	15,0
z toho: cukrovka	12,6	11,7	13,3
plodiny na semeno	0,3	0,3	0,4
brambory pozdní	3,0	2,7	3,1
brambory rané	0,4	0,4	0,3
zelenina	2,1	2,2	2,1
ovoce	2,0	1,2	2,5
krmné okopaniny	1,3	1,7	1,1
sláma, chrást, pícniny	12,5	14,2	11,5
květiny	0,7	—	1,2

b) Hodnota hrubé produkce výroby živočišné činila pouze 39,0 % celkové hodnoty hrubé produkce. Jednotlivé živočišné výrobky se podílely na hodnotě hrubé produkce takto:

	Skupiny družstev v %		
	JZD v okrese v %	I.	II.
skot (maso)	7,2	7,7	6,8
prasata a selata	17,8	17,0	18,4
mléko a výrobky z mléka	10,6	10,0	10,9
drůbež a vejce	2,9	2,6	3,2
ostatní	0,5	0,4	0,5

Je třeba zdůraznit, že v hodnotě hrubé produkce značný podíl tvoří meziprodukt (to jest osiva, krmiva atd.). S hlediska zásobování nezemědělského obyvatelstva je rozhodující produkce tržní.

Podle A. Glazuna hodnota tržní produkce, vyjádřená na 1 ha zemědělské půdy, nejspíše vyjadřuje výrobní zaměření družstva nebo okresu.

4. Z hodnoty tržní produkce činí

výroba rostlinná	54,7 %
výroba živočišná	45,3 %

Jednotlivé zemědělské výrobky podílely se na celkové hodnotě tržní produkce takto:

	JZD v okrese	Skupina v %	
		I.	II.
V ý r o b a r o s t l i n n á :			
zrniny	24,3	27,3	22,3
technické plodiny	21,6	20,1	22,6
zelenina a rané brambory	3,6	3,8	3,4
ovoce	3,0	1,8	3,8
brambory pozdní	0,8	0,8	0,9
ostatní	1,4	0,4	2,1
V ý r o b a ž i v o č i š n á :			
prasata včetně selat	19,8	20,0	19,8
mléko a výrobky	15,7	15,0	16,1
skot	6,3	7,2	5,7
drůbež a vejce	3,0	3,1	3,0
ostatní	0,5	0,5	0,3

Podle tržní produkce výrobní zaměření združstevněné části okresu je možno označit jako *obilnářsko-řepařsko-dobytkářské*. Největší podíly z tržní produkce připadají ve výrobě rostlinné na obiloviny, cukrovku, následuje zelenina a rané brambory; ve výrobě živočišné je na prvním místě výroba vepřového masa, pak mléka a konečně v menší míře výroba hovězího masa.

Je nasnadě otázka, zda toto výrobní zaměření, ovlivněné nynějším rozpisem výrobních úkolů, je v tomto okrese v bezprostřední blízkosti největšího spotřebního střediska, Velké Prahy, na místě či nikoliv.

Ve struktuře osevních ploch připadá obilovinám vysoký podíl, neboť zabírají 49 % orné půdy. Poměrně vysoký podíl orné půdy je též u cukrovky; to se vysvětluje blízkostí cukrovaru, ač právě v bezprostřední blízkosti Prahy by se měla družstva v rostlinné výrobě zaměřiti více na zeleninu. Případné zvýšení ploch zeleniny naráží však na skutečnost, že již samotné pěstování cukrovky odčerpává mnoho pracovních sil.

Ve sledovaných družstvech se můžeme přesvědčit o tom, jak stav pracovních sil ovlivňuje hospodářské výsledky, především výnosy plodin náročných na práci.

Tak z tabulky první, to jest z třídění družstev podle tržní produkce na 1 ha zemědělské půdy, jsme viděli, že v první skupině s průměrnou výměrou zemědělské půdy 4,23 ha činil podíl cukrovky z orné půdy 18,2 % a hektarový výnos cukrovky 147 q, kdežto ve skupině druhé s výměrou 3,42 ha na jednoho práce schopného činil podíl cukrovky z orné půdy 19,7 % a hektarový výnos 211 q.

Tato skutečnost ještě lépe vynikne z těchto údajů:

Podíl cukrovky z orné půdy a dosažené ha výnosy v JZD rozdělených podle počtu ha připadajících na jednoho práce schopného.

Počet ha na 1 práce schopného	% cukrovky z orné půdy	ha výnos cukrovky	hrubá produkce na 1 ha zeměd. půdy v Kčs
do 3 ha	17,3	100,0	100,0
od 3 do 4 ha	20,5	77,9	91,5
od 4 do 5 ha	19,2	66,4	80,1
od 5 do 6 ha	17,9	57,0	77,6

Z uvedeného vyplývá, že větší zaměření na zeleninu při nynějších osevních plochách plodin náročných na práci a za daného stavu pracovních sil bude narážet na velké potíže.

U plodin náročných na práci, jako je cukrovka, je třeba při rozpisu plánovaných ploch mít zřetel na stav pracovních sil v družstvech.

Sledovaný okres je okresem vysloveně předměstského pásma; při plánování je nutno klást důraz na výrobky lehce podléhající zkáze, z nichž na prvním místě přichází v úvahu mléko.

Živočišná výroba je zaměřena na výrobu vepřového masa, mléka a v menší míře na výrobu hovězího masa, neboť v hodnotě tržní produkce podílejí se prasata 19,8 % a mléko 15,7 %.

Zvýšení produkce mléka může být dosaženo dvojí cestou: zvýšením užitečnosti krav a zvýšením jejich stavu. První i druhá cesta vyžaduje zvýšení podílu krmiv pro krávy, což zvláště platí při cestě druhé, to jest při zvyšování stavu krav. Z předcházejícího je nám jasné, že značnější rozšíření krmivové základny ve smyslu zapojení nových pozemků do pěstování krmiv je velmi omezené (cukrovka, zelenina atd.). Půjde proto o maximální zvýšení hektarových výnosů pícnin a o snížení stavu hospodářských zvířat, konkurujících kravám při rozdělování krmiv, která jsou k dispozici.

Toto snižování stavu ostatních hospodářských zvířat (půjde hlavně o snížení stavu ostatního hovězího dobytka a prasat) znamená nepřímo zvyšování podílu krav v celkových stavech dobytka.

Tato otázka je velmi aktuální v SSSR, neboť v usnesení plenu ÚV KSSS ze dne 7. září 1953 se uvádí, že v kolchozech, ležících v městských okresech, podíl krav ve skotu má činiti nejméně 60 %. V našem okrese činí podíl krav ze skotu 44,5 % a v jednotlivých JZD kolísá od 24,4 do 58,1 %.

Je zřejmo, že značný rozsah pěstování cukrovky ovlivňuje nejen strukturu osevních ploch, ale i složení živočišné výroby, což působí ve dvou směrech; cukrovka poskytuje krmiva pro výrobu mléka, případně i pro výkrm, ale odčerpává ve značné míře pracovní síly. Víme však, že ze všech odvětví živočišné výroby je mlékaření, podle počtu kusů, nejnáročnější na pracovní síly.

V podmínkách, které jsou v našem okrese, družstva nerada zvyšují podíl krav ve stádě hlavně proto, že chov mladého dobytka a výkrm prasat nevyžaduje tolik pracovních sil, jak je tomu u dojníc.

Okres Praha-sever, který je okresem výslovně předměstského pásu s rozvětvenou výrobou a výrazným pěstováním cukrové řepy, výkrmem a mlékařením a s výhledovou nutností stupňování výroby mléka, musí být zvláště zabezpečen dostatečným počtem stálých pracovních sil. Kromě toho je nutno pamatovati na dobře organisovanou výpomoc ve špičkových pracích, nehledě k potřebě samostatných čtů pro pěstování zeleniny. Aby potřeba pracovních sil byla únosná, je třeba práce co nejvíce mechanisovat vybavením JZD a hlavně STS novými a výkonnějšími mechanizačními prostředky, případně stavbami.

Při změně nynějšího výrobního zaměření přicházela by v úvahu hlavně ta JZD, která mají poměrně více pracovních sil. Jsou to zejména tato družstva skupiny:

II. Třeboradice,
Máslovice,
Vodochody,
Újezd,
Hoštice.

Z první skupiny je to družstvo Dolínek.

U všech těchto družstev na jednoho přeseschopného nepřipadá více než 3 ha zemědělské půdy; jsou proto u všech předpoklady pro zaměření zemědělské výroby podle potřeb předměstského pásma.

U ostatních družstev nejsou dosud předpoklady pro usměrnění výroby pro potřeby předměstského pásma pro nedostatek pracovních sil. Bude proto potřeba učinit předem opatření k posílení družstevních kádrů v těchto JZD a pro maximální využití mechanisace; pak teprve bude možno přejít k plánování výroby podle potřeb předměstského pásma.

V družstvech, která mají dostatek pracovních sil, ale nízkou hodnotu tržní produkce, hrubé produkce a pracovní jednotky v důsledku desorganisované výroby, nedostatečného vedení (Dolínek) a j., je třeba učinit vhodná opatření, aby se v nich pracovní i výrobní poměry zlepšily. V předměstských pásmech je třeba provést dříve než kdekoli jinde správné rozmístění a specialisaci zemědělské výroby.

Proto je třeba především v těchto předměstských pásmech prostudovat přírodní a ekonomické podmínky a plánovat výrobu nikoliv šablonovitě, mechanicky, nýbrž na základě znalostí všech ekonomických podmínek.

Jen tím zabráníme tomu, aby plán výroby dodávek a osevních ploch nebyl rozepisován mechanicky jen na základě výměry zemědělské půdy.

Důkladná znalost družstev je předpokladem správného rozpisu výrobních úkolů. Následky mechanického rozpisu vidíme nejlépe z hektarových výnosů cukrovky v roce 1952.

Družstva s nejvyšším podílem zemědělské půdy na jednoho přeseschopného měla nejmenší hektarové výnosy cukrovky, která je tak náročná na práci.

Z á v ě r

Účelem této práce bylo zjištění výrobního zaměření a ekonomických zvláštností jednotlivých JZD v tomto okrese, se současným pokusem o vypracování metodiky, odpovídající našim podmínkám.

Вýsledky průzkumu lze shrnout do několika bodů:

1. Družstva sledovaného okresu nemají podstatnějších rozdílů v přírodních a některých ekonomických podmínkách; liší se však v ukazatelích výsledných, vyplývajících z rozdílného stupně organizační výstavby, jako je výše tržní produkce a počet ha na jednoho družstevníka.

Na základě těchto dvou ukazatelů byly vytvořeny dvě skupiny družstev, při čemž druhá skupina dosáhla lepších výsledků menším zatížením jednoho práce schopného zemědělskou půdou a tím, že vliv nižšího stavu pracovních sil, vyjádřený vyšším počtem ha zemědělské půdy na jednoho práce schopného v první skupině nebyl odstraněn ani větším použitím mechanizačních prostředků, námezdnicích sil a brigád. Jeví se tedy za současného stavu v okrese dvě odlišné výrobní skupiny přes to, že některé přírodní a ekonomické ukazatele jsou přibližně stejné.

2. Použitá metodika dovoluje rozřadit a vyhledat družstva pokročilá a méně pokročilá za účelem soustředění pomoci družstvům se strany veřejné správy.

3. Materiálu získaného průzkumem bylo použito k posouzení rozmístění výrobních úkolů družstev v okrese. Z jednotlivých ukazatelů vyplynulo, že při rozpisu výrobních úkolů nebyl brán náležitý zřetel na individuální podmínky družstev a rozpis úkolů byl do jisté míry proveden mechanicky, bez ohledu na stav pracovních sil.

4. Na základě struktury tržní produkce s přihlédnutím ke struktuře osevních ploch a stavu dobytka bylo stanoveno současné výrobní zaměření družstev vcelku a poukázáno na jejich některé nedostatky.

5. Průzkum prokázal, že i za stejných přírodních a některých ekonomických podmínek v tomto okrese jeví se průzkum potřebným pro získání materiálu o družstvech, který dovoluje poznávat zvláštnosti jednotlivých zkoumaných objektů, vniknout do stavu a struktury jejich výroby, hospodářské situace a odhalit případné nedostatky v práci.

6. V průzkumu se použilo údajů, jež mají zemědělské referáty ONV k dispozici a kterých by samy mohly po zdokonalení metodiky použít pro ekonomický průzkum družstev v okrese.

Jak víme ze zkušeností, je správné plánování našim slabým článkem, neboť nemáme dostatečných ekonomických rozborů stavu zemědělské výroby.

Установление производственного направления и оценка экономических и естественных особенностей отдельных ЕСХК в районе Прага-Север

Целью настоящей работы было установление производственного направления и экономических своеобразий отдельных ЕСХК в соответствующем районе, а также попытка разработки методики, отвечающей нашим условиям.

Результаты обследования можно свести к нескольким пунктам:

1. Кооперативы обследуемого района не имеют существенных отличий в естественных, а также и некоторых экономических условиях их развития: они отличаются, однако, по заключительным показателям, вытекающим из различного уровня организационного строительства, высоты товарной продукции и числа га на 1 члена кооператива.

На основе этих двух показателей были образованы две группы кооперативов, причем вторая группа достигла лучших результатов при меньшей нагрузке одного трудоспособного работника сельскохозяйственной землей и влияние меньшего количества рабочей силы, выраженное в большем числе га сельскохозяйственной земли на одного трудоспособного работника в 1 группе, не было устранено также путем большего использования средств механизации, наемной рабочей силы и бригад. Таким образом при современном положении в районе имеются две различные производственные группы, несмотря на то, что некоторые природные и экономические показатели приблизительно одинаковы.

2. Примененная методика позволяет распределить кооперативы на прогрессивные и менее прогрессивные для концентрации помощи, оказываемой кооперативам органами народной администрации.

3. Полученный в результате обследования материал был использован также для суждения о размещении производственных заданий кооперативов района. Из отдельных показателей было видно, что при разверстке производственных заданий не учитывались в соответствующей мере индивидуальные условия кооперативов и сама разверстка была произведена до известной меры механически без учета количества рабочей силы.

4. На основе структуры товарной продукции и с учетом структуры посевных площадей и поголовья скота было установлено нынешнее производственное направление кооперативов в целом и было указано на некоторые их недостатки.

5. Обследование показало, что и при одинаковых природных и некоторых экономических условиях в районе обследование оказалось необходимым для получения материала кооперативов, который дает возможность ознакомиться с особыми условиями отдельных обследуемых объектов, вникнуть в характер и структуру их производства, ознакомиться с экономической обстановкой и устранить недостатки в работе.

Как видим из опыта, правильное планирование является нашим слабым местом, так как у нас нет удовлетворительных экономических анализов состояния сельскохозяйственного производства.

6. При обследовании были использованы материалы, которыми располагают сельскохозяйственные референты районных национальных комитетов и которые сами по себе могли бы быть использованы для усовершенствования методики, применяемой при экономическом обследовании кооперативов района.

The Ascertainment of Production Aims and the Evaluation of Economic and Natural Factors in the Individual Agricultural Cooperatives in the Northern Prague District

The purpose of this work was the ascertaining of productive aims and the economic peculiarities of individual Agricultural Cooperatives in this district with an attempt, at the same time, to work out methods which would answer our conditions:

The results of research can be summed up in several points:

1. Cooperatives in the district studied do not have substantial differences in natural and certain economic conditions; they differ, however, in the registers of results, arising from the different degrees of organisation of construction, such as the level of market production and number of hectares for one cooperative worker.

On the basis of these two registers, two groups of cooperatives were created, where the second group achieved better results with the assignment of less agricultural soil to one work-competent and that the influence of a lower number of workers with a higher number of hectares of agricultural soil for one work-competent in the first group was not removed, not even by greater use of mechanization, paid working forces and brigades. Two different productive groups sprang up simul-

taneously in the district, despite the fact that several natural and economic factors are approximately the same.

2. Use of the method permits the classification and observation of cooperatives, which are advanced and less advanced, for the purpose of concentrating assistance to cooperatives by the people's public organs.

3. Through research, the material gained was also used to judge the allocation of productive tasks of cooperatives in the district. Shown by the individual registers was the fact that during assignment of production tasks individual conditions of the cooperatives was not taken into consideration and the allocation of duties was carried out, to a certain extent, mechanically and without regard to the labor force state.

4. On the basis of the market production structure, with an eye towards cultivation area structure and the stock situation, there was laid down the production aims of the cooperatives as a whole and several of their weaknesses pointed out.

5. Research revealed that even under the same natural and certain economic conditions in this district, the material necessary on cooperatives was gained through research, which permits the recognition of the peculiarities of the individually researched objects, permitting penetration into the state and structure of their production, their economic situation and which uncovers their failings in work.

6. Facts were used in research, which the Agricultural Departments of the District National Committee has on hand and which alone, after improving the method, could be used for economic research of cooperatives in the district.

As we know from experience, correct planning is our weak point, as we have not sufficient economic analyses on the state of agricultural production.

Feststellung der Produktionshinzielung und der Bewertung ökonomischer und Natureigenheiten der JZD im Bezirke Prag-Nord

Der Zweck dieser Arbeit war die Abzielung der Produktion und ökonomische Eigenheiten der einzelnen JZD in diesem Bezirke festzustellen und gleichzeitig zu versuchen eine unseren Verhältnissen entsprechende Methodik auszuarbeiten.

Die Ergebnisse der Forschung können in einige Punkte zusammengefaßt werden:

1. Zwischen den Genossenschaften dieses Bezirkes gibt es keine wesentlichen Unterschiede was die natürlichen und manche ökonomischen Bedingungen anbelangt; sie unterscheiden sich jedoch durch die resultierenden Indikatoren, welche sich aus verschiedenen Stufen der Organisationsaufbaues ergeben, wie z. B. die Höhe der Marktproduktion und die auf einen Genossenschaftler entfallende Hektaranzahl. Auf Grund dieser Indikatoren wurden zwei Genossenschaftsgruppen gebildet, wobei die zweite Gruppe bessere Ergebnisse zu verzeichnen hatte u. zw. infolge kleinerer Belastung eines Arbeitsfähigen mit landwirtschaftlichem Boden und auch mit Rücksicht darauf, daß in der ersten Gruppe der Einfluß der niedrigeren Arbeiterzahl, die sich durch eine höhere Hektaranzahl des landwirtschaftlichen Bodens auf einen Arbeitsfähigen äußert, nicht einmal durch bessere Ausnützung der Mechanisierungsmittel, der Lohnarbeiter und der Brigaden beseitigt wurde. Unter den heutigen Verhältnissen gibt es also im Bezirke zwei verschiedene Produktionsgruppen, trotzdem, daß manche der natürlichen und ökonomischen Indikatoren ungefähr gleich sind.

2. Die angewandte Methodik gestattet mehr oder weniger fortschrittliche Genossenschaften zu unterscheiden, um die seitens der Volksorgane den Genossenschaften geleistete Hilfe konzentrieren zu können.

3. Das durch die Ausforschung erworbene Material wurde auch zur Beurteilung der Verteilung einzelner Produktionsaufgaben unter die Genossenschaften in betref-

fendem Bezirke verwendet. Aus den einzelnen Indikatoren ergab sich die Tatsache, daß bei Ausschreibung der Produktionsaufgaben die individuellen Verhältnisse einzelner Genossenschaften nicht genug berücksichtigt wurden und daß die Ausschreibung der Aufgaben gewissermaßen mechanisch, ohne Rücksicht auf den Arbeitskräftestand durchgeführt wurde.

4. Auf Grund der Struktur der Marktproduktion wurde unter Berücksichtigung der Saatflächen und des Viehstandes die gegenwärtige Einzielung der Genossenschaften im ganzen festgestellt und auf manche ihrer Mängel hingewiesen.

5. Es zeigte sich, daß die Forschung in unserem Bezirke trotz der gleichen natürlichen und mancher ökonomischen Bedingungen nötig war, um Material betreffend die Genossenschaften zu gewinnen, welches die Erkennung einzelner Eigentümlichkeiten der untersuchten Objekte ermöglicht und die Einsicht in den Zustand und Struktur ihrer Erzeugung, in ihre Wirtschaftslage, als auch die Enthüllung eventueller Arbeitsmängel gestattet.

6. Bei der Ausforschung wurden solche Angaben verwendet, welche die landwirtschaftlichen Referate des ONV zur Verfügung haben und die sie dann nach Vervollkommnung der Methodik selbst zur ökonomischen Ausforschung der Genossenschaften in ihrem Bezirke verwenden werden.

Wie wir aus Erfahrung wissen, ist eine richtige Planung unsere Schwäche, da es uns an ökonomischen Analysen des Zustandes landwirtschaftlicher Produktion fehlt.

Vliv některých faktorů na spotřebu času při ručním nakládání chlévské mrvy

Влияние некоторых факторов на затраты времени при ручной нагрузке навоза
The Influence of Various on Time Needs in the Hand Loading of Stable Manure
Der Einfluss einiger Faktoren auf den Zeitverbrauch bei manueller
Stallmistaufladung

Ing. JAROSLAV KADLEC

Úvod

Pro organisování, plánování a odměňování práce má velký význam, mimo jiné, stanovení vlivu nejdůležitějších faktorů na spotřebu času při zemědělských pracích. Jde o zjišťování vlivu pracovního prostředí, druhu zpracovávaného materiálu, použité tažné síly, psychických i fyzických schopností pracovníka a podobně. Zpravidla působí na spotřebu času — a tím i na výkon — současně několik faktorů a je velmi obtížné, nejčastěji zcela nemožné, některý z nich izolovat a studovat zvlášť. Tato okolnost značně ztěžuje výzkum a je patrně jedním z hlavních důvodů, proč je dokumentace v tomto směru dosud poměrně chudá.

Při zpracovávání časoměřického materiálu ve Výzkumném ústavu zemědělské ekonomiky v Praze se snažíme i o stanovení relace mezi výskytem a velikostí nejdůležitějších faktorů a spotřebou času. Při tomto výzkumu nelze používat jednotné metodiky, nýbrž je třeba ji měnit a přizpůsobovat podmínkám a zvláštnostem právě studované operace. Uvádíme výsledky takového průzkumu ručního nakládání chlévské mrvy. Jsme si vědomi toho, že materiál, který byl při této studii zpracován, svou kvalitou a rozsahem zdaleka nestačí k formulaci konečných závěrů. I námi zvolená metodika pro zpracování materiálu vykazuje některé nedostatky. Přece však považujeme za vhodné uveřejnit i tyto dílčí výsledky, abychom tak přispěli ke stále dokonalejšímu zpracování této otázky.

Původ, rozsah a druh zpracovaného materiálu

K rozboru jsme použili 28 snímků, při čemž jsme vybírali jen případy, kdy jeden nebo skupina pracujících měla za úkol pouze nakládat mrvu na vůz, případně i pomáhat při přepřahání vozů. Kočí a traktoristé přepřahali do naložených vozů a odváželi mrvu na pole. (Vyřadili jsme případy, kdy nakládal kočí, který cestou na pole a s pole odpočívá, nebo kdy nakladači jeli s traktorem na pole, tam mrvu složili a vraceli se zpět k hnojišti.)

Měření byla provedena na různých místech těchto patnácti okresů

(jestliže bylo provedeno více než jedno měření v okrese, je počet měření uveden v závorce): Benešov (2), Blatná (3), Brandýs nad Labem, Hlučín, Kralupy (3), Lovosice, Mikulov, Praha (2), Rakovník, Roudnice n. L., Tábor (3), Trutnov (6), Znojmo, Žďár n. Mor., Židlochovice.

Pozorování trvala celkem 5.624,54 minut (zhruba 94 hodin). Protože bylo sledováno většinou několik pracujících současně, byla sledována práce vykonaná za 17.726,45 minut (zhruba 295 hodin), přepočtených na jednoho pracovníka. V této době bylo naloženo celkem 3.149,6 q hovězí chlévské mrvy na 163 vozů různých typů. Průměrné zatížení jednoho vozu udává tabulka 1.

Tab. 1. Průměrný náklad chlévské mrvy na 1 vůz.

Pořadové číslo	Typ vozu	Počet vozů	Naloženo q	Ø na 1 vůz q
1	Vozy pro koňský potah s ráfovými koly (fasuňky, košové vozy a pod.)	58	588,4	10,1
2	Valníky na pneumatikách pro koňský potah	19	348,0	18,3
3	Traktorové vlečky	70	2 007,2	28,7
4	Saně pro koňský potah	5	52,0	10,4
5	Rozmetadla za traktor	11	154,0	14,0
	Celkem	163	3 149,6	

Váhu vozu neuvádíme, neboť nemá vliv na výkon. Kolísala od 7,5 q do 19,20 q. V několika případech pracující ponechali jako jednu z postranic vozu s dřevěnými koly pouze jedno prkno, aby nemuseli vyhazovat hnůj příliš vysoko.

Byla sledována práce 97 nakladačů, z čehož bylo 56 mužů a 41 žen. Průměrný věk 53 mužů byl 35 let, 24 žen 38 let. Průměrný zjištěný věk nakladačů — 36 let — považujeme za poměrně nízký s ohledem na současný věkový průměr zaměstnanců státních statků. Svědčí to o skutečnosti, že k ručnímu nakládání mrvy jsou prikazováni především mladší, tělesně zdatnější zaměstnanci (zjištěné údaje jsou bohužel skresleny okolností, že téměř polovina žen, patrně těch starších, odmítla udát časoměřici svůj věk).

K nakládání používali vesměs čtyřhrotých vidlí, 21—25 cm širokých, s délkou hrotů 30—35 cm; délka násady byla měřena u 16 vidlí: 1 případ 125 cm, 5—130 cm, 4—135, 4—140, 1—145 a 1—150 cm. Průměrná zjištěná délka násady: 136 cm. Vliv rozměrů a kvality náradí na výkon nebyl blíže studován. Ve výjimečných případech používali nakladači také kopače k rozrušování vrstvy mrvy v hnojišti.

Pokud v jednotlivých případech není uvedena zmínka o použité formě mzdy, pracovaly sledované osoby v časové mzdě. Výjimečně byli sledováni členové rodiny jednotlivě hospodařícího rolníka.

Naměřené časy

Spotřeba operativního času*) na naložení 1 q mrvy kolísala od 1,82 do 7,93 min. Toto poměrně velké kolísání výkonu (koeficient rozptylu řady

*) V operativním čase (top) je prováděna základní práce, to jest nakládání mrvy. Není v něm zahrnut ani čas na přípravu a zakončení práce, ani spotřeba času na přestávky nutné pro přirozené potřeby a oddech pracujících, ani jiná mimořádná spotřeba času. V daném případě jsme do operativního času nezahrnuli čas pravidelných přerušení práce při přepřahání a čas na drobná nepravidelná přerušení (služební rozhovory, výměna vidlí).

Kr = 4,36) je způsobeno řadou činitelů, působících pozitivně i negativně. Za nejdůležitější z nich považujeme:

1. Povzbudivou formu mzdy (mzda úkolová, prémie), která podstatně přispívá ke snížení spotřeby času.

2. Směr nakládání: převyšuje-li vrstva hnoje na hnojišti horní okraj vozu, takže pracující házejí hnůj shora dolů, klesá podstatně spotřeba času ve srovnání s případy, kdy mrvu je třeba vyházovat do výše 100, 150 i více cm.

3. Vzdálenost nakládání: pro nevhodné uspořádání hnojiště je někdy třeba přihazovat hnůj blíže k vozu a pak teprve nakládat. To samozřejmě způsobuje zvýšení spotřeby času na naložení 1 q; i když druhá fáze — nakládání — je usnadněna, neboť hnůj je již nakypřen.

4. Kvalita mrvy: k nakládání krátké, dobře uleželé, mokré mrvy se spotřebuje méně času než k naložení 1 q mrvy z dlouhé slámy, slamnaté, suché, špatně urovnané.

5. Počet nakládajících osob: při velkém počtu osob, nakládajících na jeden vůz, stoupala spotřeba času na 1 q — přepočteno na jednoho pracovníka, zejména u ženských pracovních skupin.

6. Ženy spotřebovaly zpravidla více času než muži.

7. V několika případech se projevily vliv počasí, především vliv nízkých teplot a srážek: při mrazu spotřeba času klesala, naproti tomu při deštivých přeháňkách nebo za deště se sněhem spotřeba času na 1 q stoupala.

Podle výše dosahovaných výkonů a podmínek, za nichž se tak stalo, rozdělili jsme zjištěné případy do tří skupin:

I. skupina: spotřeba operativního času nižší než 3,5 min./q;

II. skupina: spotřeba od 3,5 do 4,5 min./q;

III. skupina: spotřeba operativního času vyšší než 4,5 min./q.

Celkový přehled o těchto třech skupinách udává tab. 2.

Tab. 2. Rozdělení časoměříčského materiálu do skupin.

Skupina	Počet případů	Kolisání výkonů	Celkem naloženo q mrvy	Celkem spotřebováno času top minut	Průměr top/q minut
I.	8	1,82—3,24	958,40	2 381,28	2,48
II.	10	3,66—4,49	914,00	3 857,61	4,22
III.	10	4,55—7,93	1 277,20	7 346,96	5,75
Celkem	28	1,82—7,93	3 149,60	13 585,85	4,31

Uvádíme podmínky, za nichž bylo dosaženo příslušných časů v jednotlivých skupinách:

I. skupina: časy nižší než 3,5 min. operativního času na 1 q

1. Čas 1,82 min./q: dva muži, staří 48 a 52 let, nakládali dobře zkvašený hnůj směrem shora dolů (vrstva hnoje 4 m vysoká) na valník, přistavený těsně k hromadě. Mrzlo, pracovali v rukavicích. Naložili 60 q mrvy za 109,40 min. top.

2. Čas 2,04 min./q: dva muži (48 a 49 let) nakládali dobře zkvašenou hovězí mrvu do rozmetadla směrem shora dolů (vrstva hnoje 170 cm vysoká). Pracovali v úkolu. Naložili 154 q mrvy za 314 min. top. Počasí bylo příznivé, teplota 19° C.

3. Čas 2,24 min./q: dva muži, členové rodiny jednotlivě hospodařícího rolníka, nakládali dobře uleželou mrvu z vrstvy 160 cm vysoké — v úrovni fasuňku. Naložili 45,4 q za 101,70 min. top.

4. Čas 2,27 min./q: jeden muž, 37 let, mrva z krátké slámy; práce usnadněna, neboť vůz stál těsně u hromady; směr nakládání: shora dolů. Naložil 70 q za 159,08 min. top.

5. Čas 2,31 min./q: šest mužů (kolem 40 let) shazovali slamnatější hnůj shora dolů na valník, pracovali v rukavicích. Naložili 35 q za 81,00 min. top.

6. Čas 2,41 min./q: skupina šesti mladých rumunských dělníků (20 až 27 let); hnůj dobře zkvašený; pracovali v úkolu. Naložili 289 q za 696 minut top.

7. Čas 2,98 min./q: tři muži (22, 24 a 26 let), hovězí hnůj dobře zkvašený, nakládali na valník; mzdová forma: časová mzda s premií za každou naloženou fůru. Naložili 267 q za 796,80 min.

8. Čas 3,24 min./q: tři ženy nakládaly velmi dobře zkvašený hnůj z dlouhé slámy, mokrá a těžká, na valník směrem shora dolů. Naložily 38 q za 123,30 min. top.

Závěr: V sedmi zjištěných případech dosáhli muži spotřeby nižší než 3,00 minuty operativního času a v jednom případě naložily tři ženy 1 q za 3,24 min. top./q. Těchto výkonů bylo dosaženo za příznivých pracovních podmínek: dobře zkvašený mokrá hnůj byl shazován na blízko stojící vůz směrem shora dolů nebo byl nakládán v rovině. Stejně dobrého výkonu bylo dosahováno i tehdy, kdy sice chyběla některá z uvedených příznivých podmínek, kdy však byli pracující odměňováni povzbudivou formou odměny za práci. Ve dvou případech se jako stimulační faktor uplatnil mráz. Šlo vesměs o zdravé, silné, zapracované a většinou mladé lidi. Za průměrnou spotřebu času na naložení 1 q mrvy za těchto podmínek lze považovat 2,5 min. operativního času.

II. skupina: časy od 3,5 do 4,5 min. operativního času na 1 q

Tuto spotřebu času lze považovat v současné době za průměrnou a nejčastěji se vyskytující. V případech, kdy byly časy v tomto rozmezí naměřeny, chyběla zpravidla některá z příznivých pracovních podmínek, uvedených v předcházejícím odstavci, jak vyplývá z následujícího přehledu:

9. Čas 3,66 min./q: mrvu nakládal 63letý pensista, zaměstnaný na výpomoc. Nakládal mrvu z dlouhé slámy, dosti čerstvou; naložil 42 q za 153,71 min. top.

10. Čas 3,67 min./q: tři muži (31,37 a 53 let) a jedna žena (62 let), mrva středně zkvašená, z dlouhé slámy. Byla špatně navrstvena (urovnána), což ztěžovalo nakládání. Výkon: 70 q za 257,23 min. top.

11. Čas 3,91 min./q: dvě ženy, vůz stojí těsně u hnojiště, mrva z krátké slámy, dobře zkvašená; výkon 62 q za 242,30 min. top.

12. Čas 4,06 min./q: nakládá jeden muž (50 let) a pět žen (20, 28, 52, 55 a 55 let); hnůj navrstven 3,5 m vysoko — směr nakládání: shora dolů. Hnojiště neprůjezdné, 4 m široké, přístupné jen s jedné strany. Tři ženy hnůj přiřazují ke kraji, ostatní tři pracující nakládají. Výkon: 170 q za 690 minut.

13. Čas 4,18 min./q: dva muži (40, 46 let) nakládají do výše vlečky; déšť se sněhem znepříjemňuje práci. Naložili 88 q za 367,50 min.

14. Čas 4,40 min./q: jeden muž 38letý, mrva z krátké slámy, středně zkvašená, nakládána do výše vozu. Výkon 49 q za 215,45 min. top.

15. Čas 4,42 min./q: jeden muž a tři ženy, mrva velmi dobře zkvašená, nakládána do výše vozu, výkon 129 q za 570 min. top.

16. Čas 4,47 min./q: dva muži (36, 46 let) nakládají mrvu na saně. Déšť se sněhem znepříjemňuje práci. Výkon 52 q za 232,32 min. top.

17. Čas 4,48 min./q: skupina sedmi osob: 2 muži (22, 37) a 5 žen (20, 28, 30, 52 a 55 let). Mrva navrstvena do výše vozu, takže nakládají v rovině. Několik jich mrvu přiřazuje, ostatní nakládají. Počet nakládajících při práci kolísal od 5 do 7 osob. Naložili 170 q za 761 min. top.

18. Čas 4,49 min./q: dva muži (18, 19 let), mrva navrstvena 170 cm vysoko, nakládáno za deštových přeháněk, což znepříjemňovalo práci. Naložili 82 q za 368,10 min. top.

Závěr: Není-li akumulováno několik faktorů, zvýhodňujících práci, zjistili jsme v deseti sledovaných případech průměrnou spotřebu 4,22 minut operativního času na naložení 1 q mrvy, zaokrouhleno: 4,2 min. top./q.

III. skupina: spotřeba času vyšší než 4,5 min. operativního času na 1 q

Jakmile byla práce konána za nepříznivých pracovních podmínek, při závadách technických nebo organizačních, či při nízké pracovní intenzitě, stoupla spotřeba operativního času přes shora uvedenou hranici, jak o tom svědčí následující zjištěné případy:

19. Čas 4,55 min./q: tři muži (36, 37 a 48), slamnatá, čerstvá mrva. Slunečno, teplota 28° C. Výkon 99 q za 450 minut.

20. Čas 4,71 min./q: dva muži, mrva z dlouhé slámy, nakládají do výše vozu (vysoké procento ztrátových časů — čekání na přísun vozu). Výkon 127 q za 598 minut.

21. Čas 4,94 min./q: dva muži (42, 18 let), mrva středně zkvašená, směr nakládání zdola nahoru. Sněhové přehánky znepříjemňují práci. Naložili 81 q za 400 minut top.

22. Čas 4,99 min./q: skupina pěti žen (37, 40, 56, 59 a 60 let), mrva z krátké slámy (10—15 cm), 2—3 měsíce stará, navrstvená do výše 180 až 200 cm, takže nakládají směrem shora dolů. Výkon: 176,70 q za 882 minut top.

23. Čas 5,40 min./q: čtyři muži (21, 26, 30 a 52 let), mrva dobře zkvašená, avšak ze spodku hnojiště 80 cm hlubokého, částečně zatopeného močůvkou. Výkon 161,5 q za 872 min. top.

24. Čas 5,90 min./q: tři muži (36, 40 a 41 let), středně zkvašená mrva, hází do výše vozu. Velké procento ztrátových časů — čekání na přísun vozů. Výkon 80 q za 472,26 min.

25. Čas 5,96 min./q: 5—10 mužů ve stáří kolem 25 let nakládalo slamnatý, lehký hnůj na vlečku. První vůz nakládalo 10 dělníků, další tři vozy 5 dělníků. V prvním případě bylo spotřebováno 7,18 min. top./q, v druhém 5,55 min. top./q. Celkový výkon 72 q za 429,15 minut top.

26. Čas 6,17 min./q: tři ženy, mrva středně uleželá, hází do výše vozu, velké procento ztrátových časů — čekání na přísun vozů. Celkový výkon 168 q za 1.036,95 min. top.

27. Čas 6,49 min./q: šest žen, mrva středně zkvašená, špatně urovananá, takže se těžko nabírá na vidle. Naloženo celkem 185 q za 1.200 min. top.

28. Čas 7,93 min./q: střídavě šest nebo osm žen, jen částečně zapracované (statek Valtice), vlečka poměrně daleko od místa uložení hnoje. Čtyři (tři) přiřazuje, čtyři (tři) nakládají. Teplota —5° C.

Závěr: Za příčiny poměrně velké spotřeby operativního času k naložení 1 q mrvy lze v uvedených případech označit:

a) *Špatně uspořádané hnojiště*, kde je nutno mrvu nejprve přiřazovat a pak teprve nakládat. (Snímek č. 28.) Spotřeba času na 1 q se pochopitelně zvýší, nikoliv však na dvojnásobek ve srovnání s jednoduchým nakládáním.

b) *Špatná organizace práce*, kdy došlo k disproporci mezi pracovní kapacitou potahů a možným výkonem nakladačů. Jestliže nakladači museli po naložení každé fůry čekat na příjezd dalšího prázdného vozu, zpomalovali pracovní tempo (snímek č. 20, 24 a 26).

c) *Příliš početné pracovní skupiny*. Ve snaze zkrátit co možná nejvíce dobu, kdy traktorista čeká na naložení vlečky (v případech, kdy nepřepřáhá), jsou stanovovány příliš početné, až desetičlenné pracovní kolektivy. Spotřeba operativního času na naložení 1 q v takových případech pronikavě stoupá, pracovní intenzita klesá, pracující si často navzájem při práci překážejí (snímky č. 22, 23, 25, 27 a 28). Jak uvedeno u snímku č. 25, stoupla spotřeba top. na 1 q o 1,63 minuty, to jest téměř o 30 % (29,4 %), když byla již tak dost početná skupina pěti nakladačů zdvojnásobena na deset. Jiná početná pracovní skupina (pět žen) vykázala spotřebu téměř pěti minut na 1 q, ačkoliv pracovní podmínky byly celkem příznivé (nakládání směrem dolů, mrva z krátké slámy 2—3 měsíce stará (snímek č. 22)).

d) *Další faktory, snižující výkon*: nepříznivé povětrnostní podmínky, vysoká teplota (č. 19), sněhové přehánky (č. 21), slamnatá čerstvá mrva (č. 19), po případě špatně urovnaná mrva (č. 27), podmáčené hnojiště (č. 23).

Skladba operativního času

Ve dvanácti případech byla podrobněji sledována skladba operativního času; byl rozlišován čas hlavní — nakládání mrvy — a čas vedlejší: urovnání mrvy na voze, utužení povrchu naložené fůry pleskáčem, čištění hnojiště (shrabování hnoje spadlého přes okraje vozu).

Z celkové spotřeby 6586,49 minuty operativního času připadlo na čas hlavní 6109,51 minuty, to jest 92,8 %, a na čas vedlejší 476,98 minuty (7,2 %). Vyjádříme-li spotřebu vedlejšího času v procentech času hlavního, činila 7,8 %. Z toho: urovnání mrvy na voze včetně utužení povrchu pleskáčem bylo měřeno u 55 vozů a trvalo celkem 243,18 minuty. Urovnání mrvy na jednom voze 4,4 minuty. Sámotné utužení povrchu pleskáčem měřeno jednou a zjištěna spotřeba 1,65 minuty. Povytažení postranních prken měřeno dvakrát, průměrný čas 1,10 min. Otevření a pak zavření postranic valníku sledováno 18krát, trvalo celkem 68,60 minuty, na jeden vůz připadla spotřeba 3,8 minuty. Čištění hnojiště bylo zvlášť zachyceno ve třech případech, a to vždy při práci větších kolektivů (4—6 osob). Zatím co někteří z pracujících dokládali fůru nebo ji urovnávali, ostatní se zaměstnávali čištěním hnojiště, neboť nebyla pro ně v daném okamžiku jiná pracovní příležitost. Tyto tři skupiny naložily celkem 21 vozů, na čištění hnojiště spotřebovaly 163 minut, to jest 7,8 minuty na jeden vůz.

Závěr: Ze zpracování provedených měření vyplynula tato skladba operativního času: čas hlavní 92,8 %, čas vedlejší (urovnání mrvy na voze, utužení povrchu fůry pleskáčem, čištění hnojiště kolem vozu, otvírání a zavírání postranic, povytahování postranních prken) 7,2 % času operativního.

Přepřahání vozů znamená pro nakladače zpravidla nucené, neodstranitelné zdržení v práci. Ve snaze co nejvíce zkrátit tato zdržení, pomáhali nakladači ve většině sledovaných případů při přepřahání, zejména pokud šlo o traktory (aby traktorista nemusel slézat s traktorem). Téměř ve všech případech, kdy bylo třeba po odjezdu plného vozu zatlačit prázdný vůz na místo nakládání, prováděli to nakladači buď sami nebo byli při tomto úkonu nápomocni.

Výpomoc při přísunu 66 vozů si vyžádala celkem 641,32 minuty, to jest průměrně 9,7 min. na jeden vůz. Vůz tlačila většinou skupina lidí (průměrně tříčlenná). Nepočítáme-li spotřebu času, převedenou na jednoho pracovníka, trval přísun 66 vozů celkem 209,69 minuty; jeden vůz byl přistaven průměrně za 3,2 minuty.

Byla zjištěna minimální spotřeba času na nepravidelná přerušení: dva služební rozhovory, které trvaly 5,40 minuty na jednoho pracovníka, kromě toho bylo spotřebováno jednou 11 minut na výměnu poškozených vidlí. (Celkem 0,1 % zjištěného operativního času).

Vyjádříme-li spotřebu času na výpomoc při přepřahání vozů v procentech z času operativního, činí 10,1 % (641,32 min. : 6354,44 min. — je uvažován top pouze těch snímků, kde došlo k přepřahání).

Závěr: Ze zpracovaného materiálu lze usuzovat na tuto spotřebu času: přepřahání jednoho vozu zdrží nakladače průměrně o 3,2 minuty, což se v souboru zpracovaného materiálu rovnalo 9,7 minutám přepočteným na jednoho pracovníka, neboť průměrně nakládaly tříčlenné skupiny. Nakladači zpravidla pomáhali při přepřahání. Spotřeba času na výpomoc při přepřahání se rovnala 10 % operativního času.

Spotřebu času na služební rozhovory a ostatní nepravidelná přerušení lze zanedbat, neboť činila 0,1 % operativního času.

Spotřeba času na osobní potřeby a oddech pracujících. Ztrátové časy

Předmětem našeho studia v tomto článku je jeden z užívaných typů organizace práce při vyvážení mrvy: potahy nebo traktory přepřahají, jeden nebo několik pracujících na hnojišti po celý den pouze nakládají. Tento typ organizace práce je volen ve snaze zvýšit stupeň využití potahů a traktorů. Jeho účinné uplatnění však předpokládá pokud možno přesný propočet kapacity, aby nevznikala disproporce mezi výkonem nakladačů a výkonem potahů. Snaha o maximální využití potahů byla ve většině sledovaných případů přeháněna do té míry, že byly organizovány nadpočetné kolektivy nakladačů, kteří pak byli s prací hotoví dříve, než se potah či traktor vrátil s prázdným vozem s pole, a docházelo k prostojům.

O závažnosti tohoto nedostatku svědčí tato skutečnost: z 28 snímků došlo k prostojům ve dvaceti případech, nedošlo k nim v šesti případech, při jednom snímku bylo sledováno nakládání pouze jednoho vozu; jen v jednom případě, a to ještě pouze při jednom ze šesti vozů, vypomohl kočí nakladači doložit fůru. Celkem bylo naloženo 163 vozů. Po odečtení 28 vozů, které byly připraveny k nakládání při počátku pozorování, zbývá 135 vozů, jež byly přistaveny při nakládání, během práce.

Z toho:

1 vůz (0,7 %) byl k dispozici dříve, než nakladač skončil nakládání předcházejícího vozu;

18 vozů (13,3 %) bylo naloženo včas a nedošlo k prostojům; stalo se tak:

a) byl-li správně stanoven počet nakladačů s ohledem na vzdálenost, pojízdnou rychlost při dopravě a čas potřebný ke složení mrvy na místě určení, nebo

b) bylo-li hnojiště dosti prostorné nebo tak uspořádané, že bylo lze k vrstvě hnoje přistaviti ještě jeden zásobní vůz,

116 vozů (86 %) bylo naloženo dříve, než byl přistaven další vůz.

Prostoje si vyžádaly celkem 2291,45 minuty, to jest 16,9 % operativního času. Uvažujeme-li všech 135 přistavených vozů, připadalo na jeden vůz zdržení 17 minut; uvažujeme-li pouze 116 vozů přistavených opožděně, připadlo na jeden vůz průměrně 19,8 minuty.

V době, kdy pracující čekali na přísun vozů, odpočívali. Byl to odpočinek jednak nezbytný, jednak nadbytečný. Nejsme s to přesně určit, kolik z prostátých 2291,45 minut připadlo na nezbytný oddech. Tím je ztíženo a prakticky znemožněno určení přírážky na oddech, máme-li k dispozici pouze tento materiál..

Z celkové naměřené doby 17.726,45 minuty bylo označeno jako oddech 878,17 minuty [298,44 min. na jídlo (oběd a svačiny) a 579,73 min. na osobní potřeby a oddech při práci]. Po odečtení času na oběd (186,20 min.) zbývá 691,97 min. na přirozené potřeby a oddech, to jest 3,9 % celkového naměřeného času a 5,1 % času operativního. Uvážíme-li, že nakládání mrvy je práce namáhavá, zejména je-li konána bez přerušení po celý den, musíme dojít k závěru, že 5,1 % top k oddechu pracujících naprosto nepostačí a že pracující odpočívali především v době, kdy čekali na přísun vozů.

Domníváme se, že bude třeba počítat při této práci s přírážkou nejméně 20 % operativního času na osobní potřeby a oddech pracujících. Výše této přírážky bude závislá i na tom, mají-li nakladači pomáhat při přísunu vozů (přepřahání), nebo mohou-li v této době odpočívat.

Z ostatních druhů spotřeby časů byl zaznamenán pouze jeden případ nesledované práce, kdy nakladači byli odvoláni, aby vypomohli při nakládání prasat. Tato výpomoc trvala 32,40 minuty.

Čas na přípravu a zakončení směny

Spotřeba času na úkony na začátku směny byla sledována ve 12 případech, kdy bylo naměřeno: udělení pracovního příkazu: jeden případ, 1 minuta, příprava (přinesení) nářadí: 12 případů, 41,15 minuty, průměr 3,43 min., svlečení kabátu: jeden případ, 0,60 min.; cesta na pracoviště měřena třikrát, celková spotřeba 9,44 minuty, průměrná doba trvání 3,15 minuty.

Z celkového měřeného času bylo na přípravu směny spotřebováno 134,90 minuty, to jest 0,8 %.

Úklid pracoviště a nářadí na konci směny byl měřen při deseti snímcích, trval celkem 49,81 minuty, to jest průměrně 4,98 min. Z celkového sledovaného času bylo na úklid pracoviště a nářadí na konci směny spotřebováno 134,24 min., to jest 0,8 %.

Závěr: Z provedených měření (kterých je, bohužel, naprosto nedosta-
tečný počet) vyplynula tato spotřeba času na přípravu a zakončení směny:

udělení pracovního příkazu	1 minuta
cesta k hnojišti v místě statku	3 minuty
příprava (vyhledání) nářadí	3 minuty,
příprava nakladačů k práci	1 minuta
čas na přípravu směny celkem	8 minut
úklid pracoviště a nářadí na konci směny	5 minut
čas na přípravu a zakončení směny (dopolední nebo odpolední) celkem	13 minut

Dokud nebudou tato měření doplněna dalšími výsledky, budeme pro-
zatím u nakladačů počítat se spotřebou 25 min. denně na přípravu a za-
končení směny (celkem 15 minut na přípravu práce ráno a odpoledne
a celkem 10 minut na zakončení práce před polední přestávkou a večer).

Celková bilance naměřených časů

Byla zpracována měření v celkovém trvání 17.714,73 minuty na jed-
noho pracovníka. Z toho připadalo:

na přípravu směny	134,90 min.	0,8 %
nakládání mrvy	13.585,85 min.	76,7 %
přepřahání	641,32 min.	3,6 %
nepravidelná přerušení	16,40 min.	0,1 %
čas přirozených potřeb a oddechu	878,17 min.	4,9 %
prostoje	2.323,85 min.	13,1 %
zakončení směny	134,24 min.	0,8 %
Celkem	17.714,73 min	100,0 %

Měření trvala celkem 5861,24 minuty; byly tudíž sledovány pracovní
kolektivy o průměrném počtu tří lidí.

Z rozboru naměřených hodnot vyplynula tato skladba pracovního času
nakladače: čas na přípravu a zakončení směny 25 minut denně, čas na pře-
přahání a nepravidelná přerušení 10 % operativního času, čas na přirozené
potřeby a oddech 5 % operativního času; prostoje si vyžádaly 17 % ope-
rativního času.

Z celkového času směny připadalo na:

čas na přípravu a zakončení směny	25 minut
nakládání mrvy (operativní čas)	345 minut
přepřahání a nepravidelná přerušení (10 % top)	35 minut
přirozené potřeby a oddech	17 minut
prostoje	58 minut
Celkem	480 minut

Již v předcházejícím textu jsme podrobili tuto skladbu pracovního
času kritice. Nelze především souhlasit se spotřebou 16,9 % top na pro-
stoje, neboť se nemají při práci vůbec vyskytovat. Naproti tomu je nutno
po odstranění prostoje prodloužit čas na přirozené potřeby a oddech. My
jsme odhadli tuto potřebu na 20 % top. Potřebu času na přípravu a za-
končení směny zaokrouhlujeme na 25 minut.

Pro těchto úpravách vznikne tato skladba pracovního času:

čas operativní	350 min.
čas na přepřahání a nepravidelná přerušeni	35 min.
čas na oddech a přirozené potřeby, 20 % top	70 min.
čas na přípravu a zakončení směny	25 min.

Celkem

480 min.

Z času celé směny připadá na operativní čas 73 %, na přepřahání a nepravidelná přerušeni 7 %, na přirozené potřeby a oddech 15 % a na přípravu a zakončení směny 5 %.

V operativním čase 350 minut je podle výsledků našeho rozboru možno naložit:

- a) za zvlášť výhodných podmínek spolu s použitím povzbudivé formy odměny za práci, kdy byla zjištěna spotřeba
2,5 min. top/q 140 q mrvy
- b) za dosud často se vyskytujících a obvyklých pracovních podmínek, spotřeba
4,2 min. top/q 80 q mrvy
- c) za podmínek nepříznivých, v předcházejících odstavcích popsaných, spotřeba
5,7 min. top/q 60 q mrvy

Průměrný čas ze všech 28 měření byl 4,3 min. top/1 q, což odpovídá výkonu 82 q hovězí mrvy za směnu.

Pro srovnání uvádíme některé výkonové normy a průměrné výkony při ručním nakládání chlévské mrvy (prameny viz na konci článku):

- Výkonová norma stanovená Čs. ústavem práce v roce 1951: ¹⁾
mrva z krátké slámy nebo mrva málo uleželá 12 q/hod.
mrva z dlouhé slámy 10,5 q/hod.
- Výkonová norma státních statků NDR, 1951: ²⁾
nakládání mrvy z hnojiště: čerstvý hnůj 10 q/hod.
zkvašený hnůj 12,5 q/hod.
- Směrná směnová výkonová norma JZD, 1951: ³⁾
nakládání mrvy z hnojiště na vůz 100—120 q
- Výkonová norma polských státních statků, 1951-52: ⁴⁾
nakládání mrvy na vozy z hnojiště vidlemi 10,6 q/hod.
- Směnová výkonová norma čs. státních statků, platná od 28. 4. 1952: ⁵⁾
nakládání mrvy z krátké slámy nebo málo uleželá 95 q
nakládání mrvy z dlouhé slámy 80 q
- Směrná směnová výkonová norma pro JZD, 1952: ⁶⁾
nakládání mrvy z krátké slámy nebo málo uleželá 100—120 q
nakládání mrvy z dlouhé slámy 80—100 q
- Vzorová směnová výkonová norma pro polská výrobní zemědělská družstva, 1953: ⁷⁾
nakládání chlévské mrvy na vůz 100—120 q
- Směnová výkonová norma čs. státních statků, platná od 1. 4. 1953: ⁸⁾
norma čís. 009: nakládání mrvy na vůz neb valník 78 q
- Směnová výkonová norma čs. státních statků, platná od 1. 6. 1954: ⁹⁾
norma čís. 007: nakládání mrvy na vůz nebo valník 78 q
- Průměrný výkon při nakládání mrvy, udávaný ing. F. Čvančarou: ¹⁰⁾
nakládání hnoje — muž 14,3—18,2 q/hod.
nakládání hnoje — žena 11,1—14,3 q/hod.
- Ing. E. Mates uvádí při nakládání chlévské mrvy výkony: ¹¹⁾
nakládání hnoje z dlouhé slámy, nezetlelého (nejmenší výkon) 9,5 q/hod.
nakládání mrvy z dlouhé slámy, zetlelé (nejvyšší výkon) 18 q/hod.
nejčastěji se vyskytující výkon v Uhříněvsi a Netlukách, stele se řezanou slámou 13 q/hod.
průměrná výkonnost v malých podnicích do 7 ha 10 q/hod.
- Při podrobných studiích naměřil ing. E. Mates tyto časy (sledováno nakládání 155,4 q mrvy z krátké slámy a 122,1 q mrvy z dlouhé slámy: ¹²⁾
naložení 1 q mrvy z krátké slámy 2,15 min. (= 29,74 q/hod.)
naložení 1 q mrvy z dlouhé slámy 2,26 min. (= 27,45 q/hod.)

Jak patrně, kolísají výkonové normy pro nakládání mrvy u státních statků kolem 80 q za směnu, zatím co vzorové normy zemědělských družstev jsou vyšší: 100—120 q. (Ve spotřebě času na naložení 1 q mrvy uváděné inž. M a t e s e m — 2,15 a 2,26 minuty — je patrně zahrnut pouze operativní čas.)

Závěr: Námi zpracovaný materiál naznačil, že některé faktory (druh a kvalita mrvy, směr nakládání, forma mzdy, uspořádání hnojiště a podobně) mohou podstatně ovlivnit výkon nakladačů. I při seskupení vyšetřených případů do tří skupin jevil se značný rozdíl mezi první a poslední skupinou ($140 : 60 = 2,33$). Tomuto zjištění zhruba odpovídají i shora uvedené údaje inž. Č v a n č a r y ($18,2 : 11,1 = 1,64$) a inž. E. M a t e s e ($18,0 : 9,5 = 1,89$).

Naproti tomu je rozdíl mezi horní a dolní hranicí výkonové vzorové normy JZD 1951 poměrně malý ($120 : 100 = 1,2$), v roce 1952 $120 : 80 = 1,50$, zatím co výkonová norma čs. státních statků 1953 a 1954 určuje výkon jednotně na 78 q. I když uvážíme, že lze výkonovou normu státních statků změkčit za nepříznivých podmínek až o 15 %, zůstane i pak rozptyl výkonových norem poměrně malý ($78 : 66,3 = 1,18$).

Domníváme se, že výsledky našeho rozboru nás opravňují k závěru, že je třeba výkonové normy na ruční nakládání hovězí mrvy výrazněji diferencovat v závislosti na pracovních podmínkách. Ve své absolutní výši odpovídá výkonová norma čs. státních statků (1954) námi zjištěnému průměrnému výkonu.

Celkový závěr

Pro organisování, plánování a odměňování práce má velký význam mimo jiné stanovení vlivu nejdůležitějších faktorů na spotřebu času při zemědělských pracích. Jde o zjišťování vlivu pracovního prostředí, druhu zpracovávaného materiálu, použité tažné síly a podobně. Zpravidla působí na spotřebu času — a tím i na výkon — současně několik faktorů a je velmi obtížné, nejčastěji zcela nemožné, některý z nich izolovat a studovat zvlášť. Tato okolnost značně ztěžuje výzkum a je patrně jedním z hlavních důvodů, proč je dokumentace v tomto směru dosud poměrně chudá.

V článku jsou uvedeny výsledky rozboru materiálu, získaného 28 chronografickými snímky. Byly vybrány případy, kdy jeden nebo skupina pracujících měla za úkol pouze nakládat mrvu na vůz, případně pomáhat při přepřahání vozů. Kočí a traktoristé přepřahali do naložených vozů a vyváželi mrvu na pole. Bylo sledováno naložení 163 vozů různých typů 3149,6 q chlévské mrvy. Práce trvala 17.726,45 minut přepočtených na jednoho pracovníka.

Zjištěná spotřeba operativního času na 1 q kolísala od 1,82 do 7,93 min. Snímky byly rozděleny do tří skupin, s průměrnou spotřebou postupně: do 3,5 min./q, 3,5—4,5 min./q a více než 4,5 min./q a u každé skupiny stanoveny převládající faktory, jež měly vliv na výkon. Mimo to byla sledována skladba operativního času (poměr času hlavního a vedlejšího), spotřeba času na výpomoc při přepřahání vozů, na osobní potřeby a oddech pracujících, velikost a příčiny ztrátových časů, čas na přípravu a zakončení směny a některá jiná nepravidelná přerušení práce.

Po provedeném rozboru je uvedena skladba pracovního času nakladače: čas operativní (nakládání mrvy) 350 minut (73 %), čas na přepřahání a nepravidelná přerušení 35 minut (7 %), čas na oddech a přiro-

zené potřeby — 20 % operativního času: 70 minut (15 %) a na přípravu a zakončení směny 25 minut (5 %). Za tohoto stupně využití směny lze za působení jednotlivých skupin faktorů, v článku uvedených, postupně naložit: 140—80—60 q hovězí chlévské mrvy za směnu.

Po srovnání výsledků měření s normami státních statků a JZD je formulován požadavek výrazněji diferencovat výkonové normy na ruční nakládání chlévské mrvy v závislosti na pracovních podmínkách. Ve své absolutní výši odpovídá výkonová norma státních statků na rok 1954 průměrnému výkonu, zjištěnému rozbořem.

Literatura

1. Výkonové normy zemědělských prací, Čs. ústav práce, Praha, leden 1951, tab. 30. — 2. Normenkatalog für volkseigene Güter, Ministerium für Land- u. Forstwirtschaft der DDR, Berlin, August 1951, Blatt 1, 11. — 3. Směrné pracovní normy pro rostlinnou a živočišnou výrobu v JZD, Brázda, Praha, 1951, str. 28. — 4. Tabela norm i podziału prac, Państwowe wydawnictwo rolnicze i lesne, Warszawa, 1951, str. 20. — 5. Odměňování prací v rostlinné výrobě u státních statků, Brázda, Praha, 1952, str. 34. — 6. Vzorové normy pro rostlinnou a živočišnou výrobu v JZD, Brázda, Praha, 1952, str. 27. — 7. Wzorcowe normy pracy. Vypracoval Institut ekonomiky rolnej, Warszawa, 1953. — 8. Směrnice pro odměňování prací v rostlinné výrobě u státních statků, SZN, 1953, str. 14. — 9. Směrnice pro odměňování prací v rostlinné výrobě u státních statků, SZN, 1954, str. 14. — 10. Ing. F. Čvančara: Zemědělská výroba v číslech, Československá akademie zemědělská, Praha, 1948, str. 459. — 11. Ing. E. Mates, Příspěvek k zjišťování výkonnosti v zemědělství, z Ústavu pro hospodárnost práce v zemědělství — zvláštní otisk ze „Zemědělského archivu“, čís. 1—2, ročník XXX, Praha, 1939, str. 43. — 12. Ing. E. Mates a MUC. A. Zelený: Časové a energetické studie některých prací s chlévskou mrvou, z Ústavu lidské práce — zvláštní otisk ze „Zemědělského archivu“, roč. XXXV., číslo 3—4, Praha 1944, str. 4—6.

Влияние некоторых факторов на затраты времени при ручной нагрузке навоза

Для организации планирования и оплаты труда кроме иного большое значение имеет установление влияния важнейших факторов на затраты времени при проведении сельскохозяйственных работ. Речь идет об установлении влияния рабочей среды, вида обрабатываемого материала, использования тягла и под. Как правило, на затраты времени, а тем самым и на производительность, одновременно влияют несколько факторов и весьма затруднительно, чаще же всего невозможно, изолировать какой-либо из них и изучать его отдельно. Это обстоятельство весьма затрудняет исследование и совершенно ясно — является одной из главных причин, почему документация в этом направлении до сих пор сравнительно бедна.

В статье приведены результаты анализа материала, полученного на основании 28 хронографических записей. Были выбраны случаи, когда один или целая группа трудящихся получили задание только грузить навоз на повозку, а также помогать при перепряжке повозок. Возчики и трактористы перепрягали живое тягло в нагруженные повозки и отвозили навоз в поле. Велось наблюдение за нагрузкой на 163 повозки разных типов 3.149,6 цнт стойлового навоза. Работа продолжалась 17.726,45 минут, пересчитанных на одного работника.

Установленная затрата оперативного времени на нагрузку 1 цнт колебалась от 1,82 до 7,93 минуты. Хронологические записи были распределены на три группы

со средней затратой времени; менее 3,5 мин/цнт, 3,5—4,5 мин/цнт и более 4,5 мин/цнт: у каждой группы установлены преобладающие факторы, которые оказывали влияние на производительность. Кроме того велось наблюдение за слагаемыми рабочего времени (отношение главного времени к вспомогательному), затратой времени на перепряжки повозок, на личные потребности и отдых работающих, величиной и причинами простояного времени, временем на подготовку и окончание смены и некоторыми иными нерегулярными перерывами в работе.

На основании произведенного анализа приводится распределение рабочего времени грузчика; время оперативное (нагрузка навоза) 350 (73%); время на перепряжки повозок и нерегулярные перерывы в работе 35 минут (7%), время на отдых и естественные потребности — 20% оперативного времени: 70 минут (15%) и на подготовку к смене и ее окончание — 25 минут (5%). При такой степени использования смены можно в отдельных группах под воздействием факторов, приведенных в статье, постепенно нагрузить 140—80—60 цнт навоза крупного рогатого скота за одну смену.

В результате сравнения результатов наблюдений с нормами государственных хозяйств и ЕСХК автор настаивает на более точном дифференцировании нормы выработки при погрузке навоза крупного рогатого скота вручную в зависимости от рабочих условий. По своей абсолютной высоте норма выработки государственных хозяйств на 1954 год отвечает средней норме выработки, установленной анализом.

The Influence of Various on Time Needs in the Hand Loading of Stable Manure

For the organisation, planning and remuneration of labor, the determination of influence of the most important factors on time needs in agricultural work plays a highly significant role. The points involved are the ascertaining of the influence of working surroundings, the type of material worked, the use of draught animals and others. As a rule, several factors exercise an influence on time needs and the work performance, and it is very difficult, often impossible, to isolate some of them for individual study. This fact impedes research considerably and is obviously one of the main reasons why documentation in this respect has been so comparatively meagre up to the present.

The article describes the results of analysis of material gained from 28 chronographic photographs. Cases were chosen where one or a group of workers had as their task the loading of manure onto wagons and, if necessary, to aid in the changing of horses. The wagon and tractor drivers changed horses on the loaded wagons and carted the manure off to the fields. The loading of 163 wagons of various types with 3.149,6 cwt of stable manure was followed. The work took 17.726,45 minutes, counted for one worker.

The time needs for one cwt ascertained wavered from 1,82 to 7,93 minutes. The photographs were divided into three groups with an average progressive need: to 3,5/minutes/cwt, 3,5—4,5 minutes/cwt and more than 4,5/minute/cwt, with the predominant factors influencing performance outlined for every group. Besides this, followed was the composition of operative time (time relation primary and secondary), time needs on assisting in changing horses, time needs for personal necessities and relaxation of workers, the length and reason for lost time, time for the starting and ending of shifts and several other irregular interruptions of work.

After the analysis, there follows the composition of working time for operators (loaders): operative time (loading of manure) 350 minutes (73 %), time for changing horses and irregular interruptions 35 minutes (7 %), time for relaxation and personal needs — 20 % operative time: 70 minutes (15 %) and for the starting and ending of the shift 25 minutes (5 %). For this degree of utilization of working shifts, it is

possible, considering the individual groups of factors effecting the work, as outlined in the article, to load progressively 140 — 80 — 60 cwt of stable manure in one shift.

After comparisons of results with norms of State Farms and Agricultural Co-operatives, the demand is formulated to differentiate more expressively performance norms on hand-loading of stable manure dependent on working conditions. At its highest level, the performance norms of the State Farms for the year 1954 answer the average performance ascertained by the analysis.

Der Einfluss einiger Faktoren auf den Zeitverbrauch bei manueller Stallmistaufladung

Feststellung des Einflusses wichtiger Faktoren auf den Zeitverbrauch bei landwirtschaftlichen Arbeiten hat ausser anderem eine grosse Bedeutung für die Organisation, Planung und Belohnung der Arbeit. Es handelt sich um Feststellung des Einflusses der Arbeitsumgebung, der Art des verarbeiteten Materials, der Zugkraftverwendung u. dgl. Gewöhnlich beeinflussen den Zeitverbrauch — und dadurch auch die Leistung einige Faktoren und es ist sehr schwierig, manchmal sogar ganz unmöglich, einen davon zu isolieren und separat zu studieren. Durch diesen Umstand ist die Forschung bedeutend erschwert und das ist wahrscheinlich einer der Hauptgründe, warum die Dokumentation in dieser Hinsicht so arm ist.

Dieser Artikel enthält die Analysenergebnisse des auf Grund von 28 chronographischen Aufnahmen erworbenen Materials. Es wurden solche Fälle herausgesucht, wo ein einzelner Arbeiter, oder eine ganze Gruppe zur Aufgabe hatte Stallmist auf den Wagen aufzuladen, eventuell bei Umspannung der Wagen mitzuhelfen. Die Kutscher und die Traktoristen spannten zu den aufgeladenen Wagen um und führten den Mist zu den Feldern. Es wurde die Aufladung von 3.149,6 q Stallmist auf 163 Wagen verschiedener Typen verfolgt. Die Arbeit, umgerechnet auf einen Arbeitenden, dauerte 17.726,45 Minuten.

Der festgestellte Verbrauch an operativer Zeit auf 1 q bewegte sich zwischen 1,82 und 7,93 Minuten. Die Aufnahmen wurden in drei Gruppen mit einem Zeitverbrauch von: weniger als 3,5 Minuten/q, 3,5—4,5 Minuten/q und über 4,5 Minuten/q geteilt und bei jeder Gruppe wurden die überwiegenden Faktoren, die die Leistung beeinflussten, festgestellt. Ausserdem wurde die Zusammensetzung der operativen Zeit (das Verhältnis zwischen Haupt- und Nebenzeit), der auf die Hilfeleistung beim Umspannen, auf Personalbedürfnisse und Erholung der Arbeiter entfallende Zeitverbrauch, der Umfang und die Gründe der Verlustzeit, die zur Vorbereitung und Abschlüssung einer Schichte erforderliche Zeit und manche andere unregelmässige Arbeitsunterbrechungen verfolgt.

Nach durchgeführter Analyse ist die Zusammensetzung der Arbeitszeit eines Aufladers wie folgt angeführt: operative Zeit (Mistaufladung) 350 Minuten (73 %), Umspannung und unregelmässige Unterbrechungen 35 Minuten (7 %), Erholungsdauer und natürliche Bedürfnisse — 20 % der operativen Zeit: 70 Minuten (15 %) und Vorbereitung und Abschluss einer Schichte 25 Minuten (5 %). Bei dieser Zeitausnutzung kann man bei Einwirkung einzelner, in diesem Artikel angeführten Faktorengruppen 140 — 80 — 60 q Rindstallmistes während einer Schichte aufladen.

Nach dem Vergleich der Messungsergebnisse mit den Normen der Staatsgüter und JZD ist der Anspruch formuliert, die Leistungsnormen für die manuelle Aufladung des Rindstallmistes, abhängig von den Arbeitsbedingungen, ausdrücklicher zu differenzieren. Die absolute Höhe der Leistungsnorme bei Staatsgütern für das Jahr 1954 entspricht der durchschnittlichen, durch Analyse festgestellten Leistung.

Malý O.: Ekonomické zhodnocení sklizně kombajny S-4 a S-6 v roce 1954 v STS Březno	
Экономическая оценка уборки комбайнами С-4 и С-6 в 1954 году в МТС Бржезно	
The Economic Evaluation of the Harvester Combines S-4 and S-6 for the Year 1954 on the State Tractor Station in Březno	
Ökonomische Bewertung der mittels Mähdrescher S-4 und S-6 im Jahre 1954 in STS Březno durchgeführten Ernte	85
Kubát F.: Pracovní poměry v pohraničních JZD	
Условия работы в ЕСХК пограничной области	
Working Conditions in the Border Area Unified Agricultural Cooperatives	
Arbeitsverhältnisse in den im Grenzgebiet gelegenen JZD	105
Čížek K., Slabý M. a Mašek J.: Poznatky o pracovních poměrech, bytových, kulturních a společenských podmínkách na státních statcích	
Данные об условиях работы, а также о бытовых, культурных и общественных условиях в государственных хозяйствах	
Notes on Working, Housing, Cultural and Social Conditions on State Farms	
Erkenntnisse betreffend die Arbeitsverhältnisse, Wohnungs-, Kultur- und Gesellschaftsbedingungen in den Staatsgütern	129
Piskáček V.: Zjištění výrobního zaměření a hodnocení ekonomických a přírodních zvláštností jednotlivých JZD v okrese Praha-sever	
Установление производственного направления и оценка экономических и естественных особенностей отдельных ЕСХК в районе Прага-Север	
The Ascertainment of Production Aims and the Evaluation of Economic and Natural Factors in the Individual Agricultural Cooperatives in the Northern Prague District	
Feststellung der Produktionshinzielung und der Bewertung ökonomischer und Natureigenheiten der JZD im Bezirke Prag-Nord	141
Kadlec J.: Vliv některých faktorů na spotřebu času při ručním nakládání chlévské mrvy	
Влияние некоторых факторов на затраты времени при ручной нагрузке навоза	
The Influence of Various on Time Needs in the Hand Loading of Stable Manure	
Der Einfluss einiger Faktoren auf den Zeitverbrauch bei manueller Stallmistaufladung	161

Z VYDANÝCH KNIH

ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE ZEMĚDĚLSKÝCH VĚD

Stanislav Rádek, ŘÍZENÍ TRAKTOROVÝCH BRIGÁD (kart. Kčs 1,15). Při školení pracovníků byla až dosud věnována malá pozornost zveřejňování dobrých poznatků o řízení a systému práce jednotlivých pracovníků i kolektivů STS. Autor vysvětlil hlavní zásady systému práce na příkladech z činnosti traktorových brigád Meclov a Benice (rozebráno).

Jan Bartušek, KRMNÁ TECHNIKA V PRAXI (kart. Kčs 1,80). O tom, jak co nejlépe a neúspěšněji využít krmivové základny, podává svědectví úspěšné práce našich družstevníků. Jan Bartušek, pracovník ČSAZV - VÚK, Brno, odborně doplnil zkušenosti JZD Šlapanice. Setkáváme se s dalším dokladem toho, jak významné je spojování výsledků vědecké práce se zkušenostmi zemědělské praxe (rozebráno).

T. D. Lysenko, STADIJNÍ VÝVOJ ROSTLIN (váz. Kčs 51,10). Vydáním práce o teorii stadijního vývoje a jarovisací zemědělských rostlin dostává se do rukou našich zemědělců druhý soubor prací vynikajícího sovětského vědce, dílo, které je nepostradatelným doplňkem již dříve přeložené „Agrobiologie“. Každý vědecký pracovník i praktik zde nalezne mnoho odpovědí na biologickou podstatu různých odrůd plodin.

Dr. Z. Munk - Ing. L. Horák, PRŮZKUM ZEMĚDĚLSKÝCH ZÁVODŮ S HLEDISKA KRMIVOVÉ ZÁKLADNY (kart. Kčs 4,37). Obsáhla účelová studie o nejdůležitějších otázkách našeho krmivářství. Dlouho očekávaná práce, která se v současné době dostává do rukou našich pracovníků v zemědělství, aby jim pomohla při zvýšení výrobní produkce (rozebráno).

Ing. J. Demela, ZE ZKUŠENOSTÍ PĚSTITELE TRAVNÍCH SEMEN (kart. Kčs 3,65). Seznamuje s vývojem našeho travního semenářství a obsahuje agrotechnické pokyny pro pěstování semen jetelovin a travin, jejichž dostatek souvisí se zvyšováním krmivové základny (rozebráno).

Ing. Dr. V. Peterka, SKLÍZÍME 28 q OZIMÉ ŘEPKY Z HEKTARU (kart. Kčs 2,90). O zkušenostech pěstitelů, zvláště J. Peřiny, vedoucího hospodářství státního statku v Unhošti (rozebráno).

Ing. O. Lauda - Ing. B. Votoupal, NOVÉ PRACOVNÍ METODY V PĚSTOVÁNÍ BRAMBOR (kart. Kčs 2,90). Autoři, pracovníci Výzkumného ústavu bramborářského, ukazují ve svém podnětném spisku, že odrůda a agrotechnika jsou dvě základní a od sebe neoddtělitelné podmínky, zajišťující vysoké hektarové výnosy (rozebráno).

ZA DALŠÍ ROZVOJ ZEMĚDĚLSKÉ VĚDY (váz. Kčs 26,—). Dokumentární publikace, obsahující vědecké materiály, oznámení o organizační struktuře, zprávy a diskusní příspěvky z prvního výročního valného shromáždění Československé akademie zemědělských věd (rozebráno).

VĚDECKÉ PRÁCE VÝZKUMNÉHO ÚSTAVU ROSTLINNÉ VÝROBY (kart. Kčs 46,—). První vydání původních prací o výsledcích výzkumu, prováděného pracovníky VÚRV, obsahuje zprávy o jednotlivých tematech, zpracovaných ústavem. Nové poznatky vědy pomohou naší široké zemědělské veřejnosti k rychlé aplikaci a účinnému převzetí a zavedení výsledků výzkumu do výroby.

VĚDECKÉ PRÁCE VÝZKUMNÉHO ÚSTAVU ZEMĚDĚLSKÉ EKONOMIKY (kart. Kčs 51,40). Sborník studií a zpráv pracovníků VÚZE, vhodná pomůcka pro pracovníky nejen na úseku zemědělské ekonomiky, ale i na národních výborech a v praxi, dokazuje, že ústav uměl soustředit své pracovní úsilí a možnosti na řešení důležitých ekonomických problémů našeho zemědělství.

Vilmos Westsik, VÝSLEDKY POKUSŮ S OSEVNÍMI POSTUPY NA PÍSCITÝCH PŮDÁCH (kart. Kčs 28,—). Překlad významné práce předního maďarského autora, shrnující výsledky dvacetiletých pokusů s osevními postupy a jejich zhodnocení. Kniha podává směrnice, jak lze co neúčelněji použít v zemědělské praxi pokusů a jejich výsledků, a je určena výzkumným pracovníkům, agronomům a vedoucím polních skupin státních statků, STS, národních výborů a JZD.

Doporučujeme uvedené knihy Československé akademie zemědělských věd všem vážným zájemcům o řešení otázek zemědělského výzkumu a jeho účinné přenášení do zemědělské praxe. Protože knihy vycházejí v omezeném nákladu, žádáme, abyste objednávkou těch publikací, o které máte zájem,

urychleně

zaslali přímo na naši adresu, abychom mohli výtisky v objednaném množství skutečně zajistit.

ČESKOSLOVENSKÁ AKADEMIE ZEMĚDĚLSKÝCH VĚD

TISK A NÁBOR, PRAHA XII, SLEZSKÁ 7

Vytiskla Mladá fronta, n. p., Praha II, Legerova 22.

Novinová sazba povolena ředitelstvím pošt a telegrafů v Praze čís. 130.110-IIIa-1937

a ředitelstvím v Brně čís. 107.947-IIIa-1940.

Dohlédací poštovní úřad Brno 2 a Praha 022.